

I.GİRİŞ

1. EŞLER ARASI ŞİDDET: TANIMI VE TÜRLERİ

İnsana fiziksel ve ruhsal zarar veren her eylem, şiddet olarak değerlendirilmektedir (Ünsal, 1997). Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlük (2005)'te yaptığı şiddet kelimesinin açıklamaları arasında bir anlamı "bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik" olarak verilirken diğer bir anlamı ise "karşıt görüşte olanlara, inandırma veya uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma" olarak verilmektedir.

Aile içi şiddet dünyada temel bir toplumsal sağlık problemi olmakla birlikte en yaygın fakat en az dile getirilen insan hakları istismarıdır. Aile içindeki şiddetin yönü ebeveynlerden çocuklara, akrabalarından aile üyesine, erkek eşten kadına ve yetişkin çocuktan yaşlı ebeveyne doğru olabilmektedir. Bunların arasından aile içi şiddetin büyük çoğunluğu erkekler tarafından eşlerine uygulanmaktadır.

Eşler arası şiddet, kadınlara karşı girifilen tüm şiddet olaylarının 1/3'üdür ve bu kurbanlarda intihar, madde kötüye kullanımı, kronik somatik bozukluklar için önemli bir risk faktörüdür (McKenzie ve ark., 1998). Kadına Yönelik Şiddeti Azaltma Deklerasyonu (The Declaration on the Elimination of Violence Against Woman) 1993 yılındaki toplantısında kadına yönelik şiddeti, kadında fiziksel, cinsel veya zihinsel hasar veya acıyla sonuçlanan veya sonuçlanma ihtimali olan, tehdit dahil baskı veya özgürlüğünün kısıtlanması gibi hareketleri kapsayan, toplum içinde ya da özel yaşamda meydana gelen her türlü cinsiyet temelli şiddet davranışı olarak tanımlamıştır (Celbiş ve ark., 2006).

Amerikan Tıp Birliğı (American Medical Association)'nin aile içi şiddet tanımına göre şiddet, kurbanla yakın ilişki içinde olan veya olmuş birisi tarafından yapılan vurma, yaralama, cinsel saldırı, sosyal izolasyon, yoksun bırakılma ve sindirilme davranışlarını kapsayan zorlayıcı davranış dizisini içermektedir (Elliott ve ark., 2002).

Eşler arası şiddet, işevuruk tanımlamanın yapılması güç bir kavram olmakla birlikte dünya çapında; kültürün, coğrafyanın, dinin, sosyal ve ekonomik sınırların ötesinde bir problemdir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002'de düzenlediğı toplantıda eşler arası şiddet; tüm sosyal, ekonomik ve kültürel gruplarda ortaya çıkan; bir eşin diğerine fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak zarar vermesi olarak tanımlanmıştır (Baig ark., 2006). Eşler arası şiddet, aile

içinde görülen diğer şiddet türlerinden ayrı incelendiği gibi eşler arası şiddeti de incelerken ayrımlar yapmak gerekir. Eşler arası şiddet, şiddetin türü, failin dürtüleri, her iki eşin sosyal konumları ve şiddetin ortaya çıktığı kültürel bağlamlar arasında ayrımlar yapmadıkça anlaşılabilir.

1.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, eşler arası şiddet türleri arasında sağlık kurumlarına en çok yansıyan şiddet türüdür. Vurma, tokat atma, boğazını sıkma, dövme, acı verici veya alçaltıcı şekilde cinsel ilişkiye zorlama fiziksel şiddet olarak sınıflandırılmaktadır (Kenney, 2006). Fiziksel şiddet kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır (Dişçigil, 2003). Bu korkutma, eş şiddetinin mağdurunu yaralanma sebeplerini sağlık personelinde saklamaya itmektedir (Webster ve Holt, 2004). Eşler arası tüm şiddet türlerinin sonuçları binişiklik gösterebilmektedir, örneğin şiddet ve baskı sonucu intihar, şiddetin hem psikolojik hem de fiziksel bir sonucudur. Cinsel şiddette daha belirgin olmakla birlikte eş tarafından fiziksel şiddetin mağduru olan birey, şiddete uğradığı için suçluluk duygusu yaşamakta, kendini aşağılanmış hissetmekte ve bu durumu saklama eğilimi göstermektedir. Şiddet sınıflaması bu nedenle sonuçları açısından değil uygulanış şekli açısından yapılır. Yine de kesin sınırlarla ayırım yapmak zordur çünkü fiziksel şiddet ile cinsel şiddet arasında maruz kalınan davranışlar açısından belirgin bir binişiklik söz konusudur.

Her iki cinsiyetten eş de birbirlerine yönelik fiziksel şiddet uygulayabilmektedir (Archer, 2000). Çoğu zaman gelişim dönemindeki kırılmalar sonucu uygunsuz düşünce ve davranış gelişimi, çoğu zaman kültürel kabuller ve sosyal öğrenmeler, çoğu zaman da dış kaynaklar (izlenen şiddet, alkol, uyuşturucu gibi) diğer şiddet türlerinde olduğu gibi fiziksel şiddeti de ortaya çıkaran nedenler olmaktadır. Fakat tüm koşullarda da kadınlar için sonuçlar daha ağır olabilmektedir. Kadınların acil servislerde tedavi edildiği tüm yaralanmalar için %2-5'i eş tarafından maruz bırakılan şiddet nedeniyle gerçekleşmektedir (Abbott, 1995). Eşler arası fiziksel şiddet, çene ve yüz yaralanmaları (Kenney, 2006) ile boyun veya karın bölgesinde akut tıbbi durumlara sebep olduğu gibi (Leidig, 1992) baş ağrıları, karın ağrıları, bel ağrıları gibi (Goodman ve ark., 1993) uzun süreli sorunlara da sebep olmaktadır. Fiziksel şiddet, fiziksel veya psikolojik bütünlüğü tehdit edebilmekte, hatta ölüm tehdidine ve ölüme kadar varabilmektedir (Kemp ve ark., 1991).

1.2. Psikolojik Şiddet

Fiziksel şiddet diğer şiddet türleriyle karşılaştırıldığında belgelenmesi en kolay olanı ve en sık belgelenenidir. Tehdit, usandırma, gözdağı verme gibi çeşitli psikolojik şiddet türleri ise oldukça yaygın olmalarına rağmen çok az çalışılmakta ve bildirilmektedir (Charney ve Russel, 1994). Küçük düşürme, alay etme, ekonomik bağımlılık, sömürü, izolasyon ya da istismardan bağımsızlaşmasını sağlayacak şekilde ekonomik özgürlük kazanmasına izin vermeme, arkadaşlardan ve aileden izolasyon gibi tüm davranışlar psikolojik şiddete dahildir (Kenney, 2006). Bir başka psikolojik şiddet eylemi kadınların, eşleri tarafından çalışmasına izin vermeme, arkadaşlarıyla görüşmekten alıkoyuma gibi kontrol altında tutmaya yönelik davranışlardır (Coker ve ark., 2000). Türkiye Aile Araştırma Kurumu'nun (1994), Türkiye çapında yaklaşık beş bin kişi ile yaptığı bir taramaya göre erkeklerin kadınlara yönelik uyguladıkları şiddetin %53'ünü psikolojik şiddet oluşturmaktadır (akt.; Dişçigil, 2003).

Kurbanı ekonomik olarak kontrol etme çabası da psikolojik şiddet sınıflaması içindedir. Gondolf (1988), sığınma evinde yaşayan kadınların yaşam düzenlemelerindeki ekonomik bağımlılığın rolüne bakmış ve eğer kadın; gelir elde etme ve çocuk bakımı konusundaki kaynakları kendine aitse istismara uğradığı ilişkiyi sonlandırma ihtimalinin daha fazla olduğunu bulmuştur. Bu da sosyoekonomik kaynakların kadının istismara uğradığı ilişkileri düzenlemesinde önemli belirleyiciler olduğunu göstermektedir.

1.3. Cinsel Şiddet

Diğer şiddet türleriyle karşılaştırıldığında aile mahremiyeti, kurbanın küçük düşürülmüş hissetmesi, suçluluk duygusu gibi nedenlerle en az bildirilen şiddet türüdür. Eşi istenmeyen cinsel yakınlıklara zorlamak, ters ilişki, cinselliği bir cezalandırma yöntemi olarak kullanmak, eşin rızası olmadan zor kullanarak cinsel ilişki başlatmak gibi davranışlar cinsel şiddet örnekleridir. Russel (1990), San Francisco'da seçkisiz atama yoluyla belirlediği 930 kadından evli olanların %14'ünün eşi tarafından rızası olmadan cinsel ilişkiye sokulduğunu ortaya koymuştur (akt., Monson ve Langhinrichsen-Rohling, 1998). Amerika'da yapılan bir başka çalışmada, fiziksel şiddete maruz kalan kadınların yaklaşık yarısının eşleri tarafından cinsel ilişkiye zorlandıkları saptanmıştır (Campbell ve Lewandowski, 1997). Benzer çalışmalardan çıkan diğer önemli bir sonuç, evlilikte cinsel istismara maruz kalma oranının yabancı biri tarafından cinsel şiddete maruz kalma oranından 3-4 kat daha yüksek olmasıdır. (Monson ve Langhinrichsen-Rohling, 1998). Kadınların cinsel şiddete maruz kalmaları

genital bölgede enfeksiyon, anemi, daire veya cinsel yolla bulaşan hastalıklara (HIV ve hepatit gibi) da yol açmaktadır (Fischbach ve Herbert, 1997).

Kadın, evliliğinde ne kadar çok cinsel şiddete maruz kalırsa benlik saygısı o kadar azalmakta, evliliğine yönelik tutumları o kadar olumsuzlaşmaktadır. Kurban, daha fazla psikosomatik tepkiler yaşamakta ve intihar olasılığı o kadar artmaktadır (Monson ve Langinrichsen-Rohling, 1998). Sonuç olarak cinsel saldırının geniş bir yelpazede fiziksel ve psikolojik sekelleri olabilmektedir.

Zinada kadın ve erkek arasında çok kesin bir ayırım yapan Türk Ceza Kanunu, zinaya bağlı öldürme ve müessir fiillerde ciddi indirimler öngörmektedir. Kadınlara yönelik cinsel suçlarda yeterli koruyuculuğu göstermeyen Yasa, kadının evli ya da bekar olmasına göre farklı cezalar öngörmekte, aile içi şiddeti şikayete bağlı ve en çok 30 ay hapisle cezalandırılabilen bir suç saymaktadır. Buna göre Türk Ceza Kanunu'nun 530.maddesi ile hekim, cerrah, ebe veya sıhhiye memuruna görevlerini yaparken karşılaştıkları cürüm belirtilerini, gerekli müdahaleyi yaptıktan sonra adliye ve zabıtaya bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Aksi takdirde cezai sorumlulukları oluşturmaktadır.

2. EŞE YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ

Ailede görülen şiddetle ilgili olarak araştırmacılar arasında eşler arası şiddetin çoklu nedene sahip olduğu (Bevan ve Higgins, 2002) ve tek bir faktörün kendi başına etki etmesinden ziyade çeşitli risk faktörlerinin kombinasyonu ile ortaya çıktığı konusunda bir fikir birliği olduğu görülmektedir. Şimdiye kadar oluşturulmuş teoriler ataerkillik, öğrenilmiş davranış (Kalmuss, 1984), psikopatoloji ve kişilik özellikleri (Hotaling ve Sugarman, 1986; Anderson, 1997) bağlamında aile içi şiddetin ortaya çıkışını açıklamaya çalışmışlardır.

Farklı disiplinlerdeki araştırmacılar tekrarlayan şekilde aile içi şiddetin çok daha geniş ranjdaki faktörlerden etkilendiğini bulmuşlardır (Rounsville, 1978; Straus, 1973). Eşler ve diğer aile üyeleri, arasındaki şiddet; nörolojik (Dutton, 2001), psikolojik (Hamberger ve Hastings, 1991; Holtzworth-Munroe ve ark. 1997a), kişilerarası (Jacobson ve ark., 1994; Leonard ve Roberts, 1998), durumsal (Eckhart ve ark., 1998) ve kültürel etkiler (Jejeebhoy ve Cook, 1997) gibi karmaşık bir etiyolojik süreçten kaynak aldığı görülmektedir. Eşler arası

şiddetin etiyojisi; şiddete tanıklık etmekten taklit etmeye (Dutton, 2000) veya travmaya (Sorenson ve Golding, 1990) kadar uzun süreli bir gelişimi olduğunu göstermektedir.

Eşler arası şiddet çeşitli faktörlere atfedilmiştir; evlilikte erkek yetkisini savunan sosyal yaptırımlar (Johnson, 1995), ikamet alanında kohezyonu sağlayan veya kolaylaştıran sosyal organizasyon (Miles-Dolan, 1998), eşlerin geldiği ailenin modelleme etkileri (Kalmuss, 1984), kadın ve erkek arasında eğitim ve sosyoekonomik farklılıklardan kaynaklanan ilişki gerginlikleri (MacMillian ve Gartner, 1999), alkol ve madde kötüye kullanımıyla indüklenen stres (Heyman ve ark, 1995), çatışmaları çözme sürecinde çiftlerin kullandığı iletişim stratejileri (Babcock ve ark., 1993) gibi. En son gözden geçirme çalışmaları eşler arası şiddeti yordayan en güçlü ve tutarlı faktörlerin ebeveyn şiddetine tanık ve/veya maruz olma, düşük sosyo-ekonomik düzey, sık alkol kullanımı, zayıf girişkenlik, düşük benlik saygısı, ilişki uyumunun/doyumunun zayıf olması, sözel saldırganlık ve evlilik çatışması olduğunu göstermiştir (Feldman ve Ridley, 1995).

Aile içi şiddetin nedenlerini araştıran *psikolojik yaklaşımlar*, bu tez çalışmasında hem fail hem kurban açısından bilişsel faktörlerin etkisini bilişsel teorilerle, dinamik etkileri psikodinamik teorilerle, ebeveyn özellikleri ve yetiştirilme etkisi ise nesne ilişkileri kuramı ve bağlanma stili özellikleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. *Sosyal psikolojik yaklaşımlarda* aile içinde eşler arası şiddet, davranışların kuşaklar arası öğrenme yoluyla geçişini tartışan sosyal öğrenme teorileriyle açıklanmaya çalışılmıştır. *Psikopatolojik yaklaşımlar* da eşler arası şiddet, faillerine odaklı kişilik özellikleri ve bozuklukları ile saldırganlık kuramı çerçevesinde tartışılmıştır. Aile içi şiddet nedenlerini aile sistemler teorisi ve feminist teorilerle açıklayan yaklaşımlar da *sosyo-kültürel yaklaşımlar* başlığı altında değerlendirilmiştir.

2.1.Psikolojik Yaklaşımlar

2.1.1.Bilişsel Teoriler

Bilişsel yapının temeli, bireyin başkaları hakkındaki temel düşünceleri üzerine kuruludur (Fiske ve Taylor, 1991). Bunlar belirli bir durumda ortaya çıkan, içsel konuşma benzeri zihinsel temsillerdir (“sinirliyim”, “keşke şu kadın artık sussa”, “ona bir tane vurmam istiyorum”, “beni kışkırtmaya çalışıyor”). Zaman ve mekan içinde bu içsel konuşmalar kalıcı hale gelebilir ve çok sayıda bağlantıya sahip olur. Bu bağlantıların sayısı arttıkça ve zaman içinde tekrar ederse şemalar oluşmaya başlar (“durmaksızın dırdır etmesi ona vurmam için

beni dolduruyor”). Bu bilişsel yapı bireyin kendini, diğerlerini ve sosyal rolleri (ör, eş olmak, evlilik gibi) algılamasında bir şablon gibidir. Şemalar aynı zamanda bireyin sosyal etkileşimlerini de yönlendirir (Fiske ve Taylor, 1991). Bu şemalar da kişinin belli bir durumda veya belli bir kişiyle karşılaştığında nasıl düşüneceğini (“bu onun hatası”), hissedeceğini (“beni çıldırtıyor”) ve yapacağını (“bir ders alması lazım”) belirler (Kağıtçıbaşı, 2004).

Atıf stilleri, evlilik çatışmalarının nedenlerini ve bu çatışma için kişisel sorumluluğu veya suçlayıcılığı belirler. Şiddetin sebebini içsel sebeplere mi (“kontrolümü kaybettim”), dışsal/çevresel sebeplere mi (“karım beni kışkırttı”), yoksa eş özellikle olumsuz davranışlar veya düşmanca girişimlere atfediyor olması şiddetin önemli belirleyicileri oluyor (“sırf beni sinirlendirmek için o arkadaşıyla görüştü”) (Dutton, 1986). Kadınların şiddete karşı tepkilerini açıklayan atıfsal modeli destekleyen deneysel bazı veriler bulunmaktadır. Örneğin kadınlar, eşleri tarafından maruz kaldıkları şiddete ilişkin içsel, global ve sabit faktörlere atıflarda bulduklarında, bu atıfların depresyon ve umutsuzluk gibi olumsuz duygusal tepkilerle ilişkili olduğu bulunmuştur (Clements ve Sawhney, 2000).

Atıflar, yapının nedensel kaynağı ve niyetle ilgiliyken tutum ve inançlar bireyin yorumlama, temsil etme ve/veya gelen bilgiyi algılama şekliyle ilgili genellenmiş bilişlerdir. Tutum, önceki bilişsel, duygusal ve davranışsal bilgiye dayanarak uyarının evrimleşmesidir (Fiske ve Taylor, 1991). Bu evrim, duygulanım yoğunluğuna ve uyarının gücüne göre değişir.

Davranışla tutum arasındaki ilişki iki yönlüdür (Bem, 1972); bazen davranışlarımızla uyumlu tutumlar geliştiririz bazen de tutumlarımız bizi bir davranış seçmeye yönlendirir. Eğer bir *tutum* hep aynı bağlamda kullanılıyorsa, bu tutumun zaman içinde o bağlam koşullarıyla her karşılaşıldığında bilince ulaşmadan kullanılacak ve güçlenecektir (Örneğin; ataerkil tutumlar, şiddetin kabul edilebilirliği ve cinsiyet rol stereotipleriyle ilgili tutumlar). Sosyal psikologlar şiddetle ilgili tutumlarla şiddet içerikli eylemde bulunma arasında belirgin bir bağlantı gösterememişlerdir (Herzberger, 1996; s.46); fakat saldırgan erkeklerin eşe şiddet uygulamayı, diğer gruplara kıyasla daha makul buldukları ve şiddetten kendilerini daha az sorumlu hissettikleri ortaya konmuştur (Saunders ve ark., 1987). Buna dayanarak şiddet davranışına yönelik savunulabilir tutuma sahip olmanın, davranışı uygulama ihtimalini de arttırdığını söyleyebiliriz. Bu doğrultuda örnek gösterilebilecek bazı çalışmalar mevcuttur. Örneğin babalarının annelerine şiddet uyguladığını görerek büyüyen erkek çocuklarının, şiddet olmayan evlerdeki çocuklardan daha fazla eşi istismar edici davranışları destekleyen

tutuma sahip oldukları ve yetişkinliklerinden kendilerinin de eşlerine yönelik şiddetin faili oldukları bulunmuştur (Heise, 1998). Düşük eğitilmiş, düşük sosyoekonomik statüde ve yaş olarak genç olan erkekler; kocaların eşlerini kontrol etmelerini ve fiziksel olarak cezalandırmalarını makul karşıladıkları ortaya konmuştur (Martin ve ark., 2002).

Bilişsel bozukluklar şiddet eğilimli evli erkeklerin önemli ve özel bir tanısal belirleyicisi sayılmaktadır. Beck (1976) tarafından tanımlanan bilgi işleme sürecindeki yanlışlıklar, sonraki işlemlerden gelen bilgiyi filtre etmesine veya abartmasına neden olan kodlama hatalarıdır. Örneğin bir koca, eşiyile zararsız bir diyaloga girer fakat bu konuşmadan temsil ettiğini düşündüğü bir bölümü alır (“bana dırđır yapıyor”) ve uygun olmayan bir şekilde durumu açıklamasının sonrasında bilişsel (düşmanca atıflar), duygulanımsal (yoğun öfke) ve davranışsal (eşe karşı agresyon) disfonksiyonun ortaya çıkması olasıdır.

2.1.2. Psikodinamik Teoriler

2.1.2.1. Nesne İlişkileri Kuramı

Temelde intrapsişik bir kuram olan nesne ilişkileri kuramı, neden aynı koşullarda bazı insanların şiddet uygulayıp diğer bazılarının uygulamadıklarını açıklayabilir. Nesne ilişkileri kuramı, insanların yaşamlarının ilk anlarından itibaren nesnelere anlamlı ilişki ihtiyacı ile güdülü olduklarını önerir (Fairbairn, 1952; akt. Zosky, 1999). En erken anlamlı ilişkiler tüm gelecek ilişkiler için olduğu kadar psişik gelişim ve yapılaşma için araç olan kalıcı psikolojik “şablon”ları oluşturur. Aile içinde şiddete maruz kalan kişiler (kurban veya tanık olarak) nesne ilişkilerini patolojik özelliklerle kurduğu için erken dönem temel ilişkilerde gelişimsel patoloji ortaya çıkar. Örneğin, Feldman (1997) eşlerini istismar eden erkeklerin %81’inin ebeveynleri arasında istismara tanık olduğu veya istismara uğradığı bulunmuştur .

Gelişimlerinin kritik dönemlerinde empatik bir şekilde bakım alamayan bireylerde çok sayıda kalıcı hasarlar oluşur. Uygun bakım alamamış yetişkinlerin az sayıda olumlu içselleştirilmiş temsilleri vardır, bu nedenle bu kişilerin kaygı anlarında kendilerini yatıştırmada, sağlıklı bir öz-güven duygusu oluşturmada ve çevreye duygusal tepkilerini düzenlemede güçlükleri olmaktadır. Olumsuz içselleştirilmiş temsiller, yetişkinlikteki ilişkilerde de kişilerin deneyimlerini öznel algılarının etkisinde kalmasına neden olacak bozulmalarla yaşamlarına yol açar (Zosky, 1999).

Kritik dönemlerde uygun bakımın olmayışı çocuğun nesne sürekliliği algısı, iyi ve kötü benliği nesne temsilleriyle bir bütün haline getirmesini engeller (Kernberg, 1975; aktaran, Dereboy, 1993 s.46). Erken yaşlarda temel nesne ilişkilerindeki kırılmalara bağlı olarak sınırdaki kişilik organizasyonuna sahip bireyler istekleri ve çevrenin beklentileri arasındaki gerginlik ve çatışmayı yönetme yeteneğinden yoksundurlar (Zosky, 1999). Gelişimlerinin kritik yıllarında kırılmalar yaşamayan aile içi şiddet uygulayan erkeklerin sağlıklı uyum sağlayan erkekler haline gelmesini engellediğine dair çok sayıda kanıt bulunmuştur. Dutton, Starzomski ve Ryan (1996) yetişkinlikte aile içi şiddet uygulayan kişilerle kök ailelerinde şiddeti yaşayan ve çocukken ebeveyni tarafından duygusal reddedilme yaşayanlar arasındaki ilişkiyi araştırmışlar. Araştırmacılar, öz ailelerinde şiddet deneyimleyen ve ebeveyni tarafından reddedilmişlik hisseden çocukların yetişkinlikte aile içi şiddet uygulayan yetişkinler haline geldiklerini bulmuşlar. Kesner, Julian ve McKenry (1997) istismarcı erkeklerde aile içi şiddet ve erken bağlanma ilişkilerinin kalitesi arasındaki ilişkiyi araştırmışlar. Sonuç olarak çocukluklarında, birincil bakımverenlerinden yetersiz bakım ve beslenme algılayan erkeklerin romantik ilişkilerinde eşlerine agresif tavırlarıyla anlamlı düzeyde ilişki saptanmış.

2.1.2.2. Bağlanma Stili Özellikleri

Bağlanma teorisi (Bowlby, 1973) kişilerarası ilişkilerde özellikle erken çocuklukta yakın ilişkilerin evrimsel önemine vurgu yapan etiyolojik bir teoridir. Buna göre, kişinin çevreyi ve kendisini algılamasında oluşturduğu her bir varsayım bir öncekinin üzerine inşa olur ve Bowlby'nin "işsel çalışan model" olarak adlandırdığı yapıya katkıda bulunur (Bowlby, 1973). Araştırmacılar son zamanlarda bağlanma teorisini yetişkinlerde istismarcı davranışları açıklamada kullanmaktadırlar (Goldner ve ark., 1990). Yeni doğan bebeklerle yapılan çalışmalarda olduğu gibi yetişkinlerde de karşılanmamış bağlanma ihtiyaçları kızgınlık ve sonra öfke ve diğer güçlü başka duygular üretir (Ainsworth, 1978). İşsel çalışan modelden temellenen karşılanmamış bağlanma ihtiyaçlarının algısı, yetişkin erkek tarafından yapılan şiddet içerikli davranışları açıklayabilir.

Bağlanma araştırmacıları olan Hazan ve Shaver (1987) yakın duygusal ilişkilerde bireyin davranışını karakterize eden 3 yetişkin bağlanma stili tanımlamışlardır: a) güvenli, b) kaçınan, c) kaygılı/kararsız (Ainsworth (1978)'un yeni doğanlarla yaptığı çalışmalarda ortaya çıkan bağlanma türleri gibi). Güvenli bağlanma stiline sahip kişiler yakın ilişkilerini mutlu,

arkadaşça ve tamamen güvenli olarak tanımlarken, kaçınan bireylerin duygusal ilişkileri yakınlık korkusu ve aşırı kıskançlıkla karakterizedir. Kaygılı/kaçınan bireyler duygusal iniş-çıkışlar yaşarlar, hayatlarındaki diğeriyle ilgili obsesif düşünceler ve diğeriyle birleşmek için güçlü bir istek duyarlar (Sümer ve Güngör, 1999). Bu, şiddet uygulayan bazı erkeklerin ayrılmaktan kaçınmalarını açıklamaktadır.

İlişkilerinde şiddet içerikli davranışlar olan çiftler her ne kadar yakınlık için yoğun bir arzu duysalar da bağlanmayla ilgili regresif özelliklere sahip olmaları yoğun kaygı yaşamlarına neden olur (Siegel, 1991). Şiddetin sıklıkla istismar barındıran ilişkilerde yakınlık ve mesafeyi düzenlemek için bir mekanizma görevi gördüğü de önerilmektedir (Cook ve Frantz-Cook, 1984).

Dutton, Saunders, Starzomski ve Bartholomew (1994) yaptıkları çalışmada şiddet uygulayan ve uygulamayan erkekleri çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmışlardır ve bunlardan biri de bağlanma stilidir. Hem korkulu hem de saplantılı bağlanma stiline sahip erkeklerin daha fazla duygusal ve fiziksel olarak saldırgan olduklarını ve erken birincil ilişkilerine dayanarak istismarcı erkeklerin güvenli bağlanmalar gerçekleştiremediklerini söylemiş ve yetişkinlikteki ilişkilerinde önceki bağlanma stillerinin kanıt gibi olduğunu yorumlamışlardır (Kesner ve McKenry, 1998).

Downey ve Feldman (1996), şiddet uygulayan erkeklerin şiddet uygulamayanlardan daha çok reddedilmeye hassas olduklarını ve eşin belirsiz davranışlarından daha fazla reddedilme algıladıklarını gösteren bir çalışma yapmışlardır. Bir başka araştırmaya göre kişi eğer bağlanma figüründen “ayrılma”yı kontrol edemiyorsa kırgınlık şiddete dönüşebilmektedir (Mayselless, 1991). Bowlby'nin bağlanma teorisinde bağlanma öyküsü ve mevcut bağlanma stiline, erkeğin duygusal ilişkide olduğu kadına yönelik düşmanlık ve öfkesinde belirleyici önemli faktörler olduğunu öne sürer. Bağlanma teorisine göre, öfke bağlanma ilişkilerinin doğal bir parçasıdır (Bowlby, 1984). Bağlanma teorisinin konuları olan ayrılma ve reddedilme romantik ilişkilerde genel bir stres tepkisi olarak maskeleniyor olabilir.

2.2. Sosyal Psikolojik Yaklaşımlar

Sosyal psikolojinin klinik anlamda bireyleri çalıştığı alanlardan *kontrol kuramı*, evlilik ilişkilerindeki çatışmaları, agresif tutumları ve eşler arası şiddeti yordamada da karşımıza

çıkılmaktadır. Kontrol, belli bir konudaki tartışmayı kazanma amaçlı veya bir meselede eşlerden birinin yolunu seçtirme amaçlı olarak kullanılmak istenebilir. Başka durumlarda kontrol daha geniş kapsamlı olabilir, bir eşin diğer eş üzerinde genel bir kontrol sağlama ve sürdürme amacı olabilir. Bazen de kontrol konusu, istismarcı eşten bir nebze kontrolü çekip alma çabasıyla kullanılır. Gerçek durumların (nesnel kontrol) ya da inanışların (öznel kontrol) tersine kontrol deneyimleri kişinin istenen sonuçlar üretmesi veya istenmeyen sonuçlardan korunması için girişimde bulunduğu çevreyle etkileşiminin yarattığı duyguları ifade eder (Skinner, 1996).

Kontrol alanyazınındaki en temel ayırım, gerçek kontrol ile algılanan kontrol arasındadır. Kişilerin algıladıkları kontrol gerçek kontrol durumlarından bağımsız olarak bireyin davranış ve duygularını etkiler. Aslında bu açıdan baktığımızda algılanan kontrol (öznel) gerçek kontrolden (nesnel) daha güçlü bir işlevsellik belirleyicisidir. Harekete geçme, uyarılmışlığı düzenlemede öznel kontrol daha ulaşılabilir. Dahası nesnel olarak olası durumlarda genelleme yapılmaması çaresizlikle ilintili bozuklukları ortaya çıkarmada yeterlidir (Skinner, 1996).

Literatürde kontrol davranımı ve eşler arası şiddet ilişkisini çalışan görgül araştırmalar erkeğin saldırganlığını açıklamaya çalışır. Saldırgan davranışları olan erkeklerin kendilerini ve diğerlerini kontrol etmekle aşırı uğraştıkları belirlenmiştir (Stets, 1992). Bir çalışmada gösterilmiştir ki aile içi şiddet öyküsü olan saldırgan erkekler kişisel kontrol konusunda saldırgan olmayan erkeklerden anlamlı derecede daha düşük puan almaktadırlar (Umberson ve ark., 1998). İstismarcı erkekler sıklıkla yoğun kıskançlık gösterirler ve eşlerini kontrol etme ihtiyaçları vardır (Wodarski, 1987; Prince ve Arias, 1994).

2.2.1. Sosyal Öğrenme Teorileri

Sosyalizasyon, sosyal öğrenme gibi öğrenme teori öğeleri, davranışlarımızın diğerleriyle etkileşimlerimiz yoluyla, yaşantımız boyunca öğrenildiğini varsayar. Bu etkileşimler çoğunlukla dolaylı yollarla hangi davranışın uygun olduğunu, hangisinin olmadığını, hangi hareketlere bağlı olarak ödül alacağımızı öğretir (Mihalic ve Elliot, 1997). Aile içindeki istismarın bir davranış olduğunu, kök ailede veya toplumda bu davranışların gözlemlenmesiyle öğrenildiğini öne süren kuramlar vardır (Mihalic ve Elliot, 1997; Gartner ve ark., 1997). Öğrenme ve jenerasyonel modeller; duygusal, fiziksel ve cinsel şiddetin

öğrenilmiş davranışlar olduğunu, şiddet ister çocuğa yönelik olsun ister ebeveynler arasında olsun şiddet davranışının, çoğunlukla aile üyelerinin şiddet içerikli davranışlarına tanık olarak modellenmiş olduğunu önermektedirler (Gartner ve ark., 1997).

Model Alarak Öğrenme: İyi işlev görmeyen bir aile alt yapısı yetişkinlikte zayıf uyumla ilişkili bulunmuştur (Higgins ve McCabe, 1994). Çocukluk deneyimlerinin erkek çocuklar için rol modeller oluşturduğu ve yetişkinlikte aile içi şiddet uygulama riskinde artmayla ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Mihalic ve Elliot, 1997). Bireyler eğer kök ailelerindeki agresif davranışlı ebeveynle özdeşim kurar ve onun saldırgan davranışlarına tanık olurlarsa, bu saldırgan davranışlara maruz kalınmasa da agresif bireyle özdeşim kurulması nedeniyle agresif davranış sergileme olasılığı sadece şiddete maruz kalmış olmaktan daha fazladır (MacEwan, 1994). Aile üyeleri arasındaki fiziksel agresyon hem böyle bir davranışın aile içindeki uygunluğunu öğretir, hem de agresif davranışı öğrenmek için olası bir model oluşturur (Bandura, 1973; akt. Bevan ve Higgins, 2002). Şiddet içerikli davranışlar sergileyen bir baba saldırgan davranışların erken işaretlerini sadece birilerine şiddet uygulayarak değil aynı zamanda şiddet kullanımını onaylayarak da pekiştirmiş olur. Sonuç olarak çocuklar fiziksel şiddetin bazen ailede ve yakın ilişkilerde davranış değişikliği sağlayabilmek için gerekli ve etkili bir strateji olduğu sonucuna varmaktadırlar (Simons ve ark., 1998).

Gözlemleyerek Öğrenme: Çocukluk döneminde şiddete tanık olma ve sonrasında evlilik içi agresyon arasındaki ilişki için sık sık sosyal öğrenme açıklamalarına başvurulur. Eş tarafından uygulanan şiddetle ilgili yapılan araştırmalar, tekrarlayan kereler, bireyin anne ve babası ile birlikteyken şiddete tanık olmasının yetişkinlikte yakın duygusal ilişki içindeyken agresyon sergilemesi için önemli bir risk faktörü olduğunu göstermiştir (Holtzworth-Munroe ve ark., 1997b; Rosenbaum ve O'Leary, 1981). Eşlerden biri anne-babasından gördüğü yaşantılardan şiddetle ilgili iki ders almaktadır, ilki belli davranışları gözlemleyip, nasıl yapılacağını öğrenme ve ikincisi de bu davranışların yakın duygusal ilişkide kullanılabilir olduğu ve hatta işlevsel sonuçları olabileceğidir (O'Hearn ve Margolin, 2000). Fakat tabii sosyal öğrenme teorisi davranışları öğrenme ve bu davranışları sergileme arasında fark olduğunu söyler (Bandura, 1973; akt., Bevan ve Higgins, 2002). Yapılan geriye dönük bir çalışmada istismarcı erkeklerin %50-%80'i şiddetin var olduğu ailelerden geldiğini göstermektedir (Feldman, 1997). Bu veriler önermektedir ki kendi ailesinde şiddete maruz kalan erkeklerin hepsi daha sonra mutlaka eşlerine şiddet uygulamıyorlar. Örneğin Stith ve

Farley (1993) ebeveynleri arasında marital agresyon gözlemleyen erkeklerin bu durum nedeniyle evlilik içinde şiddeti olası karşıladıkları fakat şiddet uygulamalarının doğrudan nedeni olmadığını belirlemiştir. Tabii evlilik içi şiddeti onaylayan tutumlar daha sonra evlilikte şiddet için belirleyici olmaktadır. Silverman ve Williamson (1997) ise kavga eden ebeveynlere tanıklık etme ile şu andaki eşine şiddet uygulama arasındaki ilişkinin tutumsal sonuçları olduğunu fakat akran etkisi göz önüne alındığında tanık olmanın daha az yordayıcı olduğunu önermektedir.

Şiddet olan evlerden gelen çocuklar fiziksel istismarcı davranışları için daha fazla rasyonalizasyonlar kullanıyor olabilirler (Wagar ve Rodway, 1995). Çocuk ve ergenler şiddetin sadece kabul edilebilir olduğunu öğrenmiş olmuyor; aynı zamanda eşini kontrol etmede belirli istismar edici taktikler de öğrenmiş oluyorlar (Kernsmith, 2006). Çocuklar, aile üyelerinin dahil olduğu şiddet yoluyla, çatışmaların şiddetle çözebileceğini ve bu şiddetin stres yönetiminde ve çatışma çözümünde kabul edilebilir olduğunu öğrenmektedirler (Wagar ve Rodway, 1995). Yani, kendi ailesi içinde şiddetin varlığı çatışmaya çözüm olarak agresyonu kabul etmesine katkıda bulunmaktadır ki bu da daha sonra agresif davranışa katkıda bulunur (O'Hearn ve Margolin, 2000). Fakat Silverman ve Williamson (1997) aile içi şiddete tanık olmanın tek başına yeterli olmayacağını bununla birlikte istismarcı akranlarla birlikte olma ve istismarı destekleyen bilgiler almış olmanın, kavga etmenin makul olduğuna ilişkin tutumla ve fiziksel olarak istismar edici şekilde davranmayla pozitif ilişkili bulmuşlardır.

Şiddetin nesiller arası geçişiyle ilgili bir meta-analiz çalışmasında, aile içi şiddete çocukluk döneminde şiddete tanıklık edenlerin yetişkinlikte aile içi şiddet uygulamaları arasında zayıf bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Stith ve ark., 2000). Andrews ve Brown (1988) ise ne çocuklukta doğrudan şiddete maruz kalmanın ne de şiddete tanık olmanın daha sonra şiddet uygulamayla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Yetişkinliklerinde eşlerine şiddet uygulayanlarla yapılan çalışmada, aile içi şiddete veya cinsel istismara ya da saldırıya tanık olmak dahil, çocukken fiziksel veya duygusal istismar deneyimlemediklerini bildiren katılımcıların oranı %3'ten azdı (Kernsmith, 2006). Bunun yerine çocuklukta ihmal edilmiş olmanın yetişkinlikte romantik ilişkilerde şiddet uygulamayı daha iyi yordadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Bevan ve Higgins, 2002).

2.3. Psikopatolojik Açıklamalar

Eş tarafından şiddete maruz kalma kadınlarda depresyonu takiben travma sonrası stres bozukluğuna neden olabilirken (Golding, 1999), erkekte psikolojik problemler şiddet göstermelerine neden olmaktadır (Holtzworth-Munroe, 2005). Holtzworth-Munroe ve Stuart (1994) aile içinde şiddet uygulayan erkekleri 3 kategoriye ayırmış;

- Sadece ailesine şiddet uygulayan
- Disforik/ sınırda kişilik bozukluğu olan
- Genel anlamda saldırgan/ antisosyal

Kadınlar için de genel kabul gören sınıflama “sadece eşine saldırgan” ve “genel olarak saldırgan” şeklindedir. (Hamberger ve ark., 1997; Babcock ve ark., 2003). Genel olarak saldırgan sınıflamasındaki kadınlar “sadece eşine saldırgan kadınlar”dan daha fazla travma belirtisi bildirmişlerdir. İki kategoridekilerin de çocuklukta veya diğer ilişkilerinde istismar öyküsü açısından bir farklılık görülmemiş. Fakat gelişimsel olarak, “genel olarak saldırgan” kadınlar annelerinin babalarına saldırgan tavırlarına “sadece eşine saldırgan” kadınlardan daha çok tanık olduklarını bildirmişlerdir (Babcock ve ark., 2003)

2.3.1. Kişilik Özellikleri ve Bozuklukları

Antisosyal kişilik özellikleri taşıyan erkekler veya ağır psikolojik sıkıntı yaşayanlar veya sınırda kişilik bozukluğu olanlar, olmayan erkeklere göre daha fazla eşe yönelik şiddet uygulamaktadırlar (Holtzworth-Munroe, 2005).

Evlilik içi ilişkide cinsel istismar uygulayanların çoğunun disforik/sınırda kişilik bozukluğuna sahip olduğu düşünülmektedir; babasıyla zayıf veya güvensiz bir bağlanma yaşamış olmaları olasıdır ve sonuç olarak eşleriyle romantik bağlanmaları da zayıf olacaktır. Bu önermeyle tutarlı olarak romantik bağlanma üzerine bir araştırma disforik/sınırda kişilik bozukluğuna sahip olup şiddet uygulayanların başkalarına bağlanmada güçlük yaşadıkları ve sıklıkla reddedilmiş hissettikleri bulunmuştur (Dutton ve ark., 1994; Murphy ve ark., 1994). Diğer taraftan saldırgan/antisosyaller psikopatolojileri nedeniyle genel olarak ilişkilerini ihmal etmektedirler, minimal bağlılık ve eşlerine kısmen az empati göstermektedirler (Holtzworth-Munroe ve Stuart, 1994). Evlilik içinde veya dışında sosyal değerlere çok az itibar eder ve daha çok ihtiyaçlarını (cinsel veya cinsel olmayan) karşılama ile ilgilenirler (Monson ve Langhinrichsen-Rohling, 1998).

Bu farklılıklara dayanarak disforik/sınırdaki olanlar eşleriyle “temas kurma” (connect) sorunu yaşamakta, aşırı bağımlılık ihtiyaçlarını karşılamakta ve/veya güvensizlikleri/kıskançlıklarını yönetmekte güçlük yaşamaktadırlar. Bağımlılık ihtiyaçları “engellendiğinde” araçsal veya duygusal olarak cinsel ve/veya cinsel olmayan şiddetli ihtiyaçlarını karşılamak veya karşılanmadığı için öfkelenildiğini ifade etmek için kullanırlar. Özünde ilişkiyi regüle etmek isterler (Monson ve Langhinrichsen-Rohling, 1998).

Alanyazında konuyla ilgili karşımıza çıkan bir başka kişilik bozukluğu narsisistik kişilik bozukluğudur. Narsisistik kişilik bozukluğu olan kişilerin sınırdaki kişilik bozukluğu olan kişilerden bir şekilde daha iyi işlev gördükleri düşünülür (Kernberg, 1975). Kernberg (1975) narsisistik kişilik bozukluğunu kendi gelişimsel teorisine göre son evredeki kırılmalara atfeder. Kernberg, narsisistik kişilik bozukluğunda patolojik bir büyüklük hissi olduğunu, fakat bunun altında düşük benlik saygısı ve öfkeye eğilimli kırılabilir benlikler var olduğunu önerir. İçsel olarak bütünleşmiş bir benliğin olmayışı narsisistik kişilerde dışsal nesnelere gelecek olan takdir ve onaylanma ihtiyacı yaratır. Eğer bu gerçekleşmezse, kırılabilir benliklerini korumak için öfke ve geri çekilmeyi kullanacaklardır. Miehl (1993)’e göre narsisistik olarak hassas olan bireylerin aşağılanma algılama eğilimi daha fazladır ve sınırları düzenlemede güçlük yaşarlar. Örneğin eş tarafından herhangi bir aykırı görüş ifadesi istismarcıyı öfkelerini ifade etme ihtiyacıyla birlikte narsisistik olarak yara almış hissetmesine yol açacaktır (Zosky, 1999).

2.3.2. Öfke Kuramı

Dutton, Saunders, Starzomski, Bartholomew (1994) yaptıkları çalışmada saldırgan erkeklerde öfke puanlarının yükselmiş olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmacılar öfkeyi belirli kişilik bozukluklarıyla; özellikle sınırdaki kişilik bozukluğu, antisosyal kişilik bozukluğu ve pasif-agresif kişilik özellikleri ile ilişkilendirmektedirler. Öfke, tüm bu bozuklukların bir bileşenidir. Dutton ve arkadaşları (1994) da belli bağlanma bozukluklarında, özellikle “korkulu” bağlanma stiline sahip saldırgan erkeklerde de öfkenin artmış olduğunu saptamıştır. Bowlby (1977)’nin bağlanma teorisini hatırlarsak; öfke, bağlanma objesiyle yeniden birleşmenin ilk işlevidir ve işlevsel olmayan öfke ise objeden uzaklaştırandır. Dutton ve arkadaşları (1994) saldırgan erkeklerde artmış öfkenin gelişimsel temellerinin şunlar olduğunu belirtmişlerdir; baba tarafından reddedilmiş olma, istismara uğramış olma, koruyucu bağlanma hatası. Sonuç olarak saldırgan erkekte terk edilmeye ilişkin hassasiyet

öfkeye neden olmaktadır. Bu terk edilme tehdidi yetişkinlikte eşe yöneliktir çünkü orijinal travmanın ortaya çıkardığı ego kusurları, ego bütünlüğünü sağlamak için eşe gereksinim duyar (Dutton ve ark., 1994).

2.4. Sosyokültürel Yaklaşımlar

Gelişimsel süreçte, kişinin cinsiyetine uygun davranışları öğrenmeleri belirli senaryolar oluşturmalarına neden olur. Bu senaryolar bilgi işleme süreçlerinde, davranışı düzenleme için yorumlar ve çıkarımlar yapılmasını sağlar. Örneğin erkekler cinsel ilişkiyi başlatmak için sosyalleşmişlerken kadınlar da bu ilişkilerin kapı bekçileri veya düzenleyicileri olarak görev alırlar (Monson ve Langhinrichsen-Rohling, 1998) ya da bazı doğu toplumlarında olduğu gibi kadınların eşlerine itaat etmemeleri erkeklerin şiddet kullanarak kadınları kontrol etmelerini makul kılmaktadır (Jejeebhoy ve Cook, 1997). Sonuç olarak, erkeklik ve kadınlık sadece biyolojik anlamda cinsiyeti ifade etmekten öte, toplumsal olarak edinilen rolleri de ifade etmektedir.

Saldırgan tipolojileri sosyalizasyon sürecinin sonucu olduğu düşünülen tutumlar açısından da farklılaşır. Özellikle sadece aile içinde şiddet uygulayanlar en liberal cinsiyet-rol tutumuna sahiptirler ve kişilerarası şiddeti açıkça kullanma olasılığı en az olandır. Disforik/sınırdaki ve genel olarak saldırgan/antisosyal olanlar sadece aile içinde saldırgan olanlarla karşılaştırıldığında eşit ve daha muhafazakar cinsiyet rol tutumlarına sahiptirler. Fakat genel olarak saldırgan/antisosyaller, disforik/sınırdaki olanlara göre kişilerarası şiddet kullanma olasılığı daha yüksek olan gruptur (Monson ve Langhinrichsen-Rohling, 1998). Sosyokültürel teorinin cinsel olarak obsesif saldırganları açıklama gücü ise düşüktür.

Şiddet, “cinsiyet rolleri inanışları” nedeniyle ortaya çıkmamış olmakla birlikte, böyle bir davranış paterninin yerleşmesi olasılığının psikososyal bir riskten ziyade gelişimsel nitelikte olduğu görülmüş (Dutton, 2006) ve her iki cinsiyet için de geçerli olduğu ortaya konmuştur (Dutton, 2000). Eşler arası şiddetin cinsiyet rolleri veya ataerkil düzenle ilgili olmadığını savunan yazarlar da bulunmaktadır (Steinmetz, 1977).

1981 yılında Duluth Domestic Abuse Intervention Project (DAIP) adıyla kadınlara saldırıda bulunan fakat hapis cezası almayan erkeklere yönelik bir müdahale programı oluşturulmuş (Pence ve Paymar, 1993; akt., Dutton, 2006). Bu modelin altında yatan felsefe

öfkenin şiddete sebep olmada yeterli olamayacağıdır (Dutton, 2006). Bilişsel Davranışçı Terapinin “öfke yönetimi”ne yönelik bir eleştiriden temel almıştır. Fakat bu görüşü destekleyecek görgül kanıtlara sahip değildir. Sonuçta öfke depresyonda da yükselmektedir (Köroğlu, 1997; s.393). Duluth Modeli’ne göre şiddet araçsal ve stratejik bir harekettir. Duluth Model’de erkek şiddetselliği ataerkil inanışlarla açıklanmaktadır, fakat buna dair de çok az görgül kanıt bulunmaktadır. Stith, Smith, Penn, Ward ve Tritt (2004) eşler arası şiddette “geleneksel cinsiyet rolü ideolojisi”nin sadece sınırlı etkisi olduğunu bir meta-analiz çalışmasıyla ortaya koymuşlardır.

Maskülinite alanyazında günümüzde erkeklerin kültürel imajında agresyonun, erkekler için duygularını göstermenin kabul edilebilir bir yolu – bu ister sporda olsun ister başkalarının davranışlarını kontrol etmede olsun- olarak görüldüğünü savunmaktadır. Erkeksi imajların tümünün aile içi şiddetle ilişkili olduğu düşünülse de saldırgan ve saldırgan olmayan erkeklerin dışavuran davranışlarının farklı olduğu söylenmektedir (Umberson ve ark., 2003). Erkeklik kimliği gereğince strese ve günlük ilişki dinamiklerine duygularını bastırarak tepki verdikleri ve dolayısıyla kişisel koşulları ve duyguları arasında daha çok kopukluk yaşayan erkeklerin şiddet gösterme olasılığının da daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir (Umberson ve ark., 2003).

Howard ve Hollander (1997)’in çalışmalarına göre (s.132) erkeklik kimliği, saldırgan davranışın iki çelişkili şeklini barındırır. İlki koruma ve savunmadır; bazen saldırgan bir şekilde “kadınları”nı, “çocukları”nı ve diğerlerini korur ve savunur ki bu da sosyal olarak kabul gören bir davranış olarak görülür. İkincisi onaylanamayacak şiddet gibi antisosyal davranışlardır (akt., Meltzer, 2002). Fiziksel olarak şiddet içeren mesleklerde (emniyet, güvenlik gibi) çalışan erkeklerin sosyal olarak şiddet kullanmalarına izin verilmekte hatta desteklenmektedir. Kendileri şiddet kullanarak başkalarının şiddet görmelerini engellemektedirler. Sosyal olarak onaylanan bu erkeklik ifadesi eve de yansıtılabilmektedir.

Şiddet uygulamada cinsiyetin yordayıcılığına karşı yönden bakan araştırmacılar da kendi görüşlerini görgül çalışmalarıyla desteklemişlerdir ve kadınların da en az erkekler kadar eşler arası şiddetin faili olduklarını iddia etmişlerdir. Örneğin Archer (2000) toplum ve klinik örneklemelerin birleşimine dayalı bir meta-analitik çalışmasında, kadınların eşlerine, erkeklerin eşlerine saldırdıklarından daha fazla saldırdıklarını göstermiştir. Sığınma evlerindeki şiddete uğramış kadınlar erkeklerin daha fazla ve daha ağır şiddet uyguladıklarını

bildirmektedir (Saunders ve ark.,1987). Öte yandan Straus'un toplum temelli araştırması kadınlar ve erkeklerin eşit düzeyde şiddet kullandıklarını önermektedir (Straus ve Gelles, 1986).

2.4.1. Aile Sistemler Teorisi

Sistemler teorisine göre bir ailenin tüm bireyleri birbirlerine karşılıklı olarak bağlıdır (Whitchurch ve Constantine, 1993). Ailenin bir kısmı sistemin kalanından izole edilerek anlaşılabilir ve sistemin bir parçasını etkileyen ne olursa tüm aile sisteminin tümü bundan etkilenir. Aileler aynı zamanda diğer sistemler (kültürel normlar, hukuki sistemler gibi) tarafından da etkilenir ki bu da ailenin çevresel bağlamını oluşturur. Ailenin çevresel bağlamı ailenin işlevselliğini destekler veya engeller (Whitchurch ve Constantine, 1993). Ailede şiddet ekolü fakirlik ve etnik eşitsizliğin yarattığı stresin, aile mahremiyeti ile ilgili kültürel görüşler ve aile içindeki şiddete ilişkin yasal uygulamalarla birleşince hem kadın hem erkek için şiddet olasılığını arttırdığını ileri sürülmektedir (Umberson ve ark., 2003).

Aile sistemler teorisi, aile içi şiddeti aile üyeleri arasındaki ilişki dengesinin sürdürülebilmesi için işlevsel nitelikleri olan karşılıklı, birbirini etkileyen bir dinamik olarak görür (Zosky, 1999).

1987-1994 yılları arasında yapılan Ulusal Aile ve Hanehalkı (National Survey of Families and Households) ile 1990 Amerika Birleşik Devletleri Ortak Kararı'na (US Consensus) hizmet eden veriler kombinasyon halinde kullanılarak ekonomik faktörlerin eşler arası şiddete nasıl etkide bulunduğunu açıklamak üzere iki teorik çerçeve çalışılmış (Fox ve ark., 2002). Bunlardan ilki olan "aile stres teorisi"nde basit bir formülasyon önerilmektedir.

$A+B+C=X$	(A) stres yaratan faktörler (B) stres yaratan faktörü karşılayabilmek için kaynaklar (C) bireyin durumu yorumlayışı (X) kriz
-----------	---

Aile içi şiddet sosyo-ekonomik bir spectrumda olduğu için düşük gelir düzeyi ve fakirlik, erkekten kadına yönelik ev içi şiddette en güçlü ve tutarlı korelasyonlardır, eşler arasında sosyoekonomik dengenin yokluğunda dominanslarını fiziksel anlamda kazanma

eğilimleri vardır (Miles-Dolan, 1998; MacMillian ve Gartner, 1999). Ev idaresinde kullanılan kaynakların eşler arasında eşit olmaması da eşler arası stresi arttırıp şiddete sebep olabilmektedir (Straus ve Gelles, 1986). Özellikle kadının erkekten daha fazla gelir getiren bir işte çalışıyor olması kadın çalışırken erkeğin işsiz bir dönem geçirmesi şiddet olasılığını arttıran koşullar olduğu savunulmaktadır (MacMillian ve Gartner, 1999).

Kadın ve erkeğin ekonomik durumlarını nasıl algıladıkları ve maddi durumlarını nasıl hesapladıkları aile çatışması ve ebeveyn stresi için güçlü bir belirleyicidir (Fox ve Chancey, 1998). Aile stres teorisi özellikle gelir yeterliliğinin nesnel ve öznel ölçümlerinin şiddetin ortaya çıkma olasılığı üzerindeki öneminin altını çizmektedir.

2.4.2. Feminist Açıklamalar

Feminist ekol aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizlikten ve aile yapısının erkeğin baskınlığı ve kontrolü üzerine kurulmasından kaynaklandığını önermektedir (Dobash ve ark., 1992) Erkeklik ve kadınlık biyolojik cinsiyet olmaktan öte, toplumsal olarak edinilen rolleri ifade etmektedir. Bununla birlikte insanlara, bu rollerin cinsiyetlerinin bir parçası olduğu öğretilmektedir (Dişçiğil, 2003). Ev işlerinin, koca ve çocukla ilgilenme kadının görevleri arasındadır ve bunların yetersiz yapılması eşe yönelik şiddetin rasyonalize edilmesi için en sık kullanılan nedenlerdir (Foa ve ark, 2000). Şiddet uygulayan eşlerin şiddet davranışlarını bu tip açıklamalarla akla uygun hale getirmesi şiddetin cinsiyete özgü olduğu açıklamalarını beraberinde getirmiştir. Feminist açıklamalar da aile içi şiddeti ataerkil bir toplumda gücün cinsiyet rolleri arasında eşit dağılmamasına dayandırır (Zosky, 1999).

Fakat son zamanlarda iyi tasarlanmış çalışmalardan gelen kanıtlara göre eşler arası şiddet her iki cinsiyet tarafından da uygulanmakta (Ehrensaft, ve ark, 2004) ve her iki cinsiyet için de benzer sonuçlar doğurmaktadır (Pimoltt-Kubiak ve Cortina, 2003). Araştırmalar göstermektedir ki, kadın ve erkeğin aile içinde eşe yönelik şiddet uygulamasını karşılaştırırken hangi bağlamda ortaya çıktıklarının da göz önüne alınması gerekmektedir. Diğer eşin saldırganlığını hesaba katılmadığı koşullarda eşlerden sadece birinin şiddetini inceleyen modellerin yanlı olması olasıdır.

Cinsiyet rolleri tartışmasında feminist teorisyenler daha çok kurumlardan alınan örneklerle çalıştıkları ve eşler arası şiddeti cinsiyet rolleri veya kontrol teorisi temelinde

tartıştıkları için eleştirilmişlerdir (Archer, 2000). Daha çok eşlerin durumsal olarak dahil oldukları şiddet vakalarını örnekleminde kullanan aile şiddeti teorisyenleri ise kişilerarası çatışmanın odak olması gerektiğini öne sürmektedirler.

2.5. Biyolojik Yaklaşım

Şiddetin bir nesilden diğerine geçtiğini savunan kuramlara daha önce de değinmiştik. Fakat saldırgan davranışın sadece öğrenme yoluyla geçtiğini söylemenin eksik kalacağını savunan yazarlar da var. Testesteron, erkeklerde kadınlarda olduğundan daha fazla salgılanan bir cinsiyet hormonudur ve uzun zamandır hayvanlardaki bazı agresif davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Filogenetik olarak sıralamada yüksekte yer alan hayvanlarda agresyon ve hormonlar arasındaki ilişki daha az belirgindir (Gandelman, 1983; akt, Herzberger, 1996) hatta insanlarda her zaman ortaya çıkmaz (Mazur, 1983; ; akt, Herzberger, 1996). Fakat bu ilişkiyi gösteren çalışmalar vardır. Örneğin Booth ve Dabbs (1993) yüksek testesteron seviyeli erkekler “Hiç karınıza vurdunuz mu veya bir şey fırlattınız mı?” sorusuna %29’la düşük testesteron seviyeli erkeklerden (%23) daha fazla evet cevabı vermişlerdir.

Bebeğin erken dönemde sosyal çevresiyle yaşadığı duygusal etkileşimi, gelecekteki toplumsal ve duygusal işlevselliği düzenleyecek olan beyin yapılarının doğum sonrası gelişimini doğrudan etkiler. Orbitofrontal korteksin olgunlaştığı kritik dönemde aynı zamanda Bowlby’nin bağlanma deneyimlerinin anlamlandığı, Melani Klein’in “raproşman alt evresi” ya da gelişimin preödüpal evresi aynı dönemde gerçekleşir.

İnsanda duyguları düzenleyici beyin devresinin orbitofrontal korteks, amigdala, hipotalamus, anterior singulat korteks ve prefrontal korteksten oluştuğu bilinmektedir (Kalat, 2001; s, 336). Amigdala, ödül ve cezayı uyararla ilişkilendirmeyi öğrenmede kritik bir rol oynar. İnsanlarda yapılan nörogörüntüleme çalışmalarında tehdit belirtilerine (korkunun yüz işaretleri gibi) tepki sırasında aktivite olduğu görülmüş. Fonksiyonel MR görüntüleme kullanılarak Davidson ve arkadaşları (2000) dürtüsel-saldırgan bireylerin prefrontal kortekslerinde metabolik glukoz işlevselliğinin normal olmadığını bulmuşlardır. Ayrıca prefrontal korteks ve orbitofrontal korteks alanlarında lezyon olanlar dürtüsellik ve agresyonla karakterize sendromlar ortaya çıkarır. Beyin reseptörleriyle ilgili çalışmalar kişiye yönelik agresyonun azalmış serotonin (5-HT) aktivitesiyle de ilişkili olduğunu destekler. Coccarro ve arkadaşları (1997) insanlarda duygusal saldırganlığın nöropsikolojik modelinin 5-HT (5

Hidroksitriptamin) işlevselliği ile düzenlendiğini ileri sürmektedir; 5-HT sisteminde işlevsellik azaldıkça birey “tehdit, engellenme veya itici durumlara” daha güçlü davranışsal tepkilerle cevap verir.

3. EŞLER ARASI ŞİDDETİN GÖRÜLME SIKLIĞI

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 yılında yaptığı bir gözden geçirmede, görülme sıklığının çalışıldığı araştırmalarda %10 ila %69 arası oranda kadının eşi tarafından fiziksel şiddete uğradığının ortaya konduğu görülmüş (WHO, 2002).

Aile içi şiddetin görülme sıklığı ilişkinin türüne, kullanılan ölçme yöntemine, evlilik durumuna ve aile içi şiddetin tanımına göre değişmektedir (Kesner ve McKenry, 1998). Örneğin, görülme sıklığı oranları istismar nedeniyle depresyon ve intihar davranışı arasındaki yüksek ilişki düşünüldüğünde acil servise başvurular nedeniyle yükselebilmektedir (Bergman ve Brismar, 1991).

3.1. Dünyada ve Türkiye’de Eşler Arası Şiddetin Yaygınlık Çalışmaları

Dünyanın her tarafında yapılan araştırmalar kadınların bir başkası değil daha çok eşi tarafından yaralandığını, tecavüz edildiğini veya öldürüldüğünü ortaya koymaktadır (UNICEF, 2000).

Dünyada Eşler Arası Şiddetin Yaygınlık Çalışmaları: Stets ve Straus (1992) 1985 Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Aile Şiddet Araştırmasıyla (US National Family Violence Survey) 526 flört eden çift üzerinde yaptığı çalışmayı birleştirmiş ve böylece kadın-erkek ilişkilerinin geniş ve temsil edici bir örneklemini oluşturmuş, şiddet insidansını da cinsiyete göre de incelemiştir. En az bir ya da daha fazla saldırıya maruz kaldığını bildiren 825 katılımcının yaklaşık yarısında (%49) çiftler karşılıklı şiddet yaşandığını; ¼’ünde (%23) sadece koca tarafından şiddet uygulandığını, ¼’ünde (%28) sadece kadın tarafından şiddet uygulandığını ortaya koymuş (akt., Dutton, 2006). Sonuç olarak kadınların da ne ölçüde şiddete katıldıkları araştırmaya değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstatistiklere göre, her iki Amerikalı kadından biri evliliklerinde veya kanunen kurdukları ilişki içinde şiddete uğramaktadır ve dört kadından biri de şiddete tekrarlayan

kereler maruz kalmaktadır (Peter, 2006). Dahası, 1993'te 5 milyonun üzerinde Amerikalı kadın aile içi şiddetin mağduru olmuşlardır (National Center for Injury Prevention and Control, 2003; akt. Peter, 2006).

Kanada'da yapılan bir çalışmada 6 evli kadından biri eşi tarafından şiddete uğradığını bildirmiş ve önceden evli olan kadınların da bir yarılarının eski eşleri tarafından evliyken fiziksel şiddete maruz bırakıldıkları görülmüştür (Statistics Canada, 1993; akt., Stewart ve Robinson, 1998).

İsveç'te ise aile içinde kadının eşi tarafından şiddet görme sıklığı %4-5 civarında belirtilmektedir (Nilsson, 2002; akt. Peter, 2006), fakat bu oran değerlendirilirken İsveç'teki işsizlik oranının %2.0 ve cinsiyet farkının iş yerinde, ebeveynlikte ve ev işlerinde tüm diğer Avrupa ülkelerine göre en az yaşanan ülke olduğu dikkate alınmalıdır.

Mısır'da yapılan bir çalışmada 6566 evli kadından %66'sı hiç şiddete maruz kalmadığını söylerken, %34'ü en az bir defa aile içinde eşi tarafından şiddete maruz kalmış. Şiddete uğrayanların %68'i ortaokuldan daha düşük bir eğitim seviyesine sahip; %53'ü kenar mahallelerde yaşamaktadır (Diop-Sidibe ve ark., 2006). Bu çalışmanın en önemli sonucu olarak Mısır'da eşleri tarafından şiddete maruz kalan kadınlarda olumsuz sağlık sonuçlarının ortaya çıktığı ve şiddetin ilişkide eşlerin birbirlerinin davranışlarını kontrol etme amacıyla kullanıldığını ortaya konulmuştur.

Lübnan'da 417 evli çift ile yapılan bir çalışmada erkek eşlerin %29,5'i evlilikleri boyunca en az bir defa eşlerine şiddet uyguladıklarını söylerken kadınların sadece %22'si şiddete maruz kaldığını bildirmiş. Çiftlerin sadece %18,6'sı konuyla ilgili aynı bildirimde bulunmuşlar. Erkeklerin saklama eğilimi olmadığı fakat kadınların aile mahremiyeti ve korku nedeniyle bildirmekten kaçındıkları görülmektedir (Khawaja ve Tewtel-Salem, 2004).

Uttar Pradeş ve Tamil Nadu (Hindistan)'da yapılan bir çalışmada kadınların %40'ı eşleri tarafından dövüldüklerini bildirmişler (Jejeebhoy ve Cook, 1997). Pakistan'ın Pencap eyaletinin kırsal alanlarında yaşayan kadınların %35'i; kentte yaşayanların %55'i kocaları tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını bildirmişlerdir (Sattar ve Kazi, 1999; aktaran Naved, ve ark., 2006). Bangladeş'te 2105'i şehir merkezinde, 1946'sı kırsalda olan ev ziyaret edilmiş ve bunların sadece ortalama 1/3'ü şiddet deneyimiyle ilgili konuşmayı kabul etmiş. Kabul

edenlerin de yaklaşık %40'ı hayatlarında en az bir defa şiddet gördüğünü bildirmiş (Naved ve ark., 2006).

İran İslam Cumhuriyeti'nde kliniklere başvuran kadınlar aile içi şiddet açısından taranarak yapılan bir çalışmada 2400 evli kadınla yüz yüze görüşülmüş. Bunun sonucunda kadınların %15'i fiziksel, %42,4'ü cinsel, %81,5'i psikolojik şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Kadınların uğradıkları fiziksel şiddet en çok işsizlik; cinsel ve psikolojik şiddet ise kenar mahallelerde ikamet etmekle ilişkili bulunmuş (Faramarzi, 2005).

Sadece erkek katılımcılarla yapılan bir çalışmada Johnson, 1970 yılında Pittsburg'daki verileri kullanarak genel nüfusta eşler arası şiddetin %11; mahkemelerdeki örnekleme göre %68; koruma barınaklarında ise %79 olduğu sonucuna ulaşmıştır (Johnson, 2005). Benzer şekilde Graham-Kevan ve Archer (2003) 2002 İngiltere verilerini kullanarak genel nüfusta %33 oranında eşler arası şiddet görüldüğünü kaydederken aynı oranın sığınma evlerinde %88'e ulaştığını belirlemişler.

Türkiye'de Eşler Arası Şiddetin Yaygınlık Çalışmaları: Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında ise daha çok yerel çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin Sivas ilinde yapılan bir çalışmaya göre eşler arasında en fazla sözel şiddet (%53,8) ve sonrasında fiziksel şiddet (%38,3) yaşandığı görülmüştür. %91,2'si evli olan 583 seçkisiz atamayla seçilmiş kadınların çoğunluğunun ev hanımı ve ilkokul mezunu olduğu belirtilmektedir. Şiddet yaşantılarında en belirleyici özelliğin ekonomik nedenler olduğu ortaya çıkarken kadının eğitim ve iş durumunun, aynı şekilde şiddet uygulayan erkeğin iş durumunun ve kök ailede çocukluk döneminde istismara veya ihmale uğramış olmanın etkileri ortaya konmuştur (Kocacık ve Doğan, 2006).

Vahip ve Doğanavşargil (2006) ise psikiyatri kliniğine başvuran 100 ardışık evli kadın hastayla aile içi fiziksel şiddet için görüşme yapmışlar. Bu örneklemin %62'sinin en az bir kez eş şiddetine maruz kaldığı belirlenmiş. Eş şiddeti gören ve görmeyen kadınlar arasında eğitim düzeyi, meslek, ailenin geliri, evlenme yaşı, evlilik biçimi çocuklukta şiddet görüp görmeme bakımından fark bulunmazken; genç yaş, eşin alkol kullanmasının, kayınvalide ile aynı evde yaşamanın eş şiddetine maruz kalma riskini anlamlı derecede arttırdığı bulunmuş.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 1997-1998 yılları arasında yapılan bir araştırmaya göre çalışmaya katılan kadınların %12.3'ü eşleri

tarafından sık sık hakarete uğradıkları saptanmıştır. Ondört yaşından büyük kişilerin karı-koca ilişkilerindeki gerginleşme nedenleri arasında en çok yer verdikleri durumlar, "eşin evle ilgilenmemesi" (%66,2), "eşin saygısız tavır ve davranışları" (%56,6), "eşin kötü alışkanlıkları" (%56,5) olarak sıralanmaktadır.

1993-1994 yılları arasında yapılan bir başka çalışmada ise Türkiye'yi temsil etmek üzere 4287 kişiden oluşan bir örnekleme saha çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada fiziksel şiddete ailelerin %34'ünde, sözlü şiddete ise %53'ünde rastlanmaktadır. Aile büyüdükçe şiddet artmaktadır. Özellikle kayınvalide ile anlaşmazlıklardan doğan sorunlar geleneksel gelin-kaynana ikilemini yaratırken, eşler arasında da çatışmaya yol açmaktadır. Hamilelik döneminde de fiziksel ve sözlü şiddetin sürdüğü, sıklığının da azalmadığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde cinsel şiddetin de devam ettiği görülmektedir. Ailelerde cinsel şiddet ve tacize rastlanma oranı %9'dur. Şiddete maruz kalanların %80'i yapacak fazla bir şey olmadığına inanmaktadırlar. Bu durum çaresizliğin kabulü anlamına gelmekte ve şiddete maruz kalanın pasif tutumuna yol açmaktadır. Eşlerden birinin alkol kullanıyor olması aile içi şiddeti artırmaktadır. Eşlerin daha iyi eğitim görmüş olması ise aile içindeki şiddeti azaltmaktadır. Araştırmanın genel bulgularından biri de şiddetin kuşaktan kuşağa sorun çözme biçimi olarak aktarılması ve yaşam pratikleri içerisinde bunun pekiştirilmesi ile şiddet davranışının hem devamının hem de alanının genişlemesinin sağlandığıdır (www.aile.gov.tr).

3.2. Eşler Arası Şiddetin Ekonomik ve Psikososyal Maliyeti

Eşler arası şiddet kurbanları yaşadıkları korku, etiketlenme ve suçluluk nedeniyle kendilerini sosyal olarak yalıtılmış hissederler, bu yalıtılmışlık daha fazla psikolojik sıkıntıya yol açmaktadır. Kontrolü kaybetme, öz saygının düşmesi ve kendini suçlama duyguları artarak devam etmektedir. Şiddetin maliyetlerinden bir başkası şiddete uğrayan kadınların ekonomik ve eğitsel gücünün azalmasıdır.

Aile içi şiddet riskine ilişkin çalışmalar riskin en fazla şiddetin normal kabul edildiği, özellikle çocukların şiddete şahit olduğu toplumlarda yüksek olduğuna işaret etmektedir. Böyle toplumlarda şiddet kullanımı sosyal olarak kabul edilebilir nitelik kazanmaktadır (Dişçigil, 2003). Çocukluklarındaki ev içi şiddet deneyimleri, kadın ve erkeklerin şiddeti normal olarak algılamalarına neden olur. Bu da erkeklerin şiddet kullanımını, kadınların ise bu şiddeti kabullenme olasılığını artırır (Jewkes, 2002). Aile içi şiddeti üreten dinamikler,

yalnız aile içindeki dinamiklerden değil, toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapılarda kadını ayrımcılığa uğratan ve onu erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan da kaynaklanmaktadır (İlkkaracan ve Gülçür, 1996). Eğer toplumsal ve ekonomik yapılar, siyasal (mecliste kadınların etek boylarının belirlenmiş olması gibi) ve hukuki düzenlemeler (boşanma sonrası mal paylaşımının ancak 2002'den sonra eşit olarak bölüştürülmeye başlanması) cinsiyet rol ayrımı gözetilerek oluşturulmuşsa; aile içi şiddet gizil olarak desteklenir, dolayısıyla beslenir ve kurbanın şiddetten çıkış yollarının kapanmasına neden olur.

Daha önce de değinildiği gibi acil servislere başvuran kadınların %30-40'ının başvuru nedeni eş şiddetidir. Kadınların eşleri tarafından yaşamlarını tehdit eden bir saldırıya uğrama olasılıkları bir yabancı tarafından saldırıya uğrama olasılığından fazla olduğu bulunmuştur (Foa ve ark., 2000). ABD'de aile içi şiddetin sadece maddi anlamdaki maliyet çalışmalarına bakıldığında bir aile içi şiddet kurbanı için yılda ortalama 1.667 dolar harcama yapıldığı, toplamda bunun ulusal maliyeti yaklaşık 857 milyon dolar olduğu belirtilmiştir (Campbell, 2002).

3.2.1. Eşler Arası Şiddetin Çocuklara Etkileri

Ebeveynleri arasında şiddet yaşandığına tanık olan çocuklar için bu deneyim travma sebebidir. Eşler arasındaki çatışmanın yüksek yaşandığı ailelerin çocukları, okulda öğretmenleri tarafından bilişsel ve sosyal yeterliliği düşük olarak değerlendirilmişlerdir. Aynı çalışmada daha küçük yaş grubunda ise (8-9 yaş) ebeveynleri arasında algıladıkları çatışma arttıkça benlik saygısının düştüğü görülmüş (Yılmaz, 2001). Okul ile ilgili problemlerin yanı sıra anne babaları arasında şiddete tanık olan çocuklar kaygı, depresyon, uyku bozuklukları gibi psikolojik problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar (Humphreys, 1991).

Çoğu çocuk düzenli olarak aile içinde şiddete maruz kalmakta veya ebeveynler ya da ebeveyn figürleri arasındaki şiddete tanık olmaktadır (Fantuzzo ve Mohr, 1999). Çocuk olarak tacize uğramak veya eşler arası tacize tanıklık etmiş olmak kişinin ileride kurban olacağını veya evlilikte şiddet uygulayacağını gerektirmezken, kişinin anne babasıyla oluşturduğu ailede şiddet düzeyinin artmasıyla yetişkinlikte şiddet uygulaması arasında anlamlı ilişki bulunmuş (Rosenbaum ve O'Leary, 1981; Malone ve ark., 1998; Langhinrichsen-Rohling ve ark., 1995). Çocuklukta istismara tanıklık etmeyle yetişkinlikte

eşler arası şiddete karışma arasındaki ilişkiyi inceleyen iyi kontrol edilmiş bir çalışmada, babasının annesine fiziksel şiddet uyguladığını gören kadınlar arasında eş tarafından fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma riskinin 4 kat arttığını ortaya koyulmuştur (Coker ve ark., 2000). Çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalma ve tanık olma durumlarının her ikisi de kadınlarda eş tarafından fiziksel şiddete uğramayla ilişkili bulunmuş (Bensley ve ark., 2003). Ebeveynleri arasında şiddete tanık olan kadınlar olmayanlara kıyasla şiddete uğramayı duygusal ilişkilerin daha olası bir parçası olarak görebilmektedirler (Henning ve ark., 1996).

Ergenlik döneminde olup evlilik dışı anne olan gençlerin, erken dönem aile ilişkileriyle ilgili yapılan bir kaç çalışma anne-baba modellerinin tanımlanmasının belirleyici olduğunu göstermiştir. Örneğin, ebeveynin boşanmış olmasının, ayrılmış olmasının, aile içi şiddetin ve olumsuz ebeveyn ilişkilerinin mevcut olmasının ergenlik döneminde hamile kalanlarda daha ileri dönemlerde hamile kalanlardan daha belirleyici olduğu görülmüş. Ergenlik döneminde hamile kalan popülasyonda çocukken anne-baba arasında şiddet içerikli bir ilişkiye maruz kalma (%22; n=50), kontrol grubundan (%2; n=50) anlamlı olarak daha fazla olduğu bulunmuştur (Tan ve Quinlivan, 2006).

3.3. Eşler Arası Şiddet ve Sağlık

3.3.1. Eşler Arası Şiddetin Beden Sağlığına Etkileri

Yaralanma veya ölüm, kadın-erkek arasındaki şiddetin gözle görülebilen en çabuk sonucudur. Fakat kadın erkek arasındaki şiddetin daha geniş kapsamda sağlık ve sosyal problemlere yol açtığı bilinmektedir; kronik ağrı, depresyon, madde kötüye kullanımı, intihar ve artan fakirlik gibi. Ayrıca aile içindeki şiddet kültürel ve politik bozulmalara da neden olmaktadır. Eşler arası şiddeti tıbbi, davranışsal ve psikolojik sonuçlar izleyecektir. Kadın ve erkek için şiddetin fiziksel ve psikolojik sonuçlarını karşılaştıran çalışmalar, kadınlar için sonuçların daha ciddi olduğu ortaya konmuştur (Vivian ve Langhinrichson-Rohling, 1994). Aile içi şiddetin veya eşler arası şiddetin tüm ülkelerde kadınlar için önemli bir hastalık veya ölüm sebebi olduğu ilgili çalışmalarda gösterilmiştir (Diop-Sidibé ve ark., 2006). Fiziksel sağlık takipleri sırasında şiddete maruz kalan kadınlarda jinekolojik ve merkezi sinir sistem komplikasyonlarında ve uzun dönem psikiyatrik problemlerde %50-%70 arası artış görülmüştür (Campbell, 2002). Amerika'da klinik ortamda yapılan bir çalışmada kadınların acil servislerde tedavi edildiği tüm saldırı yaralanmaları içinde %2 ila %5'i eş tarafından maruz kalınan şiddet sebebiyle gerçekleşmiş (Abbott ve ark., 1995). Aile içi şiddet yüz,

boyun veya karın bölgesinde akut tıbbi durumlara sebep olduğu gibi (Leidig, 1992) baş ağrıları, karın ağrıları, bel ağrıları ve cinsel işlevsellikte bozulma/azalma gibi (Goodman ve ark., 1993) uzun süreli sorunlara da sebep olmaktadır. Cinsel şiddet; cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelik, üriner yol enfeksiyonları, genital travma, kronik pelvik ağrısıyla sonuçlanabilir (Leidig, 1992). Eşler arası ilişkide şiddet aynı zamanda kurbanın beden sağlığını bozuk algılamasıyla da ilişkili bulunmuştur (McCauley ve ark., 1995; Ellsberg ve ark., 1999).

3.3.2. Eşler Arası Şiddetin Ruh Sağlığına Etkileri

Aile içi şiddetin psikolojik etkisi fiziksel yaralanmalardan daha yıpratıcı olabilmektedir. Fiziksel olarak istismara uğramış kadınlar çeşitli psikolojik problemler, özellikle de depresyon için risk altındadırlar (Housekamp ve Foy, 1991; Gleason, 1993). Bazıları klinik düzeyde depresyon gösterirken (Cascardi ve O'Leary, 1992; Sato ve Heiby, 1992) bazıları da intihar düşünce ve girişimlerinin eşlik ettiği depresyon sergilemektedirler (Bergman ve Brismar, 1991b). Şiddet kurbanlarında artmış oranlarda kendini yaralama, madde kötüye kullanımı, saldırgan davranışlar, pasif bağımlı davranışlar, intihar girişimleri, cinsel işlev bozuklukları ve yeme bozuklukları görülmektedir (Stewart ve Robinson, 1998).

Eş şiddetine maruz kalmak kadınlarda erkeklerden daha olumsuz psikolojik sonuçlara neden olmaktadır (Holtzworth-Munroe ve ark., 1997b). Psikolojik sonuçlara bakıldığında, evlilik ilişkisi içinde şiddete uğrayan kadın kurbanlarda yüksek düzeyde depresyon, intihara ilişkin düşünceler ve intihar girişimleri gibi ciddi sonuçlar oluştuğu görülmektedir (Cascardi ve ark., 1992; Stewart ve Robinson, 1996).

Tabi ki eşler arası şiddetin psikolojik sonuçları şiddetin türü, süresi, sertliği, yaşamın hangi basamağında maruz kalındığı, kişinin başa çıkma becerileri ve sosyal desteğiyle yakından ilgilidir. Eş tarafından şiddete uğrama kurbanda ilk olarak şok, inkar, hissizlik ve içe çekilme tepkilerini ortaya çıkarmaktadır. Uzun dönemdeki psikolojik etkiler ise geniş bir aralıkta psikiyatrik belirti ve tanıları beraberinde getirmektedir, genellikle travma sonrası stres bozukluğu ve kronik depresyon gibi (Golding, 1999; Holtzworth-Munroe, 2005). Sıklıkla güvenme, yakın ilişkiler geliştirme ve sürdürmeyle ilgili güçlükler görülür. Öfke, çaresizlik, umutsuzluk, ve kaygı hisleri ortaktır (Browne, 1993). Fobik kaygı ve kaçınmayı da kapsayacak şekilde kaygı, ilişkili olmayan durumlara da genellenecektir. Sorenson ve Golding

(1990) eş tarafından şiddete maruz kalan kurbanlarda duygusal küntlük, travmayı yeniden yaşama, artmış tetiklilik, yoğun psikolojik stres ve travmayla ilişkili uyaranlardan kaçınma tespit etmişlerdir. Aynı zamanda Goodman, Koss ve Russo (1993) kronik yorgunluk, yeme ve uyuma düzenlerinde bozulma, şiddetli korku tepkileri ve kabusların da sonuç olarak ortaya çıktığını belirlemişlerdir. Belirtilerde disosiyatif nitelikler de görülebilmektedir (Herman ve ark., 1989).

İstismara ilişkin atıflarla disfori arasında belirli bir ilişki olduğu bilinmektedir ve çoğu araştırmacı bu ilişkiyi depresyonun öğrenilmiş çaresizlik modeli bağlamında araştırmıştır (Peterson ve Seligman, 1983). Öğrenilmiş çaresizlik teorisine göre şiddete uğramış kadınlar istismarın nedenini içsel, global ve sabit faktörlere atfederlerse çaresizlik ve ilişkili hasarlar (depresif duygulanım, zayıf başa çıkma becerileri, bozuk zihinsel işlevler gibi) ortaya çıkması daha olasıdır. Depresyonun çaresizlik teorisine göre, çok istenen sonuçların ortaya çıkmasıyla ilgili olumsuz beklentiler geliştiren bireyler, aynı zamanda bu sonuçların değişmesi olasılığıyla ilgili de çaresiz hissederler, çaresizlik beklentisini daha genellemeye başlarlar. İstismarın sebebine ilişkin içsel, global, sabit atıflar yapan kadınlar gelecekte de olumsuz sonuçlar ortaya çıkmasını beklerler (Clements ve Sawhney, 2000). Bu şekilde olumsuz sonuç ve çaresizlik beklentileri üzgün duygu durum, düşük benlik saygısı ve anksiyete gibi belirtilerle birlikte pasiflik ve tepki başlatmada gecikmeye neden olur (Clements ve Sawhney, 2000). Sığınma evindeki kadınlarla yapılmış bir çalışmada örneklemin %60'ı depresyonu klinik sendromuyla uyumlu disfori bildirilmiştir.

Aile içi şiddet uygulayan erkeklerin istismar edici davranışları için azımsama, inkar ve suçu dışsallaştırma; özür veya haklı göstermek için genellikle dışsal atıflardan yararlanma, daha da net olarak eşinin davranışına, strese, ilaçlara veya ekonomik güçlülere atfettikleri görülmektedir (Saunders, 1991; Henning ve ark., 2005). Aile içi şiddet kullandıkları için tutuklanan kadınlar erkeklerden farklı olarak dışsal atıflarını eşin ilişkiye bağlı olmaması, eşe güvenmeme gibi sebeplere atfetmişlerdir.

Cascardi ve arkadaşları (1999) eş tarafından şiddete uğrama ile depresyon, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve kendine zarar verme arasındaki ilişkiyi araştıran 14; Golding (1999) 17 araştırmayı taramış. Cascardi eşler arası şiddetin araştırıldığı bu 14 çalışma sonuçlarına göre, eşler arası şiddetin kadınlarda %38 ila %83 arasında değişen oranda depresyona neden olduğunu görmüştür ki bu genel nüfus içinde kadınların depresyon

gösterme oranlarından yüksektir. Golding (1999)'in taradığı çalışmalar sonucu ise eşi tarafından şiddete maruz kalan kadınlarda ortalama depresyon görülme oranı %47,6. Oranlardaki bu değişiklik örneklemin seçildiği ortamların farklılaşmasından kaynaklanıyor olabilir. Eş tarafından şiddete maruz kalma ile travma sonrası stres bozukluğu arasındaki ilişkiyi çalışan 11 araştırmayı gözden geçiren Cascardi ve ark. (1999) ile Golding (1999) bu çalışmaların tümünde kadınlarda %31 ile %84 arasında değişen yüksek oranlarda TSSB varlığına rastlamışlar; oranlarda seçilen örneklemlerin farklılığından kaynaklanan değişkenlik görülmektedir. Travmatik stres deneyiminin bilişsel değerlendirmeyi ve bilişsel şemaları etkilemesi olağandır (Dutton, 2000).

Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), bir ruhsal hastalıktır (DSM-IV). Savaş, doğal felaket veya terör gibi yaşamı tehdit eden deneyimler yaşayan insanlarda ortaya çıkıyor; fakat çalışmalar TSSB'nin başka tehditler karşısında da -aile içi şiddet ve tecavüz gibi- ortaya çıktığı gösterilmiştir (Robertillo, 2006). Woods (2000), şiddete uğrayan kadınların %74'ünün çeşitli şekillerde TSSB yaşadığını bildirmektedir. Şiddet yaşadığı ilişkiden sonra yardım arayan kadınlar arasında TSSB'nin tanısı oranları %40 ila %80 arasında değişmektedir (Housecamp ve Foy, 1991). Hiley-Young, Blake, Abueg, Roysnko ve Gosman (1995) da TSSB'nin şiddetle ilişkili olduğunu bulmuşlardır fakat çalışmaları bu ilişkinin farklı bir yönünü ortaya çıkarmıştır. TSSB tanısı olan 177 erkek deneğin %58'inin daha önce eşlerine şiddet uyguladıklarını ortaya çıkarmıştır. Yani aslında şiddet uygulayan erkekler de ruhsal olarak sarsılmaktadırlar.

Alkol kötüye kullanımının sonucunda dürtüsellik ve saldırganlığın ortaya çıktığı bilinmektedir (Kalat, 2001). Sonu şiddetle biten aile içi agresyonun doğasına bakmaya devam ederken alkol ve madde kullanımının değerlendirilmesi gereken önemli etkenler olduğunu görmekteyiz. Örneğin Brown ve ark. (1999)'nın aile içi şiddet nedeniyle tedavi gören erkeklerin %63'ünün alkol ve ilaç kötüye kullanımı olduğunu, %93'ünün madde kötüye kullanım tanısı aldıklarını bulmuştur.

Her iki cinsiyetteki eş için ama özellikle erkek için alkol kötüye kullanımı eşi karşı şiddet uygulamada riski arttırdığı ileri sürülmektedir (Heyman ve ark, 1995; Leonard ve Senchak, 1996). Örneğin Hotaling ve Sugarman (1986) aile içi şiddette alkol-madde etkisini araştıran dokuz çalışmanın yedisinde eşine saldırıda bulunan erkeklerin saldırgan olmayanlarla karşılaştırıldığında daha fazla alkol kötüye kullanımları olduğunu bulmuşlardır.

Fakat her iki cinsiyetin bir arada değerlendirildiği Hamberger ve Guse'un (2002) araştırmasında da hem erkekler hem kadınlar, dahil oldukları şiddet içerikli olayların yarısında alkol etkisi altında olduklarını bildirmişlerdir.

Alkol gibi ilaç kötüye kullanımında da ilacın etkisi, ilacın dozajı ve içeriğiyle ilişkilidir. Örneğin opiat yoksunluğu agresyonu artırırken, kronik opiat, marihuana ve amfetamin kullanımı merkezi sinir sistemini etkileyerek paranoya ve düşmanlığı artırır (Reis ve Roth, 1993; akt., Herzberger, 1996).

Alkol ve diğer ilaçların sosyal sonuçlarına baktığımızda, Steele ve Southwick (1985) alkolün, güçlü bir şekilde bastırılmış olan veya kişinin güçlü bir çatışma duygusu yaşadığı durumlarda inhibisyonu kaldırdığını önermektedirler. Her ne kadar alkol ve ilaç etkisine tepkiler kişiye göre değişkenlik kazansa da alkol yargılamayı bozmakta ve diğerlerinden gelen ipuçlarını yanlış yorumlamalarına neden olmaktadır (Hull ve Bond, 1986). Aynı zamanda merkezi sinir sisteminde etkili olan alkol antisosyal veya sosyal olarak istenmeyen davranışlara karşı var olan kısıtlamalarımızı kaldırmaktadır (Herzberger, 1996). Çatışmayı uygun yollarla çözemeyen birey alkol etkisini kullanarak sosyal kontrolü kaldırıp duygusal boşalımını sağlamaya çalışır.

Acil servise istismara uğradığı için başvuran kadınlar arasında intihar girişimi olan ve olmayan iki grup karşılaştırıldığında intihar girişimi olan eş şiddetine uğramış kurbanların daha yüksek depresyon seviyesine sahip oldukları; üzüntü, kendinden hoşnut olmama, intihar düşünceleri ve değersiz hissetme en yüksek değerleri almıştır (Houry ve Kaslow, 2004). Malatya ilinde yapılan bir çalışmada adli kayıtlar kullanılarak ulaşılan 2245 şiddet mağduru kadından %6,5'i intihar girişiminde bulunduğunu bildirmiş (Celbiş ve ark., 2006).

Sığınma evlerinde kalan farklı etnik gruplardan 20 kadınla yapılan görüşmelerde, kendi cümleleri ile kadınlar istismarcının kontrol stratejileriyle kendilerini "kapana kısılmış" gibi hissettiklerini bildirmişler (Humphrey ve Thiara, 2003). Stark ve Flitcraft (1995) bunun kurbanları intihara sürükleyen kısılmışlık hissi olduğunu önermektedir. Golding (1999) aynı zamanda intihar ve aile içi şiddetle ilgili 13 çalışmanın bir gözden geçirmesinde eşler arası şiddetin öznesi olan kadınlarda intihar girişimini anlamlı ölçüde arttığını açıkça göstermiştir.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Aile içinde eşler arası şiddetin yol açacağı arazlar gelecek nesillerin gelişimini ve üretkenliğini, kültürel bütünlüğünü, sosyal uyumunu, toplumsal bütünlüğünü etkileyecektir. Eşler arası şiddetin doğası ve boyutları daha iyi belgelendikçe toplumsal-sosyal, eğitsel, tıbbi ve hukusal düzenlemeler de cinsiyetler arası eşitliği sağlamak üzere gelişmektedir. Alanyazındaki çalışmaların uluslarına ve tarihlerine bakıldığında sanayileşmiş ülkelerde daha uzun yıllardır veri toplanmakta olduğu ve bu verilerin katkılarının olduğu görülmektedir. Buna karşılık sosyoekonomik olarak gelişmekte olan ülkelerde benzer çalışmalar daha yakın zamanlarda ve sadece yerel olarak yapılmaya başlanmıştır.

Eşler arası şiddet tıbbi ortamlarda karşımıza öyküyü tam olarak göstermeyen bazı sağlık sorunlarıyla bağlantılı olarak çıkmaktadır (Coker ve ark., 2000; McCauley ve ark., 1995). Bu zayıf bulguları yorumlamada, hastanın kendini daha açık olarak ifade etmesini sağlamada, ipuçlarından yararlanılabilmesi için sağlık personelinin konuyla ilgili eğitilmesi gerekli görülmektedir (Short ve ark., 1998). Yapılan görgül çalışmaların bazıları sağlık personeline verilen eğitimin eşler arası şiddeti sorgulama, kaynakları kullanma ve eşler arası şiddet durumlarıyla başa çıkma konusunda yeterlilik kazanmalarını sağlamada yeterli olmadığını söylerken (Chamberlain ve Perham-Hester, 2002; Williamson ve ark., 2004) bazı çalışmalar önemli ilerlemeler kaydettiklerini ortaya koymuşlardır (Salmon ve ark., 2006). Ülkemizde ise böyle bir eğitim programına veya çalışmasına rastlanılmamaktadır. Bu tez çalışması bağlamında yapılan araştırmayla; yaygınlık verilerinin eşler arası şiddetin neden olduğu sağlık sorunlarıyla ilişkilendirerek ortaya konulması; toplumu bilinçlendirme, koruma ve önleme programları için alt yapı oluşturma ve en önemlisi de bu eğitim programları için ihtiyaç ortaya konmasını sağlayacaktır.

Çalışmaların çoğunluğu anket yöntemi ile ağır bir şekilde şiddete uğrayan kadın grubu ile hiç evlilik problemi olmayan kadınlar karşılaştırılarak ya da şiddete başvuran veya başvurmeyen kocalar karşılaştırılarak yapılıyor. Klinik örneklem ve geriye dönük araştırmaların sıkça kullanımının, sonuçların genellenebilirliğini olumsuz yönde etkilediği de ortaya konmuştur (Urquiza, 1991). Toplum içinde sosyal veya ekonomik değerler bağlamında ört bas edilen eşler arası şiddetin yaygınlığına, şiddetin ilişkili olduğu etmenlere ve sonuçlarına objektif olarak ulaşabilmemiz önemlidir. Bu nedenle bu tezde eşler arası şiddeti örnekleyen uç gruplarla değil normal nüfustaki varlığının araştırılması amaçlanmıştır. Sorunu ortaya koymak toplumsal sağaltımın ilk basamağıdır.

5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

1) Yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, ikamet yeri, çocuk sahibi olup olmama, evlilik süresi ve aylık gelir düzeyi gibi demografik özellikler eşler arası şiddetle ilişkilidir.

2) Anne baba arasında fiziksel, duygusal veya cinsel şiddet olduğunu bilmek yetişkinlikte aile içinde eşe yönelik şiddetle ilişkilidir.

3) Eş tarafından fiziksel, duygusal veya cinsel şiddete maruz kalma olumsuz ruh sağlığı, düşük benlik saygısı, intihar davranışlarıyla ilişkilidir.

II. GEREÇLER VE YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini Aydın ilinde, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan şehir merkezinde ikamet etmekte olan evli çiftler arasından rastgele seçilmiştir. Aydın valiliğinden alınan izinle İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda, İl Sosyal Hizmetler'e bağlı Toplum Merkezi'nde ve Defterdarlık ile Adliye'de çalışan personelden çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden personelle uygulama yapılmıştır. Ayrıca Türk Telekom, Köy Hizmetleri ve Adnan Menderes Üniversitesi'nden gönüllü olarak çalışmayı katılmayı kabul eden personelle de uygulama yapılmıştır. Örneklem belirlenirken hastane, adliye veya emniyete yansımış aile içi şiddet öyküsü olan çiftler tercih edilmezken toplum temelli bir çalışma hedeflenmiştir. Bu sayede sonuçların yanlılığı önlenmeye çalışılmış, taban ve tavan etkileri kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında çalışmaya katılmayı kabul eden 320 çifte çalışmanın amacı ve içeriği kısaca anlatılarak kapalı zarfları içinde anket verilmiş; bu anket sahiplerinden sadece 186'sı anketleri cevaplamışlardır. Bu anket sahiplerinden 7 çift sadece bayanların doldurmuş olması nedeniyle; 2'si de birer sayfaların atlanmış olması nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. Anketlerin %58,1'i geri dönmüş; bunların %55,3'ü analize sokulmuştur. Kalan çiftler önce çalışmaya katılmayı kabul etmiş olmasına rağmen daha sonra anketi cevaplamamayı tercih etmişlerdir. Çalışmanın analizleri 177 çift yani 354 kişi üzerinden yürütülmüştür.

Katılımcıların yaşları 21 ila 71 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması tüm katılımcılarda 36.0 yıl (s.s. 8,3 yıl); kadın katılımcılar arasında 34.1 yıl (s.s. 7,6 yıl); erkek katılımcılar arasında 37 yıl (s.s. 8,5 yıl)'dir. Katılımcıların eğitim süreleri 5 ila 22 yıl arasında değişmektedir. Tüm katılımcılar arasında ortalama eğitim süresi ise 12,8 (s.s. 3,6) yıldır. Kadınlar ve erkekler arasındaki eğitim süreleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. $t(348) = -3,573$; $p < 0,000$. Erkek katılımcıların ortalama eğitim süreleri 13,5 (s.s. 3,4) yılken kadın katılımcıların ortalama eğitim süreleri 12,1 (s.s. 3,7) yıldır.

24 farklı meslekten çalışmaya katılım olmuştur. Katılımcıların %78,5'i halen bir işte çalışmaktayken %21,5'i çalışmamaktadır. Kadın katılımcılardan %37,9'u çalışırken erkek katılımcıların %94,9'u çalışmaktadır. Katılımcıların %11,6'sı gelir seviyelerini düşük olarak algılamakta, %60,7'si orta; %26,8'i iyi düzeyde algılamaktadır.

Katılımcıların evlilik süreleri 1 ila 35 yıl arasında değişmektedir. Ortalama evlilik süresi 11,6 yıldır (s.s. 8,0). Katılımcıların evlenme yaşları da 15 ila 40 arasında değişmektedir. Ortalama evlenme yaşı 24,5'tir (s.s. 4,2). Çiftlerin 169'unun ilk (%95,8); 7'sinin ikinci (%4) ve birinin de üçüncü evlilikleridir (%0,3). Çiftlerin 34'ü görücü usulü ile evlenirken (%19,5); 142 çift anlaşarak evlenmiştir (%80,5). Çiftlerin %17,8'i çocuk sahibi değildir. Katılımcıların %35,9'u bir; %39'u iki; %7,1'i üç ve %0,3'ünün de 5 çocuğu vardır.

Katılımcılar hastanelerin psikiyatri servisine başvuranlar arasından seçilmemişlerse de daha önce evlilik sorunları nedeniyle profesyonel yardım alan katılımcı çiftlerin yüzdesi 6,2'dir.

2. GEREÇLER

Aile içi şiddet mağdurlarının, özellikle kadınların, sağlık çalışanlarına istismar deneyimlerinden nadiren kendiliklerinden bahsettikleri fakat kısa tarama sorularının yüksek oranda bir açılma sağladığı bilinmektedir (McCauley ve ark., 1998). Webster ve Holt, 2004 yılında yaptıkları bir çalışmada özbildirime dayalı bir işaretleme listesi ile bir dizi doğrudan sorulan standart sorunun etkililiğini karşılaştırmış ve öz bildirime dayalı anketlerin aile içi şiddet konusunda daha doğru bilgi toplama kaynakları olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bilgiler ışığında öz bildirime dayalı anket tipi veri toplama yöntemi olarak tercih edilmiştir. Anketin içinde yer alan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile Kısa Semptom Envanteri hariç tüm bölümler araştırmacı ve danışmanı tarafından literatür bilgileri ve klinik gözlemler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Kullanılmadan önce pilot bir çalışma yapılmış ve gerekli düzeltmelerden sonra uygulamaya geçilmiştir.

Toplam 11 sayfa ve 10 bölümden oluşan veri toplama aracının ilk sayfası katılımcıların bilgilendirilmesi ve onamlarının alınması için çalışmayı açıklayan bir bilgilendirme yazısıdır (Ek-1). Veri toplama aracının bölümleri aşağıda verilmektedir.

1. Bölüm. Sosyodemografik Özellikler: Bu bölümde çalışmanın ilgi alanı gereğince araştırmacı tarafından katılımcıların demografik özelliklerine ulaşabilmek için hazırlanmış "Bilgi Toplama Formu" bulunmaktadır. İki bölümden oluşan bu formun ilk bölümü ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, ikamet durumu gibi **kişisel bilgileri**; ikinci

bölümü evlilik yaşı, evlilik süresi, evlenme usulü, evlilik sayısı, çocuk sayısı, algılanan gelir düzeyi, evlilik sorunları için profesyonel yardım alınıp alınmaması gibi **evlilikle ilgili bilgilerini** içermektedir.

2. *Bölüm. Davranım Özellikleri:* Katılımcıların alkol, madde, kumar, kavga alışkanlıklarının olup olmaması gibi katılımcıların davranım profilini verecek soruları içermektedir. Bu bölümde kişi kendi alkol kullanım sıklığını, esrar, uyuşturucu, hap gibi keyif verici madde kullanım sıklığını, kumar oynama sıklığını, tartışma, kavga, dövüş gibi olaylara katılma sıklığını “hiçbir zaman”, “nadiren”, “ara sıra”, “sık sık” ve “neredeysen her zaman” seçeneklerinden birini işaretleyerek cevaplar. Katılımcı aynı soruları eşi için de ayrılan bölümlerde sıklıklarını işaretlemek suretiyle yanıtlar.

3. *Bölüm. Eş Tarafından Maruz Kalınan Şiddet:* Katılımcının eşi tarafından şiddete maruz kalıp kalmadığını, eğer kalıyorsa şiddetin sıklığını işaretleyeceği şekilde düzenlenmiş 30 ifadeden oluşmaktadır. 30 ifadenin ilk 10 tanesi eş tarafından maruz kalınan duygusal şiddeti ($\alpha=0,84$), sonraki 10 tanesi eş tarafından maruz kalınan cinsel şiddeti ($\alpha=0,83$) ve son 10 tanesi ise eş tarafından maruz kalınan fiziksel şiddeti ($\alpha=0,88$) sorgulamak üzere hazırlanmıştır. Katılımcılara yönerge doğrultusunda ifadeleri “hiçbir zaman yapmadı”, “nadiren yaptığı olur(du)”, “bazen yapar(dı)”, “sık sık yapar(dı)”, “neredeysen her zaman yapar” seçenekleri arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Her ifade 0 ile 4 puan arasında değişen 5’li Likert tipi ölçeklendirme kullanılarak hesaplanmıştır. Bu bölümden ayrı ayrı puan hesaplandı. Puanlar 0-120 arasında değişmektedir.

4. *Bölüm. Eşe Uygulanan Şiddet:* Katılımcının eşine şiddet uygulayıp uygulamadığını, uyguluyor ise sıklığını işaretleyeceği şekilde düzenlenmiş 30 ifadeden oluşmaktadır. Bu 30 ifadenin ilk 10 tanesi eşe uygulanan duygusal şiddeti ($\alpha=0,83$), diğer 10 tanesi eşe uygulanan cinsel şiddeti ($\alpha=0,87$), son 10 tanesi ise eşe uygulanan fiziksel şiddeti ($\alpha=0,84$) sorgulamak üzere hazırlanmıştır. İfadelerin içerikleri **eş tarafından maruz kalınan şiddet değerlendirmesi** bölümü ile aynıdır. Katılımcılara yönerge doğrultusunda ifadeleri “hiçbir zaman yapmadı”, “nadiren yaptığı olur(du)”, “bazen yapar(dı)”, “sık sık yapar(dı)”, “neredeysen her zaman yapar” seçenekleri arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Her ifade 0 ila 4 puan arasında değişen 5’li Likert tipi ölçeklendirme kullanılarak hesaplanmıştır. Bu bölümden alınabilecek toplam puan 0-120 arasındadır.

5. *Bölüm. Anne-baba Arasında Şiddetin Varlığı:* Katılımcının anne ve babası arasında duygusal, cinsel veya fiziksel şiddet gözleyip gözlemediğini belirlemek amacıyla düzenlenmiş 30 ifadeden oluşmaktadır. Bu 30 ifadenin ilk 10 tanesi anne baba arasındaki duygusal şiddeti ($\alpha=0,93$), sonraki 10 tanesi anne baba arasındaki cinsel şiddeti ($\alpha=0,98$), son 10 tanesi ise anne baba arasındaki fiziksel şiddeti ($\alpha=0,97$) sorgulamak üzere hazırlanmıştır. İfadelerin içerikleri **eş tarafından maruz kalınan şiddet değerlendirmesi** ve **eşe uygulanan şiddet değerlendirmesi** bölümü ile aynıdır. Katılımcılara yönerge doğrultusunda ifadeleri “olur(du)=1 puan”, “olmaz(dı)=0 puan”, “bilmiyorum=2 puan” seçenekleri arasında değerlendirmeleri istenmiştir. “bilmiyorum” şeklinde verilen cevaplar puanlamaya dahil edilmemiştir. Dolayısıyla üç boyutta alınabilecek puanlar 0 ile 10 puan arasında değişir.

6. *Bölüm. Eşler Arası İletişim:* Bu bölüm eşler arası iletişim sorunlarını sorgulayan 8 ifade barındırmaktadır. Anketin bu bölümü tez danışmanı Doç. Dr. Mehmet ESKİN tarafından hazırlanmıştır. Anketi cevaplayan katılımcılar bu bölümde “Eşime sorunlarımı açamıyorum”, “Eşime duygularımı açamıyorum”, “Eşimden bir şey istemekten korkuyorum”, “Eşim endişelerimi ciddiye almıyor”, “Eşim söylediğim şeyleri çarpıtarak anlıyor”, “Eşim beni dinlemiyor”, “Eşim beni sürekli eleştiriyor” ve “Eşim beni anlamıyor” şeklinde sıralanan ifadeleri “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “ortadayım (ne katılıyorum ne katılmıyorum)”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden kendilerine uygun olanı işaretlemek suretiyle cevaplandırmışlardır ($\alpha=0,94$). Her soru için 1 en düşük 5 en yüksek olmak üzere 5’li Likert tipi derecelendirme ile puan hesaplaması yapılmıştır. Bu bölümden toplamda alınabilecek en düşük puan 8; en yüksek puan 40’tır. Yapılan uygulamadan sonra örneklemden bu bölüm için elde edilen puanların 8-36 puan aralığında olduğu görülmüştür.

7. *Bölüm. Ebeveyne Benzerlik:* Bu bölümde ise katılımcının ve eşinin anne ve babalarına ne kadar benzerlik algıladıklarını sorgulayan 7 ifade bulunmaktadır. İlk dört soruda katılımcının anne ve babasına ne kadar benzerlik algıladığı, sonraki iki soruda cinsiyete göre seçmeli olarak katılımcının eşini anne veya babasıyla ne kadar benzer bulduğunu, son soruda ise katılımcının eşini kendisine huy/alışkanlık olarak ne kadar benzer bulduğunu sorgulayan ifadeler bulunmaktadır. Cevaplar hiç benzemez ile çok benzer arasında 7’li Likert tipinde basamaklandırılarak düzenlenmiştir. Anlama kolaylığı açısından soruların cevapları puanlandırılırken soru kelimesi kullanılarak cevap seçeneklerinin alt ve üst sınırları verilmiştir. Örneğin “genel olarak değerlendirdiğinizde annenizle ilişkiniz nasıldır/nasıldı?”

sorusunun cevabı “çok olumlu” ile “çok olumsuz” arasında niceliksel olarak artarken “Huy/alışkanlık olarak annenize ne ölçüde benzersiniz?” sorusunun cevabı “hiç benzemem” ile “çok benzerim” arasında niceliksel olarak artmaktadır. Puanların hesaplanması açısından sorular arasında bir fark bulunmamaktadır; 0 en düşük yani en az benzerlik algılamayı, 6 en yüksek yani en fazla benzerlik algılamayı ifade etmektedir.

8. *Bölüm. Benlik Saygısı:* Bu bölümde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin 10 maddelik kısa formu kullanılmıştır. Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ve 63 maddeden oluşan ölçeğin 12 alt ölçeği vardır. Bu çalışmada benlik saygısını ölçen benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5'i olumlu 5'i olumsuz olmak üzere toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Olumlu ve olumsuz yüklü maddeler ardışık olarak sıralanmıştır. Yanıtlayıcılar her maddeyi içeriğinin kendisine uygun olup olmaması yönünden “çok yanlış”, “yanlış”, “çok doğru” ve “doğru” arasında değişen 4'lü Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmektedir. Ölçek kişiye ait genel bir kendilik değeri vermektedir. Alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 40'tır. Yüksek puanlar kişinin benlik saygısının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Çalışma kapsamında yapılan uygulama sonucu bu bölümden elde edilen puan endeksi 22-40 olarak hesaplanmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Türkçe'ye Çuhadaroğlu (1985) tarafından çevrilerek geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Yazar çalışmaları sonucu sözü edilen ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada elde edilen verilerle de ölçeğin iç tutarlılık cinsinden güvenirlik kat sayısının 0,82 olduğu bulunmuştur.

9. *Bölüm. İntihar Davranışı:* Katılımcıların intihar eğilim ve girişimlerini sorgulamak üzere hazırlanmış dört soru bulunmaktadır. İlk soruda katılımcının hayatı boyunca intihar düşüncesi olup olmadığı, ikinci soruda son 12 ayda intihar düşüncesi olup olmadığı, üçüncü soruda hayatı boyunca intihar girişiminin olup olmadığı, dördüncü soruda da son 12 ay içinde intihar girişiminin olup olmadığı sorulmuştur. Cevaplar “evet” ve “hayır” olarak seçenklendirilmiştir.

10. *Bölüm. Ruh Sağlığı:* Anketin son bölümünde çeşitli psikolojik belirtileri taramak amacıyla Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır. Kısa Semptom Envanteri, SCL-90-R ile yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan, SCL-90-R'nin kısa formudur. SCL-90-R'nin 9

faktörüne dağılmış olan 90 madde arasından, her faktörde en yüksek yükü almış toplam 53 madde seçilmiş ve 5-10 dakika da uygulanabilen, benzer yapıda kısa bir ölçek elde edilmiştir.

Özgün adı Brief Symptom Inventory (BSI) olan ölçeği L.R. Derogatis 1992 yılında geliştirmiştir. Şahin ve Durak tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. (Şahin ve Durak, 1994). Ölçeğin orijinal formu her iki dili de çok iyi bilen üç akademisyen tarafından ayrı ayrı çevrilmiş daha sonra ise bir uzman tarafından ters çevirme işlemi yapılmıştır. Sonuçta orijinal maddeleri en iyi temsil ettiği düşünülen ifadeler seçilerek Türkçe formu oluşturulmuştur.

Üç ayrı Türkçe çalışmada (Şahin ve Durak, 1994a; Şahin, Durak, Yasak-Gültekin, 1994; Şahin ve Durak, 1994b) ölçeğin toplam puanından elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 0.96 ve 0.95, alt ölçekler için elde edilen katsayılar ise 0.55 ile 0.86 arasında değişmektedir.

Bir kendini değerlendirme ölçeği olan ve 53 maddeden oluşan Kısa Semptom Envanteri, 0-4 arası puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Puan ranjı 0-212'dir. Her madde için "Hiç yok", "Biraz var", "Orta derecede var", "Epey var" ve "Çok fazla var" seçeneklerinden birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenmiştir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin belirtilerinin sıklığını göstermektedir. Analiz sırasında bu bölümden tek bir puan hesaplanarak çalışılmıştır. Elde edilen puan endeksi 0-51 olarak hesaplanmıştır.

3. UYGULAMA

Anketler kapalı zarflar içinde gönüllü katılımcılara elden verilmiştir. Haziran 2006 – Nisan 2007 tarihleri arasında Aydın ilinde, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan şehir merkezinde ikamet etmekte olan rastgele seçilmiş evli çiftlerle uygulamalar yapılmıştır. Çalışmaya sadece evli çiftler alınmış, diğer ilişki düzeyleri dışlanmıştır. Psikiyatri kliniğine veya acile; adliyeye ya da emniyete yansımış olgulardan yararlanılmamıştır. Katılımın gönüllülüğe dayalı olduğu toplum temelli bir çalışma yapılmıştır. Anketler çiftlere ayrı zarflar içinde fakat aynı soru içeriğiyle verilmiştir. Anketler öz bildirim dayalı olduğu için uygulamacının katılımcıları etkilemesi engellenmiş, yani körlemesine teknik kullanılmıştır. Anketlerde katılımcının kimlik bilgileri alınmamıştır bu nedenle eşlerin anketlerini karşılaştırma imkanının korunabilmesi için zarfların üzerleri numaralanmıştır. Bunun haricinde hangi anketin kime ait olduğunu belli edecek herhangi bir işaret kullanılmamıştır.

4. VERİLERİN İSTATİSTİKSEL ÇÖZÜMLENMESİ

Ulaşılan veriler SPSS 13.0 ile analiz edilmiştir. Verilerin toplanma ve değerlendirilme aşamasında, alanyazın bilgilerinin de ışığında her katılımcı için eşler arası şiddetin hem uygulama hem de maruz kalma açısından incelenmesi uygun bulunmuştur. Çünkü şiddete maruz kalmış olmak şiddet uygulamıyor olmayı; şiddet uyguluyor olmak da şiddete maruz kalınmadığını ifade etmemektedir. Analiz çalışmaları bu temel ayırım üzerinden her iki cinsiyet için de ayrı ayrı yürütülmüştür.

Bu araştırmada bağımsız değişkenler yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, ikamet yeri, evlenme tarzı, çocuk sahibi olup olmama, evlilik süresi ve algılanan gelir düzeyi gibi demografik özelliklerle katılımcıların davranışsal özellikleridir. Anne baba arasında şiddete tanık olmuş olma, eşle iletişim, anne-babaya benzerlik, benlik saygısı, intihar davranışı ve ruhsal durum da araştırmanın diğer bağımsız değişkenleridir. Bu değişkenlerin eşler arası şiddeti, hem uygulama hem de maruz kalma açısından yordadığı varsayılmaktadır.

Araştırmada katılımcıların uyguladıkları ve maruz kaldıkları duygusal, cinsel ve fiziksel eş şiddeti öncelikle yaygınlık açısından incelenmiş ve cinsiyete göre yüzde üzerinden oranlar hesaplanmıştır. Uygulanan ve maruz kalınan eş şiddetiyle sosyodemografik özellikler, davranım özellikleri, eşle iletişim, anne-babaya benzerlik, benlik saygısı değişkenleriyle arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı bağıntı katsayısıyla hesaplanmıştır. Uygulanan ve maruz kalınan eş şiddetinin yordayıcılarını belirlemek için ise basamaklı regresyon yöntemi kullanılmıştır. İntihar davranışıyla şiddet arasındaki ilişki bağımsız gruplar için t testiyle hesaplanmıştır. Uygulanan ve maruz kalınan eş şiddetiyle Kısa Semptom Envanteri arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı bağıntı katsayısıyla hesaplanmıştır.

III. BULGULAR

1. EŞLER ARASI ŞİDDETİN YAYGINLIĞI

Daha sonraki analiz basamaklarının açıklayıcılığı açısından öncelikle cinsiyete göre maruz kalınan şiddet türleri ve yaygınlıkları ile uygulanan şiddet türleri ve yaygınlıkları ayrı ayrı incelenmiştir (Çizelge 1).

1.1. Maruz Kalınan Şiddet Türlerine Göre Yaygınlıklar:

1.1.1. Maruz Kalınan Duygusal Şiddetin Yaygınlığı: Çizelge 1’de de görüldüğü gibi kadınların eşleri tarafından en fazla duygusal şiddete maruz kaldıklarını bildirdikleri alan “eş tarafından başkalarının önünde azarlanma” iken erkeklerin eşleri tarafından en fazla duygusal şiddete maruz kaldıklarını bildirdikleri alan “eşin arkadaşlarla görüşmesine izin vermeme”dir. Bunu, hem kadınlar hem erkeklerde “eşe çocukmuş gibi davranma” eylemi izlemektedir. Katılımcılar arasında eşleri tarafından hiç duygusal şiddete maruz kalmadığını bildiren kadınların oranı %28,2; erkeklerin oranı % 41,2’dir.

1.1.2. Maruz Kalınan Cinsel Şiddetin Yaygınlığı: Maruz kalınan cinsel şiddet bildirimlerine baktığımızda (Çizelge 1) kadınlar en yüksek yüzdeyle “rızası olmadan cinsel ilişki başlatma” eylemiyle eşleri tarafından cinsel şiddete maruz kaldıklarını bildirmektedirler. Bunu, “eş tarafından cinsel ilişkiye zorlanma” ve “eşin cinsel performansla alay etmesi/hor görmesi”nin takip ettiği görülmektedir. Erkeklerin en yüksek yüzdeyle maruz kaldıklarını bildirdikleri cinsel şiddet eyleminin “eş tarafından cinsel ilişkiye zorlanma” olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla “eşin rızası olmadan cinsel ilişki başlatma” ve “eşin cinsel performansla alay etmesi/hor görmesi” eylemlerinin takip ettiği görülmektedir. Katılımcılar arasında eşleri tarafından hiç cinsel şiddete maruz kalmadığını bildiren kadınların oranı %62,7; erkeklerin oranı % 80,8’dir.

1.1.3. Maruz Kalınan Fiziksel Şiddetin Yaygınlığı: Cinsiyete göre fiziksel şiddet yaygınlıklarına bakıldığında (Çizelge 1) kadınlar en fazla eşleri tarafından “tokat atmak” suretiyle fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirirken; erkekler en fazla eşleri tarafından “eşya fırlatmak” suretiyle fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Kadınlar “tokat atma”yı takiben sırasıyla “eşin eşya fırlatması” ve “eş tarafından tartaklanma” eylemleriyle eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Erkekler ise “eşya fırlatma”yı takiben “tokat atma” ve “tekme atma” eylemleriyle eşleri tarafından fiziksel

şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Katılımcılar arasında eşleri tarafından hiç fiziksel şiddete maruz kalmadığını bildiren kadınların oranı %63,3; erkeklerin oranı % 75,7'dir.

1.2. Uygulanan Şiddet Türlerine Göre Yaygınlıklar:

1.2.1. Uygulanan Duygusal Şiddetin Yaygınlığı: Uygulanan şiddet yaygınlıklarına bakıldığında (Çizelge 1) kadınların en yüksek yüzdeyle eşlerine uyguladıklarını bildirdikleri duygusal şiddet eylemi “eşi başkalarının önünde azarlama”dır. Bunu sırasıyla “eşin arkadaşlarıyla görüşmesini istememe” ve “eşe çocukmuş gibi davranma” eylemleri izlemektedir. Erkeklerin en yüksek yüzdeyle eşlerine uyguladıklarını bildirdikleri duygusal şiddet eyleminin de “eşi başkalarının önünde azarlama” olduğu görülmektedir. Sıklık sırasına göre, erkeklerin eşlerine duygusal şiddet uyguladıklarını bildirdiklerini diğer eylemlerin “eşi başkalarının önünde küçük düşürücü şeyler söyleme” ve “eşin arkadaşlarıyla görüşmesini istememe” olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında eşlerine hiç duygusal şiddet uygulamadığını bildiren kadınların oranı %39; erkeklerin oranı % 32,8'dir.

1.2.2. Uygulanan Cinsel Şiddetin Yaygınlığı: Kadınların eşlerine uyguladıklarını bildirdikleri cinsel şiddet eylemlerine baktığımızda da (Çizelge 1) en fazla “eşin rızası olmadan cinsel ilişki başlatma” eylemini bildirdikleri görülmektedir. Bunu takiben “eşi cinsel ilişkiye zorlama” ve “eşin cinsel performansı ile alay etme/hor görme” eylemlerinin bildirilmiştir. Erkekler en fazla “eşi cinsel ilişkiye zorlama” eylemiyle eşlerine cinsel şiddet uyguladıklarını bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla “eşin rızası olmadan cinsel ilişki başlatma” ve “eşi istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlama” eylemleri izlemektedir. Katılımcılar arasında eşlerine hiç cinsel şiddet uygulamadığını bildiren kadınların oranı %87; erkeklerin oranı % 69,5'tir.

1.2.3. Uygulanan Fiziksel Şiddetin Yaygınlığı: Uygulanan fiziksel şiddet yaygınlıklarında (Çizelge 1) kadınlarda en yüksek yüzdeyle “eşe eşya fırlatma” eylemi bildirilmiştir. Bunu takiben kadın katılımcılar sırasıyla “eşe tokat atma” ve “eşin saçını çekme” eylemlerini gerçekleştirmek suretiyle eşlerine fiziksel şiddet uyguladıklarını bildirmişlerdir. Erkeklerde en fazla uygulandığı bildirilen fiziksel şiddet “eşe tokat atma” eylemi olmuştur. Bunu takiben, sırasıyla, “eşya fırlatma” ve “eşi tartaklama” eylemleriyle eşe fiziksel şiddet uygulandığı bildirilmiştir. Katılımcılar arasında eşlerine hiç fiziksel şiddet uygulamadığını bildiren kadınların oranı %70; erkeklerin oranı % 66,1'dir.

1.3. Kök Ailede Anne Baba Arasında Şiddetin Varlığı: Katılımcıların anne ve babaları arasında tanık oldukları veya var olduğunu bildikleri şiddetin türlerine göre yaygınlıklarına bakıldığında katılımcı çiftler arasında hem kadınların hem erkeklerin aynı şiddet eylemlerinin varlığını gözlemlediklerini bildirdikleri görülmektedir. Örneğin en fazla bildirilen duygusal şiddet eyleminin hem kadınlar hem de erkekler için “anne ve babasının birbirlerini başkalarının önünde azarlaması” olduğu görülmektedir. Bunu takiben, yine her iki cinsiyet tarafından, “başkalarının önünde küçük düşürücü şeyler söyleme” eylemi ikinci; “birbirlerinin akrabalarıyla görüşmelerini istememe” eylemi üçüncü sırada bildirilmiştir. Anneyle baba arasında cinsel şiddet olduğunu bilmeye ilişkin yüzdeler daha düşük olmakla birlikte yine cinsiyete göre değişmediği, yani anketi cevaplayan kadın ve erkeklerin aynı cinsel şiddet eylemlerinin anne ve babaları arasında var olduğunu bildirmişlerdir. Erkeklerin anne baba arasındaki cinsel şiddetin varlığına ilişkin soruları daha fazla “bilmiyorum” şeklinde cevaplama eğilimi olduğu görülmüştür. Sırasıyla “eşin rızası olmadan cinsel ilişki başlatma”, “eşi cinsel ilişkiye zorlama” ve “eşi istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlama” eylemlerinin var olduğu bildirilmiştir. Anne ve baba arasında fiziksel şiddetin yaygınlığına bakıldığında her iki cinsiyet tarafından da en yüksek yüzdeyle “birbirlerine tokat atma” bildirilmiştir. Bunu takiben yine her iki cinsiyet de sırasıyla “birbirlerine eşya fırlatma” ve “birbirlerini tartaklama” eylemlerini bildirmişlerdir. Anne babaları arasında hiç duygusal şiddet yaşanmadığını bildiren katılımcıların oranı %45,4; hiç cinsel şiddet yaşanmadığını bildiren katılımcıların oranı %90,5; hiç fiziksel şiddet yaşanmadığını bildiren katılımcıların oranı %72,9 olarak hesaplanmıştır.

ÇİZELGE 1. Cinsiyete Göre Maruz Kalınan ve Uygulanan Şiddet Türleri ve Yaygınlıkları.

	Eşler Arası Şiddet Türleri	MARUZ KALINAN ŞİDDET		UYGULANAN ŞİDDET	
		Kadınlar %	Erkekler %	Kadınlar %	Erkekler %
D U Y G U S A L Ş İ D D E T	1. Eşi başkalarının önünde azarlama	40,7	26,6	30,5	37,3
	2. Eşi başkalarının önünde küçük düşürücü şeyler söyleme	34,5	24,3	20,3	27,1
	3. Eşe küfür etme	29,4	11,3	13,6	26,0
	4. Eşi evden kovmakla tehdit etme	17,5	10,2	11,3	14,1
	5. Eşin, akrabalarıyla görüşmesini istememesi	17,5	20,3	17,5	18,6
	6. Eşin, akrabalarıyla görüşmesine izin vermemesi	14,1	14,1	9,0	13,0
	7. Eşin, arkadaşlarıyla görüşmesini istememesi	26,0	29,9	29,9	26,6
	8. Eşin, arkadaşlarıyla görüşmesine izin vermemesi	20,3	22,0	18,6	18,6
	9. Eşin, elinde para tutmamasın izin vermeme	10,7	7,9	6,8	11,9
	10. Eşe çocukmuş gibi davranma	36,7	27,7	28,2	22,0
C İ N S E L Ş İ D D E T	11. Eşi cinsel ilişkiye zorlama	24,3	9,6	6,2	22,6
	12. Eşin, diğer eşin rızası olmadan cinsel ilişki başlatması	25,4	9,0	7,9	20,9
	13. Eşin, diğer eş istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlaması	10,2	1,7	1,7	9,0
	14. Eşin, diğer eş başka biriyle cinsel ilişkiye zorlaması	0,6	0,6	0,6	1,7
	15. Eşin diğer eş istemediği cinsel içerikli filmler izlettirmesi	5,6	2,8	1,7	6,8
	16. Eşin diğer eşten cinsel ilişki esnasında onaylamadığı aletler kullanmasını istemesi	2,8	1,7	1,7	5,1
	17. Eşin diğer eşten cinsel ilişki esnasında onaylamadığı giysiler giymesini istemesi	9,0	0,45	3,4	8,5
	18. Eşin vücuduyla veya cinsel organıyla alay etme ya da vücudunu veya cinsel organını hor görme	5,6	3,4	2,8	4,0
	19. Eşin cinsel performansıya alay etme ya da cinsel performansını hor görme	13,0	7,9	5,1	7,3
	20. Eşin birden fazla kimseyle aynı anda cinsel ilişkiye veya oyunlara girmesini isteme	1,1	1,7	1,7	1,7
F İ Z İ K S E L Ş İ D D E T	21. Eşe eşya fırlatma	21,5	18,6	20,3	19,8
	22. Eşe tokat atma	26,6	9,6	10,7	23,2
	23. Eşe tekme atma	9,0	6,8	4,5	10,2
	24. Eşe yumruk atma	6,2	2,3	4,0	7,9
	25. Eşi tartaklama	19,8	1,7	4,0	12,4
	26. Eşin saçını çekme	13,0	6,2	6,8	10,2
	27. Eşin boğazını sıkma	6,8	0,6	1,7	6,8
	28. Eşin yüzü çizme	3,4	6,2	6,2	2,8
	29. Kesici veya delici (bıçak, tabanca) silahla eşin üzerine yürme	1,1	1,7	3,4	0
	30. Terlik, tava, tokalı kemer ve bunun gibi eşin üzerine yürüme	5,1	2,3	6,2	4

2. EŞLER ARASI ŞİDDETLE İLİŞKİLİ ETMENLER

Değişkenler arasında şiddete maruz kalma ve şiddet uygulamayla ilişkili olanları ayırt etmek ve şiddetin belirleyicilerini saptamak amacıyla tüm değişkenler kadın ve erkekler için ayrı ayrı şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma bildirimleriyle korelasyon analizine sokulmuştur. Bu aşamada Pearson Momentler Çarpımı bağıntı katsayısı analizi kullanılmıştır.

2.1. Eşler Arası Şiddetle Kişinin Kendi Özelliklerinin İlişkisi

2.1.1. Şiddete Maruz Kalmayla Kişinin Kendi Özelliklerinin İlişkisi:

Şiddete maruz kaldıklarını bildiren katılımcıların cinsiyetlerine göre kendi özelliklerini yansıtan bağımsız değişkenlerle şiddet türlerinin ilişkisine bakılmıştır (Çizelge 2). Çizelge 2’de de görüldüğü gibi kadınların maruz kaldığı duygusal şiddetle kendi özelliklerini belirten 14 değişken; cinsel şiddetle 14 değişken ve fiziksel şiddetle 9 değişken istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahiptir. Erkeklerin eşleri tarafından maruz kaldıkları duygusal, cinsel ve fiziksel şiddetle ilişkili etmenlere bakacak olursak (Çizelge 2) duygusal şiddetle kendi özelliklerini belirten 11 değişken; cinsel şiddetle 2 değişken ve fiziksel şiddetle 8 değişken istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur.

ÇİZELGE 2. Cinsiyete Göre Eş Tarafından Şiddete Maruz Kalmayla İlişkili Etmenler.

	Kadınların Şiddete Maruz Kalmalarında Kendi Özelliklerinin İlişkisi			Erkeklerin Şiddete Maruz Kalmalarında Kendi Özelliklerinin İlişkisi		
Değişkenler	Şiddet Türü			Şiddet Türü		
	Duygusal	Cinsel	Fiziksel	Duygusal	Cinsel	Fiziksel
Sosyodemografik özellikler						
Yaş	,132	,161*	,089	-,048	-,041	-,070
Eğitim süresi (yıl)	-,200**	-,081	-,224**	-,130	-,042	,036
Çalışma durumu	-,011	,077	-,013	,060	-,060	-,064
İkamet yeri						
Evlilik süresi (yıl)	,162*	,154*	,092	-,085	-,035	-,083
Evlilik yaşı	-,033	,082	-,062	,109	-,045	,005
Evlilik sayısı	,062	,185*	-,059	,130	,235**	-,028
Evlenme tarzı	-,032	-,071	-,016	,138	,094	,115
Çocuk sayısı	,157*	,144	,117	-,074	-,039	-,090
Algılanan gelir düzeyi	-,265**	,002	-,189*	-,147	-,139	-,090
Evlilikle ilgili profesyonel yardım alıp almama	,195**	-160*	,182*	,056	,118	,256**
Davranım özellikleri						
Ne sıklıkla alkol kullanırsınız?	,224**	,282**	,180*	,199**	,101	,179*
Ne sıklıkla kumar oynarsınız?	,092	,093	,024	,089	,089	,297**
Ne sıklıkla keyif verici madde (esrar, uyuşturucu, hap vs.) kullanırsınız?	,146	,383**	,078	-,019	,135	,027
Ne sıklıkla tartışma, kavga veya dövüş olaylarına karışırsınız?	,075	,069	-,034	,240**	,052	,070
Anne- baba arasında şiddetin varlığı						
Duygusal şiddet (d)	,282**	,237**	,022	,395**	,199**	,251**
Cinsel şiddet (d)	,393**	,356**	,183*	,182	-,002	,371**
Fiziksel şiddet (d)	,224**	,222**	,070	,359**	,150	,225**
Eşle iletişim	,583**	,322**	,491**	,343**	,092	,239**
Anne-babaya benzerlik						
Annenizle ilişkiniz nasıldır?	-,127	-,077	-,052	-,245**	-,062	-,097
Babanızla ilişkiniz nasıldır?	-,102	-,177	,019	-,164*	-,011	-,076
Annenize ne ölçüde benzersiniz?	-,090	-,085	-,017	-,159*	-,031	-,006
Babanıza ne ölçüde benzersiniz?	-,086	-,198**	-,026	-,025	-,040	,001
Karınız huy olarak annenize ne ölçüde benzer?	0	0	0	-,046	,062	,106
Kocanız huy olarak babanıza ne ölçüde benzer?	-,166*	-,133	-,086	0	0	0
Eşiniz huy olarak size ne ölçüde benzer?	-,344**	-,238**	-,277**	-,322**	-,090	-,163**
Benlik saygısı	-,254**	-,182*	-,183*	-,149*	-,039	-,067
Ruhsal durum	,379**	,220**	,227**	,280**	,132	,106

**Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

2.1.2. Şiddet Uygulamayla Kişinin Kendi Özelliklerinin İlişkisi: Katılımcıların kendilerine ait özelliklerini veren bağımsız değişkenlerle eşlerine duygusal, cinsel veya fiziksel şiddet uygulamalarının ilişkisine bakılmıştır. Çizelge 3'te görüldüğü gibi kadınların kendi özelliklerini belirten 13 değişkenin eşe duygusal şiddet uygulamayla; 2 değişkenin eşe cinsel şiddet uygulamayla ve 5 değişkenin eşe fiziksel şiddet uygulamayla istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Erkeklerin eşlerine duygusal, cinsel ve fiziksel şiddet uygulamalarıyla kendilerine ait özelliklerini veren bağımsız değişkenlerle olan ilişkisine bakacak olursak (Çizelge 3) duygusal şiddetle kendi özelliklerini belirten 15 değişken; cinsel şiddetle 9 değişken ve fiziksel şiddetle 11 değişken istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmüştür.

ÇİZELGE 3. Cinsiyete Göre Eşe Şiddet Uygulamayla İlişkili Etmenler.

Değişkenler	Kadınların Şiddet Uygulamalarıyla Kendi Özelliklerinin İlişkisi			Erkeklerin Şiddet Uygulamalarıyla Kendi Özelliklerinin İlişkisi		
	Şiddet Türü			Şiddet Türü		
	Duygusal	Cinsel	Fiziksel	Duygusal	Cinsel	Fiziksel
Sosyodemografik özellikler						
Yaş	,034	,059	,008	,071	,027	,053
Eğitim süresi (yıl)	-,146	,057	-,071	-,150*	-,031	-,120
Çalışma durumu	,166	,122	,138	,077	,079	,116
İkamet yeri						
Evlilik süresi (yıl)	-,023	,080	-,007	,063	,062	,098
Evlilik yaşı	,043	,020	,032	,065	,008	-,109
Evlilik sayısı	,115	,042	-,003	,117	,201**	-,031
Evlenme tarzı	-,025	,077	,029	-,010	,014	,024
Çocuk sayısı	-,006	,039	-,031	,058	,079	,133
Algılanan gelir düzeyi	-,193*	,138	-,079	-,137	,080	-,228**
Evlilikle ilgili profesyonel yardım alıp almama	,256**	,075	,123	,153*	,186*	,016
Davranım özellikleri						
Ne sıklıkla alkol kullanırsınız?	,227**	,259**	,309**	,353**	,245**	,318**
Ne sıklıkla kumar oynarsınız?	,021	,028	-,001	,207**	,049	,053
Ne sıklıkla keyif verici madde (esrar, uyuşturucu, hap vs.) kullanırsınız?	,136	,227**	,223**	,302**	,319**	,045
Ne sıklıkla tartışma, kavga veya dövüş olaylarına karışırsınız?	,286**	-,041	-,033	,383**	,236**	,178*
Anne- baba arasında şiddetin varlığı						
Duygusal şiddet (d)	,271**	,011	,120	,363**	,213**	,169*
Cinsel şiddet (d)	,379**	,100	,228*	,060	,124	-,057
Fiziksel şiddet (d)	,195*	,020	,116	,240**	,163*	,218**
Eşle iletişim	,383**	,054	,330**	,379**	,141	,269**
Anne-babaya benzerlik						
Annenizle ilişkiniz nasıldır?	-,185**	-,132	,021	-,238**	-,118	-,277**
Babanızla ilişkiniz nasıldır?	-,118	-,082	,074	-,286**	-,050	-,214**
Annenize ne ölçüde benzersiniz?	-,153*	-,101	-,007	-,189*	-,072	-,198**
Babanıza ne ölçüde benzersiniz?	-,115	-,108	,028	-,055	-,019	-,010
Karınız huy olarak annenize ne ölçüde benzer?	0	0	0	-,028	-,032	-,008
Kocanız huy olarak babanıza ne ölçüde benzer?	-,104	-,137	-,070	0	0	0
Eşiniz huy olarak size ne ölçüde benzer?	-,231**	-,035	-,206**	-,343**	-,170*	-,292**
Benlik saygısı	-,264**	-,055	-,130	-,216**	-,103	-,098
Ruhsal durum	,358**	,075	,142	,317**	,231**	,346**

**Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

2.2. Eşler Arası Şiddetle Eşin Özelliklerinin İlişkisi

2.2.1. Şiddete Maruz Kalmayla Eşin Özelliklerinin İlişkisi: Katılımcıların eşlerine ait özelliklerini veren bağımsız değişkenlerle duygusal, cinsel veya fiziksel şiddete maruz kalmalarının ilişkisine bakılmıştır (Çizelge 4). Çizelge 4’te de görüldüğü gibi kadınların maruz kaldığı duygusal şiddetle eşlerinin özelliklerini belirten 11 değişken; cinsel şiddetle 6 değişken ve fiziksel şiddetle 11 değişken istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahiptir. Erkeklerin maruz kaldığı duygusal şiddetle eşlerinin özelliklerini belirten 10 değişken; cinsel şiddetle 2 değişken ve fiziksel şiddetle 4 değişken istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahiptir.

ÇİZELGE 4. Cinsiyete Göre Şiddete Maruz Kalmayla Eşlerin Özelliklerinin İlişkisi.

Değişkenler	Kadınların Şiddete Maruz Kalmalarıyla Eşlerinin Özelliklerinin İlişkisi			Erkeklerin Şiddete Maruz Kalmalarıyla Eşlerinin Özelliklerinin İlişkisi		
	Şiddet Türü			Şiddet Türü		
	Duygusal	Cinsel	Fiziksel	Duygusal	Cinsel	Fiziksel
Sosyodemografik özellikler						
Yaş	,141	,130	,062	-,069	,004	-,055
Eğitim süresi (yıl)	-,255**	-,069	-,185*	-,100	,078	,075
Çalışma durumu	,043	,059	,078	,109	,124	,141
İkamet yeri	-,039	,000	-,100	,109	,077	,033
Evlilik süresi (yıl)	,161*	,136	,096	-,084	-,007	-,084
Evlilik yaşı	-,002	,047	-,101	,110	,055	,033
Evlilik sayısı	,059	,301**	-,063	,092	,030	-,063
Evlenme tarzı	-,014	-,028	-,037	,080	,107	,112
Çocuk sayısı	,137	,135	,097	-,095	-,066	-,86
Algılanan gelir düzeyi	-,201**	,012	-,215**	-,135	,099	,089
Evlilikle ilgili profesyonel yardım alıp almama	,098	,044	,199**	,169*	,100	,194**
Davranım özellikleri						
Ne sıklıkla alkol kullanırsınız?	,260**	,224**	,265**	,141	,238**	,123
Ne sıklıkla kumar oynarsınız?	,105	-,054	,173*	,006	-,043	,046
Ne sıklıkla keyif verici madde (esrar, uyuşturucu, hap vs.) kullanırsınız?	,122	,102	,263**	,067	,170*	,167*
Ne sıklıkla tartışma, kavga veya dövüş olaylarına karışırsınız?	,209**	,193**	,131	,140	-,046	-,088
Anne- baba arasında şiddetin varlığı						
Duygusal şiddet (d)	,289**	,318**	,146	,179*	-,026	,013
Cinsel şiddet (d)	,019	,035	-,023	,258**	,083	,102
Fiziksel şiddet (d)	,187*	,249**	,129	,158*	-,028	,034
Eşle iletişim	,375**	,135	,312**	,265**	,047	,232**
Anne-babaya benzerlik						
Annenizle ilişkiniz nasıldır?	-,193**	-,173*	-,174*	-,157*	-,035	,020
Babanızla ilişkiniz nasıldır?	-,203**	-,125	-,217**	-,094	,000	,087
Annenize ne ölçüde benzersiniz?	-,109	-,110	-,108	,077	-,036	,019
Babanıza ne ölçüde benzersiniz?	-,069	-,121	-,037	-,92	-,076	,053
Karınız huy olarak annenize ne ölçüde benzer?	-,062	-,131	,089	0	0	0
Kocanız huy olarak babanıza ne ölçüde benzer?	0	0	0	-,156*	,010	-,095
Eşiniz huy olarak size ne ölçüde benzer?	-,313**	-,133	-,260**	-,233**	-,071	-,247**
Benlik saygısı	-,128	,074	-,106	-,161*	-,090	-,018
Ruhsal durum	,224**	,122	,211**	,206**	,069	,099

**Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

2.2.2. Şiddet Uygulamayla Eşlerin Özelliklerinin İlişkisi: Eşine şiddet uyguladığını bildiren katılımcıların şiddet uygulamalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi Çizelge 5’te verilmektedir. Buna göre kadınların eşlerine duygusal şiddet uygulamalarıyla eşlerinin özelliklerini belirten 11 değişken; cinsel şiddetle 4 değişken ve fiziksel şiddetle 5 değişken istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahiptir. Erkeklerin maruz kaldığı duygusal şiddetle eşlerinin özelliklerini belirten 12 değişken; cinsel şiddetle 7 değişken ve fiziksel şiddetle 8 değişken istatistikî olarak anlamlı ilişkiye sahiptir.

ÇİZELGE 5. Cinsiyete Göre Şiddet Uygulamayla Eşlerin Özelliklerinin İlişkisi.

Değişkenler	Kadınların Şiddet Uygulamalarıyla Eşlerinin Özelliklerinin İlişkisi			Erkeklerin Şiddet Uygulamalarıyla Eşlerinin Özelliklerinin İlişkisi		
	Şiddet Türü			Şiddet Türü		
	Duygusal	Cinsel	Fiziksel	Duygusal	Cinsel	Fiziksel
Sosyodemografik özellikler						
Yaş	,016	,020	,030	,030	,038	,065
Eğitim süresi (yıl)	-,212**	,027	-,113	-,154*	-,032	-,176*
Çalışma durumu	,032	,060	,009	,075	,132	-,115
İkamet yeri	,096	,017	,116	-,001	,132	-,159*
Evlilik süresi (yıl)	-,022	,048	-,005	,063	,081	,094
Evlilik yaşı	,099	-,045	,088	,028	,011	-,041
Evlilik sayısı	,148*	,227**	,032	,136	,103	,005
Evlenme tarzı	,055	,121	,083	-,036	,013	,062
Çocuk sayısı	-,004	,031	-,039	,067	,088	,151*
Algılanan gelir düzeyi	-,176*	,159*	-,035	-,150*	,060	-,155*
Evlilikle ilgili profesyonel yardım alıp almama	,033	,049	,163	,177*	,220**	,077
Davranım özellikleri						
Ne sıklıkla alkol kullanırsınız?	,149*	,083	,213**	,183*	,347**	,079
Ne sıklıkla kumar oynarsınız?	,014	,050	,183*	,009	,008	-,032
Ne sıklıkla keyif verici madde (esrar, uyuşturucu, hap vs.) kullanırsınız?	,056	,214**	,033	,128	,291**	,113
Ne sıklıkla tartışma, kavga veya dövüş olaylarına karışırsınız?	,244**	,125	,037	-,009	-,033	-,030
Anne- baba arasında şiddetin varlığı						
Duygusal şiddet (d)	,281**	,175*	,220**	,212**	,119	,025
Cinsel şiddet (d)	,088	-,015	,097	,231*	,173*	,071
Fiziksel şiddet (d)	,253**	,122	,152	,218**	,092	,136
Eşle iletişim	,359**	,095	,211**	,443**	,296**	,436**
Anne-babaya benzerlik						
Annenizle ilişkiniz nasıldır?	-,158*	-,047	-,086	-,091	-,015	-,104
Babanızla ilişkiniz nasıldır?	-,168*	,002	-,104	-,111	-,092	,075
Annenize ne ölçüde benzersiniz?	-,072	-,045	,026	-,085	-,071	-,022
Babanıza ne ölçüde benzersiniz?	-,050	-,038	-,050	-,155*	-,155*	-,002
Karınız huy olarak annenize ne ölçüde benzer?	-,033	,014	,107	0	0	0
Kocanız huy olarak babanıza ne ölçüde benzer?	0	0	0	-,081	-,091	-,073
Eşiniz huy olarak size ne ölçüde benzer?	-,301**	-,129	-,160*	-,226**	-,110	-,304**
Benlik saygısı	-,087	,013	-,061	-,227**	-,131	-,201**
Ruhsal durum	,142	,077	,045	,218**	,168*	,264**

**Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

3. EŞLER ARASI ŞİDDETİN YORDAYICILARI

3.1. Maruz Kalınan ve Uygulanan Şiddette Kişinin Kendi Özellikleri:

Cinsiyete göre bakıldığında Çizelge 6.a.'da görüldüğü gibi kadınların kendi özelliklerinden eşle iletişim sorunları, alkol kullanım sıklığı, anne-baba arasında cinsel şiddetin varlığı ve benlik saygısı kadınların eşleri tarafından duygusal şiddete maruz kalmalarını bağımsız bir şekilde yordamaktadır. Bu dört değişkenin doğrusal bileşeni kadınların duygusal şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %49,1'ini açıklamaktadır.

Kadınların eşleri tarafından cinsel şiddete maruz kalmalarını kendi özelliklerinden eşle iletişim sorunları, keyif verici madde (esrar, uyuşturucu, hap vs.) kullanım sıklıkları, anne-babası arasında cinsel şiddetin varlığı ve alkol kullanım sıklıkları bağımsız bir şekilde yordamaktadır. Bu dört değişkenin doğrusal bileşeni kadınların cinsel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %36,3'ünü açıklamaktadır.

Kadınların kendi özelliklerinden eşle iletişim sorunları, alkol kullanım sıklıkları ile eğitim süreleri eşleri tarafından fiziksel şiddet görmelerini bağımsız olarak yordamaktadır. Bu üç değişkenin doğrusal bileşeni kadınların fiziksel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %37,0'ini açıklamaktadır.

Erkeklerin kendi özelliklerinden hangilerinin şiddete maruz kalmalarını yordadığına bakıldığında (Çizelge 6.b) anne babaları arasında duygusal şiddet olması, eşle iletişim sorunları, ruhsal durumları ve eşin huy olarak kendilerine benzemesi erkeklerin eşleri tarafından duygusal şiddete maruz kalmalarını bağımsız bir şekilde yordamaktadır. Bu dört değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin duygusal şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %28,0'ini açıklamaktadır.

Erkeklerin eşleri tarafından cinsel şiddete maruz kalmalarını ise evlilik sayısı ile anne-babaları arasında duygusal şiddetin varlığının bağımsız bir şekilde yordadığı görülmektedir. Bu iki değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin cinsel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %19,3'ünü açıklamaktadır.

Erkeklerin kendi özelliklerinden anne baba arasında fiziksel şiddetin varlığı ile anne baba arasında cinsel şiddetin varlığı, eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmalarını

bağımsız olarak yordamaktadır. Bu iki değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin fiziksel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %18,9'unu açıklamaktadır.

Kadınların eşle iletişim sorunları, anne-babaları arasında duygusal şiddetin varlığı, alkol kullanım sıklıkları, benlik saygısı ile anne-baba arasında cinsel şiddetin varlığı eşlerine duygusal şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır. Bu beş değişkenin doğrusal bileşeni kadınların duygusal şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %40,9'unu açıklamaktadır.

Kadınların alkol kullanım sıklıkları eşlerine cinsel şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır ve kadınların alkol kullanımı eşlerine cinsel şiddet uygulamalarındaki varyansın %12,5'ini açıklamaktadır.

Kadınların eşle iletişim sorunları, alkol kullanım sıklıkları ile keyif verici madde kullanım sıklıkları eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır. Bu üç değişkenin doğrusal bileşeni kadınların fiziksel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın 21,7'sini açıklamaktadır.

Erkeklerin eşle iletişim sorunları, anne babaları arasında duygusal şiddetin olması, keyif verici madde kullanımı, alkol kullanımı ve kavga, tartışma gibi olaylara karışma sıklığı eşlerine duygusal şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır. Bu beş değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin eşlerine duygusal şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %26,6'sını açıklamaktadır.

Erkeklerin eşlerine cinsel şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordayan değişkenler keyif verici madde kullanımı ve anne babaları arasında duygusal şiddetin varlığıdır. Bu iki değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin cinsel şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %31,9'unu açıklamaktadır.

Erkeklerin ruhsal durumları, alkol kullanmaları, anneleriyle olan ilişkileri, algılanan gelir düzeyi ile eşle iletişim sorunları eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarını bağımsız bir şekilde yordamaktadır. Bu beş değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %30,9'unu açıklamaktadır.

ÇİZELGE 6.a. Kadınların Şiddete Maruz Kalmaları ve Şiddet Uygulamalarının Yordayıcıları.

	R ²	Beta	t	p =
I. Kadınların duygusal şiddete maruz kalmalarına kendi özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,371	0,609	8,025	0,000
2) Alkol kullanım sıklığı	0,420	0,224	3,001	0,003
3) Anne-baba arasında cinsel şiddetin varlığı	0,468	0,233	3,117	0,002
4) Benlik saygısı	0,491	-0,163	-2,193	0,030
II. Kadınların cinsel şiddete maruz kalmalarına kendi özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,156	0,395	4,568	0,000
2) Keyif verici madde kullanım sıklığı	0,252	0,312	3,784	0,000
3) Anne-baba arasında cinsel şiddetin varlığı	0,323	0,286	3,419	0,001
4) Alkol kullanım sıklığı	0,363	0,209	2,620	0,010
III. Kadınların fiziksel şiddete maruz kalmalarına kendi özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,286	0,535	6,644	0,000
2) Alkol kullanım sıklığı	0,328	0,216	2,604	0,010
3) Eğitim süresi	0,370	-0,208	-2,686	0,008
IV. Kadınların duygusal şiddet uygulamalarına kendi özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,164	0,405	4,648	0,000
2) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,243	0,290	3,366	0,001
3) Alkol kullanım sıklığı	0,313	0,269	3,320	0,001
4) Benlik saygısı	0,365	-0,244	-2,961	0,004
5) Anne-baba arasında cinsel şiddetin varlığı	0,409	0,249	2,805	0,006
V. Kadınların cinsel şiddet uygulamalarına kendi özelliklerinin etkisi				
1) Alkol kullanım sıklığı	0,125	0,228	3,186	0,002
VI. Kadınların fiziksel şiddet uygulamalarına kendi özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,125	0,354	4,835	0,000
2) Alkol kullanım sıklığı	0,196	0,267	3,768	0,000
3) Keyif verici madde kullanım sıklığı	0,217	0,151	2,100	0,037

ÇİZELGE 6.b. Erkeklerin Şiddete Maruz Kalmaları ve Şiddet Uygulamalarının Yordayıcıları.

	R²	Beta	t	p =
I. Erkeklerin kendi özelliklerinin duygusal şiddete maruz kalmalarına etkisi				
1) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,167	0,409	5,671	0,000
2) Eşle iletişim sorunları	0,235	0,275	3,751	0,000
3) Ruhsal durum	0,260	0,166	2,305	0,022
4) Eşin huy olarak benzemesi	0,280	-0,161	-2,075	0,040
II. Erkeklerin kendi özelliklerinin cinsel şiddete maruz kalmalarına etkisi				
1) Evlilik sayısı	0,093	0,306	4,172	0,000
2) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,193	0,149	2,084	0,039
III. Erkeklerin kendi özelliklerinin fiziksel şiddete maruz kalmalarına etkisi				
1) Anne-baba arasında fiziksel şiddetin varlığı	0,142	0,376	4,080	0,000
2) Anne-baba arasında cinsel şiddetin varlığı	0,189	0,248	2,414	0,018
IV. Erkeklerin kendi özelliklerinin duygusal şiddet uygulamalarına etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,187	0,433	6,072	0,000
2) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,266	0,297	4,141	0,000
3) Keyif verici madde kullanım sıklığı	0,117	0,303	4,640	0,000
4) Alkol kullanım sıklığı	0,149	0,224	3,526	0,001
5) Kavga, tartışma gibi olaylara karışma sıklığı	0,160	0,141	2,152	0,033
V. Erkeklerin kendi özelliklerinin cinsel şiddet uygulamalarına etkisi				
1) Keyif verici madde kullanım sıklığı	0,231	0,305	4,304	0,000
2) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,319	0,297	4,529	0,000
VI. Erkeklerin kendi özelliklerinin fiziksel şiddet uygulamalarına etkisi				
1) Ruhsal durum	0,129	0,359	4,847	0,000
2) Alkol kullanım sıklığı	0,225	0,311	4,427	0,000
3) Anneyle ilişki	0,259	-0,194	-2,698	0,008
4) Algılanan gelir düzeyi	0,282	-0,157	-2,228	0,027
5) Eşle iletişim sorunları	0,309	0,171	2,439	0,016

3.2. Maruz Kalınan ve Uygulanan Şiddette Eşin Özellikleri: Cinsiyete göre bakıldığında Çizelge 7.a.'da da görüldüğü gibi kadınların eşlerinin özelliklerinden eşin algıladığı iletişim sorunları, eğitim süresi, alkol kullanım sıklığı, anne-babaları arasında duygusal şiddetin varlığı ve algılanan gelir düzeyi kadınların eşleri tarafından duygusal şiddete maruz kalmalarını bağımsız bir şekilde yordamaktadır. Bu beş değişkenin doğrusal bileşeni kadınların duygusal şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %32,2'sini açıklamaktadır.

Kadınların eşlerinin anne-babaları arasında duygusal şiddetin varlığı, evlilik sayısı ve eşlerinin alkol kullanım sıklıkları, eşleri tarafından cinsel şiddete maruz kalmalarını bağımsız bir şekilde yordamaktadır. Bu üç değişkenin doğrusal bileşeni kadınların cinsel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %20,0'sini açıklamaktadır.

Kadınların eşlerinin özelliklerinden eşle iletişim sorunları, alkol kullanım sıklıkları, algıladıkları gelir düzeyleri, evlilik sorunu nedeniyle profesyonel yardım alıp almamaları ile keyif verici madde kullanım sıklıkları kadınların eşleri tarafından fiziksel şiddet görmelerine bağımsız etki etmektedir. Bu beş değişkenin doğrusal bileşeni kadınların fiziksel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %26,6'sını açıklamaktadır.

Erkeklerin şiddete maruz kalmalarında eşlerinin özelliklerinin yordayıcılığına bakıldığında Çizelge 7.b'de eşlerinin özelliklerinden anne baba arasında duygusal şiddet olmasının duygusal şiddete maruz kalmalarını bağımsız olarak yordadığı görülmektedir. Erkeklerin eşlerinin anne-babaları arasında duygusal şiddetin varlığı eşleri tarafından duygusal şiddete maruz kalmalarındaki varyansın %7,4'ünü açıklamaktadır.

Erkeklerin eşlerinin özelliklerinden alkol kullanım sıklıkları cinsel şiddete maruz kalmalarını bağımsız olarak yordamaktadır ve erkeklerin eşlerinin alkol kullanım sıklıkları eşleri tarafından cinsel şiddete maruz kalmalarındaki varyansın %5,7'sini açıklamaktadır.

Erkeklerin eşlerinin özelliklerinden kadının huy olarak kocasına benzemesi, eşin keyif verici madde kullanım sıklığı ve evlilik sorunu nedeniyle profesyonel yardım alıp almaması erkeklerin eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmalarını bağımsız olarak yordamaktadır. Bu üç değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin fiziksel şiddete maruz kalmalarındaki toplam varyansın %11,1'ini açıklamaktadır.

Kadınların eşlerine duygusal şiddet uygulamalarında eşlerinin özelliklerinin yordayıcılığına bakıldığında (Çizelge 7.a) erkeklerin eşle iletişim sorunları, anne-babaları arasında duygusal şiddetin varlığı, alkol kullanım sıklıkları, benlik saygıları ve anne-babaları arasında cinsel şiddetin varlığı kadınların eşlerine duygusal şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır. Bu beş değişkenin doğrusal bileşeni kadınların eşlerine duygusal şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %26,6'sını açıklamaktadır.

Erkeklerin evlilik süreleri ile keyif verici madde kullanım sıklıkları kadınların eşlerine cinsel şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır. Bu iki değişkenin doğrusal bileşeni kadınların eşlerine cinsel şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %14,4'ünü açıklamaktadır.

Kadınların eşlerine fiziksel şiddet uygulamaları erkeklerin anne-babaları arasında duygusal şiddetin varlığı ve alkol kullanım sıklığından bağımsız olarak yordamaktadır. Bu iki değişkenin doğrusal bileşeni kadınların eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %8,5'ini açıklamaktadır.

Erkeklerin eşlerine duygusal şiddet uygulamalarına eşlerinin hangi özelliklerinin etki ettiğine baktığımızda (Çizelge 7.b) erkeklerin eşle iletişim sorunları, alkol kullanım sıklığı ve anne babaları arasında duygusal şiddetin olması kadınların eşlerine duygusal şiddet uygulamalarına bağımsız olarak yordamaktadır. Bu üç değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin eşlerine duygusal şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %21,3'ünü açıklamaktadır.

Kadınların alkol kullanım sıklıkları, eşle iletişim sorunları, evlilik sorunu nedeniyle profesyonel yardım alıp almamaları erkeklerin eşlerine cinsel şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır. Bu dört değişkenin doğrusal bileşeni erkeklerin eşlerine cinsel şiddet uygulamalarındaki toplam varyansın %33,2'sini açıklamaktadır.

Kadınların eşle iletişim sorunları erkeklerin eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarını bağımsız olarak yordamaktadır ve fiziksel şiddet uygulama bağımsız değişkenindeki değişimin %19,6'sını açıklayabilmektedir.

ÇİZELGE 7.a. Kadınların Şiddete Maruz Kalmaları ve Şiddet Uygulamalarında Eşlerinin Yordayıcıları Özellikleri.

	R ²	Beta	t	p =
I. Kadınların duygusal şiddete maruz kalmalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,160	0,399	5,493	0,000
2) Eğitim süresi	0,233	-0,273	-3,903	0,000
3) Alkol kullanım sıklığı	0,270	0,193	2,787	0,006
4) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,304	0,196	2,760	0,006
5) Algılanan gelir düzeyi	0,322	-0,146	-2,078	0,039
II. Kadınların cinsel şiddete maruz kalmalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,127	0,356	4,832	0,000
2) Evlilik sayısı	0,177	0,233	3,144	0,002
3) Alkol kullanım sıklığı	0,200	0,150	2,095	0,038
III. Kadınların fiziksel şiddete maruz kalmalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,105	0,325	4,464	0,000
2) Alkol kullanım sıklığı	0,162	0,240	3,369	0,001
3) Algılanan gelir düzeyi	0,209	-0,216	-3,131	0,002
4) Evlilik sorunu nedeniyle profesyonel yardım	0,246	0,195	2,854	0,005
5) Keyif verici madde kullanım sıklığı	0,266	0,152	2,155	0,033
IV. Kadınların duygusal şiddet uygulamalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,195	0,441	6,203	0,000
2) Eğitim süresi	0,251	-0,238	-3,443	0,001
3) Algılanan gelir düzeyi	0,279	-0,177	-2,455	0,015
4) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,298	0,149	2,088	0,038
V. Kadınların cinsel şiddet uygulamalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Evlilik süresi	0,093	0,306	4,160	0,000
2) Keyif verici madde kullanım sıklığı	0,144	0,225	3,148	0,002
VI. Kadınların fiziksel şiddet uygulamalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,048	0,220	2,932	0,004
2) Alkol kullanım sıklığı	0,085	0,191	2,578	0,011

ÇİZELGE 7.b. Erkeklerin Şiddete Maruz Kalmaları ve Şiddet Uygulamalarında Eşlerinin Yordayıcıları Özellikleri

	R ²	Beta	t	p =
I. Erkeklerin duygusal şiddete maruz kalmalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,074	0,272	2,987	0,003
II. Erkeklerin cinsel şiddete maruz kalmalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşin alkol kullanım sıklığı	0,057	0,238	3,238	0,001
III. Erkeklerin fiziksel şiddete maruz kalmalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşin huy olarak benzemesi	0,061	-0,247	-3,359	0,001
2) Eşin keyif verici madde kullanım sıklığı	0,084	0,162	2,235	0,027
3) Evlilik sorunu nedeniyle profesyonel yardım	0,111	0,171	2,162	0,032
IV. Erkeklerin duygusal şiddet uygulamalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,213	0,461	5,406	0,000
2) Eşin alkol kullanım sıklığı	0,054	0,237	2,806	0,006
3) Anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı	0,047	0,224	2,693	0,008
V. Erkeklerin cinsel şiddet uygulamalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşin alkol kullanım sıklığı	0,198	0,445	5,310	0,000
2) Eşle iletişim sorunları	0,262	0,257	3,118	0,002
3) Evlilik sorunu nedeniyle profesyonel yardım	0,304	0,209	2,589	0,011
4) Eşin keyif verici madde kullanım sıklığı	0,332	0,177	2,182	0,031
VI. Erkeklerin fiziksel şiddet uygulamalarına eşlerinin özelliklerinin etkisi				
1) Eşle iletişim sorunları	0,196	0,443	6,380	0,000

4. İNTİHAR DAVRANIŞI İLE ŞİDDETE MARUZ KALMA VE ŞİDDET UYGULAMAYLA İLİŞKİSİ

Anketin 9. bölümünde yer alan intihar eğilimi soruları cevaplarından iki puan endeksi hesaplanmıştır. “Hayatınızda hiç kendinizi öldürmeyi düşündünüz mü?” ve “Son 12 ay içerisinde kendiniz öldürmeyi düşündünüz mü?” soruları ile intihar düşüncesi birleşik puanı; “Hayatınızda hiç kendinizi öldürme girişiminde buldunuz mu?” ve “Son 12 ay içerisinde kendiniz öldürme girişiminde buldunuz mu?” soruları ile de intihar girişim birleşik puanı hesaplanmıştır. Bu puanlarla intihar etmeyi düşünen ve/veya intihar girişiminde bulunanların eşleri tarafından şiddete maruz kalma yaşantılarıyla belirleyicilik açısından ilişki olup olmadığına bağımsız gruplar için T-testi analiziyle bakılmıştır. Analiz kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yapılmıştır.

Buna göre, erkek katılımcıların intihar etmeyi düşünme ve düşünmeme ile eşleri tarafından duygusal, cinsel veya fiziksel şiddete uğrama arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde erkek katılımcıların intihar etme girişiminde bulunup bulunmama ile eşi tarafından duygusal, cinsel veya fiziksel şiddete uğrama arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir.

Kadın katılımcılar açısından ise eşi tarafından duygusal şiddete maruz kalan kadınlardan intihar düşüncesi olan ve olmayanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. $t(170) = -3,065$; $p < 0,003$. Yine eşi tarafından cinsel şiddete maruz kalan kadınlardan intihar düşüncesi olan ve olmayanlar arasında $t(170) = -3,576$; $p < 0,000$ ve eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınlar kadınlardan intihar düşüncesi olan ve olmayanlar arasında $t(170) = -2,008$; $p < 0,046$ anlamlı fark bulunmuştur. Şiddete uğradıklarını bildiren kadın katılımcılar arasında eşi tarafından duygusal şiddete maruz kalanlardan intihar girişiminde bulunan ve bulunmayanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. $t(174) = -1,948$; $p < 0,053$. Aynı şekilde eşi tarafından cinsel şiddete maruz kalan kadınlardan intihar girişimi olan ve olmayanlar arasında $t(174) = -2,537$; $p < 0,012$ ve eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınlardan intihar girişimi olan ve olmayanlar arasında $t(174) = -3,337$; $p < 0,001$ anlamlı fark bulunmuştur.

5. RUHSAL DURUMUN ŞİDDETE MARUZ KALMA VE ŞİDDET UYGULAMAYLA İLİŞKİSİ

Katılımcıların ruhsal durumları anketin son bölümünde Kısa Semptom Envanteri ile ölçülmektedir. Buradan elde edilen puan endeksi hesaplandıktan sonra katılımcıların cinsiyetine göre şiddete maruz kalmaları veya şiddet uygulamalarıyla ilişkisi incelenmiştir. Çizelge 8’de görüldüğü gibi kadınlarda maruz kalınan duygusal, cinsel ve fiziksel şiddet ile ruhsal durum arasında anlamlı düzeyde ($p<0,01$) ilişki olduğu saptanmıştır. Erkeklerde ise duygusal şiddete maruz kalma ile duygusal, cinsel ve fiziksel şiddet uygulamaları ruhsal durumlarıyla anlamlı düzeyde ($p<0,01$) ilişkilidir. Ayrıca erkeklerin anne-babaları arasında duygusal şiddet olması da ruhsal durumla ($p<0,01$) ilişkili bulunmuştur.

ÇİZELGE 8. Cinsiyete Göre Şiddet Türlerinin Ruhsal Durumla İlişkisi.

Cinsiyet	Şiddet Türleri	Kısa Semptom Envanteri
K	Maruz kalınan duygusal şiddet	0,379**
A	Maruz kalınan cinsel şiddet	0,220**
D	Maruz kalınan fiziksel şiddet	0,277**
I	Uygulanan duygusal şiddet	0,358**
N	Uygulanan cinsel şiddet	0,075
	Uygulanan fiziksel şiddet	0,142
E	Maruz kalınan duygusal şiddet	0,280**
R	Maruz kalınan cinsel şiddet	0,132
K	Maruz kalınan fiziksel şiddet	0,106
E	Uygulanan duygusal şiddet	0,317**
K	Uygulanan cinsel şiddet	0,231**
	Uygulanan fiziksel şiddet	0,346**

**Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

*Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

IV. TARTIŞMA

Her aile kuramının temelindeki varsayımlar toplumun değer yargılarına dayanmaktadır. Kuramlarda evrensel gibi duran bu varsayımlar toplumların ruh sağlığı ölçütlerini belirleyen normlar gibi kültüre özgüdür (Okman Fişek, 1996). Sadece bir ülkenin ortak kültürü bağlamında değil aynı ülke içinde sosyoekonomik veya demografik etkenlerle bile alt kültürlerde farklılaşmaktadır.

Minuchin (1974)'e göre aile, kişilerarası karşılıklı davranış örüntülerinin zaman içinde oluşturduğu bir sistemdir. Kuramcıya göre ailenin ilişki örüntüleri belli sınırlar içinde gelişir. Biri ailenin kendine özgü uyum ve uyumsuzluk halini oluşturan alt sistemken diğeri kültürel olarak var olup aile örgütlenmesini düzenleyen alt sistemdir. İkinci alt sisteme göre anne-baba ile çocukları ayırt eden bir hiyerarşi ile karı-koca arasında “işlevsel karşılıklı bağımlılık” olması iki önemli kuraldır (Minuchin, 1974; aktaran Okman Fişek, 1996). Fakat aile içinde kadın ve erkeğin konumunu tanımlayan rol ayrımı varsa işlevsel bir karşılıklıktan söz edilemez (Kağıtçıbaşı, 1989).

Kimlik ve benlik yapılarının temeli ailede atılmaktadır ve bu yapıların gelişimleri aile içi ilişkilere bağlıdır (Güvenç, 1998). Aile içi ilişkileri düzenleyen kurallar ise toplumsal yapıdan gelmektedir. Bu kurallar toplumun kültürel, estetik, dini ve ahlaki değerlerinden etkilenecek şekilde oluşan yazısız ama kuşaklar arası geçirgenliği ve yaptırım gücü olan kurallardır. Yaşa uygun cinsiyet rol tanımları yapılmakta, anne-baba ve çocuk arasındaki görev ve sorumluluklar belirlenmektedir. Örneğin geleneksel yapıdaki ailelerde, 14-15 yaşlarındaki çocukların ailenin uygun gördüğü kişiyle evlenmesi kural olarak konur ve bireyin kabul etmesi için zorlanırken; modern yapıdaki ailelerde küçük yaşta evlilik uygun karşılanmaz.

Ailelerde görev, sorumluluk, rol anlayışı veya ilişkilerdeki kurallar sağlık değerlerine, toplumsal kültürel düzeye, sosyoekonomik düzeye, yaşa göre değiştiğini görmekteyiz. Ailedeki hiyerarşik yapının belirleyicilerinden biri de toplumsal cinsiyet anlayışıdır. Örneğin ataerkil kültürel değerleri benimseyen ailelerde erkeklerin olduğu kadar kadınların da evi erkeğin yönettiği, çocuk bakımı yemek temizlik gibi ev işlerinin kadının görevi olarak kabul edildiği kurallar hakimdir. Bu nedenle ailede çatışmaları formüle ederken ve dolayısıyla sapmaları (aile içi şiddet gibi) belirlemeye çalışılırken kültürel köken, sosyoekonomik düzey, toplumsal cinsiyet gibi etmenler dikkate alınmalıdır.

Aile içinde eşler arası şiddeti etkileyebilecek parametreler cinsiyete; aile içi şiddet türlerine ve şiddetin faili ya da mağduru olmaya göre ayrı ayrı incelenmiş, birbirlerine etkilerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Amaç, çalışılan örneklem temelinde eşler arasında şiddeti betimleyici objektif sonuçlara ulaşmak olduğundan bu veri toplama ve analiz yoluyla cinsiyete bağlı ayrımcılıktan kaçınmaktır. Aile içi şiddet alanyazınında görüldüğü gibi eşlerin birbirlerine tokat, tekme, yumruk atma, tartaklama, saçını çekme, yaralama amacıyla çeşitli eşyalarla üzerine yürüme gibi eylemlerle fiziksel zarar vermesi; azarlama, küçük düşürme, küfür etme, tehdit etme, sosyal çevreyle iletişimi kısıtlama, ekonomik serbestliği kısıtlama gibi eylemlerle duygusal anlamda istismar etmesi; eşini, isteği dışında cinsel ilişkiye zorlama, cinsel ilişki sırasında istemediği muamelelerde bulunma veya cinsel anlamda eşi aşağılama gibi eylemlerle cinsel anlamda istismar etmesi söz konusu olabilmektedir.

1. YAYGINLIK

Cinsiyetlere göre yukarıda bahsedilen şiddet türlerinin yaygınlıklarına baktığımızda maruz kalınan şiddet açısından kadınların daha yüksek yüzdelerle şiddeti sorgulayan ifadelere katıldıkları görülmektedir. Aynı şekilde uygulanan şiddet açısından da erkeklerin kadınlardan daha yüksek yüzdelerle ifadelerle katıldıkları görülmektedir. Bunları inceleyecek olursak hem kadınlar hem erkekler eşleri tarafından en fazla duygusal şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Tabi bu çalışılan örneklemin özelliğiyle açıklanabilir. Fakat yine de görülmektedir ki normal popülasyon içinde evliliği sürdürmekte olan çiftler arasında duygusal şiddetin yanı sıra azımsanmayacak ölçüde cinsel ve fiziksel şiddet de yaşanmaktadır.

Duygusal şiddete maruz kalma açısından azarlama, küçük düşürücü şeyler söyleme, sosyal baskılama her iki cinsiyet için de öne çıkan eylemlerdir. Her iki cinsiyetten eş de birbirlerini, bu tip davranışlarla duygusal açıdan şiddete maruz bırakmaktadırlar. Farklı olarak erkek eşler daha fazla küfür kullanmak suretiyle eşlerine duygusal açıdan olumsuz deneyimler yaşatmaktadır. Duygusal şiddet uygulama açısından erkekler birçok eyleme kadınlardan daha fazla olumlu yanıt vermişlerdir. Her iki cinsiyet için de yüksek yüzdelerle görülen eşi başkalarının önünde azarlama ve küçük düşürme kıyaslandığında erkekler tarafından daha çok bildirilmiştir. Yani sözlü çatışmanın, şiddet görülen ailelerde karşılıklı olduğu söylenebilir. Anketin 3. ve 4. bölümlerinde duygusal şiddet bölümündeki 5, 6, 7 ve 8. sorularla değerlendirilen sosyal izolasyonda ise eşler arasında nispeten yakın sonuçlara ulaşılmıştır. Eşler birbirlerinin arkadaşlarıyla görüşmesini istememektedirler. Daha düşük yüzdelerle de

aileleriyle görüşmelerini istememektedirler. Bu durum atıf süreçlerinden dışsal atıfların (olası ev içi problemleri aile dışındaki kişilere atfetme) açıklayıcı olduğunu düşündürmektedir.

Duygusal şiddet yaygınlığı açısından uygulanan ve maruz kalınan şiddet bildirimleri cinsiyetlere göre karşılaştırıldığında tutarlılık olduğu görülmektedir. Örneğin kadınlar en çok eşleri tarafından başkaları önünde azarlandıklarını bildirirken erkekler de en çok eşlerini başkalarının önünde azarladıklarını bildirmişlerdir. Bu durum duygusal şiddet uyguladıklarını ve duygusal şiddete maruz kaldıklarını bildiren hem kadın hem erkek katılımcıların soruları açıklıkla yanıtladıklarını göstermektedir.

Eşler arasında cinsel şiddetin yaygınlığına bakıldığında kadınların en fazla eşleri tarafından cinsel ilişkiye zorlanma ve kendi rızaları olmadan cinsel ilişki başlatma eylemleriyle cinsel şiddete maruz kaldıklarını bildirirken, erkekler de en fazla bu eylemlerle eşlerine cinsel şiddet uyguladıklarını bildirmişlerdir. %20'nin üzerinde rakamlarla yaygınlığı olan bu eylemler toplumda evliliğini sürdürüp bu yaşantılarını adliye, emniyet veya hastaneye yansıtmadan kabullendikleri anlaşılmaktadır. Burada toplumun tutucu yapısıyla birlikte cinsel münasebetlerin aile içinde mahrem; toplum içinde tabu olması, karı-koca ilişkisinde kadının cinselliğinin varlığı olmayışının etkilerinin yüzdelerle yansıdığını görmekteyiz. Duygusal şiddete olduğu gibi cinsel şiddetle ilgili bildirimlerde de şiddet uyguladığını veya cinsel şiddete maruz kaldığını bildiren kadın ve erkek katılımcılar arasında tutarlılık gözlenmektedir. Örneğin eşini istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlama suretiyle cinsel şiddet uyguladığını bildiren erkek katılımcıların oranı %9,0 iken eşi tarafından istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlanma suretiyle cinsel şiddete maruz kaldığını bildiren kadın katılımcıların oranı %10,2 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eşler arası fiziksel şiddetin yaygınlığında ise örneklem grubundaki kadınların %36,7'si eşi tarafından çeşitli şekillerde şiddete maruz kaldığını bildirmişlerdir. Fiziksel şiddete maruz kaldığını bildiren katılımcıların eşlerinin de fiziksel şiddet uyguladıklarını bildirdiğini görüyoruz. Erkeklerin %33,9'unun çeşitli şekillerde eşlerine fiziksel şiddet uyguladıkları görülmektedir. Olumlu cevap verilen eylemlere bakıldığında tokat atma, eşya fırlatma, tartaklama, saç çekme gibi alanyazında ağır (severe) fiziksel yaralanmalara yol açmayan eylemler olarak sınıflandığını görüyoruz. Fiziksel şiddetin boyutları aile bütünlüğünü sürdürme veya adli-güvenlik-sağlık birimlerine başvurmayı belirlemektedir.

2. EŞLER ARASI ŞİDDETİN İLİŞKİLİ OLDUĞU ETMENLER

Eşler arasında şiddete maruz kalmanın veya şiddet uygulamanın ilişkili olduğu etmenlere baktığımızda çok çeşitli dinamiklerle karşılaşmaktayız. Çalışılan örneklem üzerinde eşler arası şiddetin hangi etmenlerle ilişkili olduğu araştırılmıştır. Yapılan korelasyon analizinde şiddet türlerinden herhangi birine maruz kalma veya bunları uygulama bağımlı değişkenleri ankette bulunan demografik özellikler, kişinin kendinin ve eşinin davranım özellikleri, kök ailede anne-baba arasında şiddetin varlığı, eşle iletişim, anne-babaya benzerlik, benlik saygısı ve ruhsal durum bağımsız değişkenlerinden hangilerinin ilişkili olduğu çalışılmıştır.

Anketler çift olarak dağıtılıp, zarfların üzerlerindeki numaralara göre yine çift olarak toplandıkları için eşlerin cevaplarını karşılaştırma imkanı olmuştur. Çalışmaya başlarken eşler arası şiddetin etiyolojisinde çeşitli dinamiklerin, çeşitli kombinasyonlarla şiddeti ortaya çıkardığını tartışmıştık. Şiddeti de iki insan arasında yaşanan bir olay olarak görüp, objektif olarak belirleyicilerini saptayabilmek adına hem katılımcının kendi özellikleri hem eşinin özelliklerine bakılmıştır. Örneğin eşlerin hangi özelliklerinin kadının şiddet uygulamasında ya da kadının hangi özelliklerinin erkeğin şiddet uygulamasında etkili olduğu çalışılmıştır.

Sosyodemografik özellikler: Bireyin kendisiyle ilgili olup şiddetin belirleyicileri arasında görülen bir değişken eğitim süresidir. Düşük eğitim düzeyinin alanyazında eşler arası şiddet için risk faktörü olarak gösterildiğini görmekteyiz. Örneğin Mısır'daki bir araştırmada, çalışmaya katılan kadınların %34'ü eşi tarafından şiddete maruz kaldığını bildirirken bunların %68'inin ortaokuldan daha düşük bir eğitim seviyesine sahip olduğu gösterilmiştir (Diop-Sidibe ve ark., 2006). Çalışmamıza katılan kadınlar arasında ise duygusal şiddete maruz kalanların %85,6'sı ortaokul ve üzeri seviyede eğitim durumuna sahiptir. Duygusal şiddet uygulayan erkeklerin ise %96,6'sı ortaokul ve üzeri seviyede eğitim durumuna sahiptir. Bu çalışmanın bulgularına göre erkek eşlerin eğitim süreleri kadınların duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalmalarında belirleyicidir. Fakat değişkenler arası ilişki negatif yönlü olarak bulunmuştur. Bu da erkeğin eğitim süresinin artmasının eşine şiddet uygulama davranışının azalttığını önerir. Alanyazında da düşük eğitim kadına yönelik aile içi şiddette risk faktörü olarak bulunmuştur (MacMillian ve Gartner, 1999; Balcı ve Ayrancı, 2005).

Ayrıca eğitim süresi gibi algılanan gelir düzeyi, kadının şiddete maruz kalmasıyla negatif yönlü ilişkili bir başka etmen olarak bulunmuştur. Kadının eğitim süresi arttıkça

duygusal veya fiziksel şiddete maruz kalma durumu azalmaktadır. Gelir düzeyinin artmasıyla da kadının duygusal veya fiziksel şiddete maruz kalması azalmaktadır. Bu ilişkiler tersi yönde de olabilir. Yani gelir seviyesinin azalmasıyla veya kadının eğitim seviyesinin azalmasıyla duygusal veya fiziksel şiddete maruz kalması artıyor olabilir. Gelir seviyesi ve eğitim süresi ailenin sosyoekonomik düzeyini gösteren parametrelerdir. Bu durumda çalışma bulguları doğrultusunda kadın açısından şiddetin yaşanma olasılığının sosyoekonomik düzey ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Ayrıca, kadınların algıladıkları gelir düzeyinin eşlerine duygusal şiddet uygulamalarına etki ettiği de bulunmuştur. Negatif yönlü bu ilişki, kadınların gelir düzeylerini düşük algılamaları halinde eşlerine daha çok duygusal şiddet uyguladıklarını önermektedir.

Her ne kadar aile içi şiddet yaşanma olasılığının sosyoekonomik gruplar arasında fark göstermediğini savunan yazarlar olsa da (Balcı ve Ayrancı, 2005) ekonomik iyilik algısının aile içi stres ve aile içi şiddet eğilimi ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Fox ve Chancey, 1998). Çalışmamızda da erkeğin gelir düzeyini algılayışı eşinin duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalmasıyla ilişkili bulunmuştur. Bu ilişkinin negatif yönlü olması bize erkeklerin gelirlerini düşük algılaması halinde eşlerine yönelik şiddet eğilimlerinin daha fazla olduğunu önermektedir.

Bir başka demografik değişken grubu katılımcıların evlilikleriyle ilgili özelliklerinden oluşmaktadır. Bunlar arasından yaş, evlilik sayısı, evlilik süresi ve çocuk sayısı eşler arası şiddetin belirleyicileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın açısından yaş ve evlilik süresi değişkenlerinin eşi tarafından cinsel şiddete maruz kalmasında belirleyici olduğu bulunmuştur. Pozitif yönlü bu ilişki ilgi çekicidir, çünkü adli ve emniyet kayıtlara göre yapılan çalışmalarda cinsel şiddet yaşantılarının nispeten erken yaştaki evliliklerde, henüz çocuk sahibi olmamış çiftlerde olduğu ileri sürülmektedir (Faramarzi ve ark., 2005). Fakat cinsel şiddeti sadece artmış libido ve fiziksel gücün fazla olmasının yol açtığı bir şiddet türü olarak almamak gerekir. Cezalandırma ve hakaret amacıyla da cinsel şiddet gerçekleştirilmektedir (Watts ve Zimmerman, 2002). Aynı zamanda kadının, evliliğin ilerleyen yıllarında ve hormonal aktivasyonu azaldıkça cinselliği “eşe karşı kadınlık görevi” olarak addetmesi halinde de kendisini şiddete maruz kalmış olarak hissedecektir.

Evlilikle ilgili bir başka şiddeti belirleyici değişken, çocuk sayısıdır. Bu çalışmanın bulgularına göre çocuk sayısı arttıkça kadınların duygusal şiddete maruz kalmaları da

artmaktadır. Çocuk sayısındaki artma aynı zamanda daha fazla sorumluluk ifade ettiği gibi çocukların ihtiyaçları nedeniyle ekonomik daralmayı da beraberinde getirmektedir. Çocukların yetiştirilmesinde eşlerin yüklendikleri sorumluluklar ve fikir ayrılıkları da aile içinde stresi arttıran sebepler olabilmektedir. Tüm bunlar eşler arasında uygun şekilde tolere edilmezse duygusal şiddete dönüşebilmektedir. Nitekim eşle iletişim sorunları da kadının duygusal şiddete maruz kalmasıyla pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Evlilik sayısı her iki cinsiyetteki eş için de cinsel şiddete maruz kalmayla pozitif ilişkili bulunmuştur. Evlilik sayısı arttıkça (ikinci, üçüncü evlilik gibi) eşler arasında cinsel şiddetin yaşanma olasılığı da artmaktadır.

Evlilikle ilgili sorunlar nedeniyle profesyonel yardım alan katılımcıların oranı %6,2'dir. Literatürde evlilik danışmanlığıyla şiddet arasındaki ilişkinin çalışılmadığı, sadece batılı alanyazında hukuki düzenlemeler nedeniyle şiddet sonrası mahkeme kanalıyla uygulanan terapötik müdahalelerin etkililiğinin değerlendirildiği görülmektedir. Çalışmamızda çiftlerin kendi istekleriyle aile içi sorunlar nedeniyle profesyonel yardıma başvurmuş olması şiddetin ortaya çıkmasında belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin kadınların duygusal şiddete maruz kalmalarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğu etmenlere baktığımızda kadının evlilikle ilgili sorunlar nedeniyle profesyonel (psikolog, psikiyatrist gibi) yardım almış olmasıyla pozitif yönlü olan ilişkisi zaten eşler arasında somut bir sorunun varlığına işaret etmektedir. Aynı ilişki kadınların eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmalarıyla da gözlenmektedir. Çiftleri yardım arayışına sürükleyen de büyük olasılıkla zaten eşler arası duygusal ve fiziksel şiddetin varlığıdır. Kadının cinsel şiddete maruz kalmasıyla ilişkisine bakıldığında evlilik sorunlarıyla ilgili profesyonel yardım almanın negatif yönlü anlamlı ilişkisi olduğu görülmektedir. Profesyonel yardıma ihtiyaç duymama aile içinde sorunların baş edilebilecek düzeyde yaşandığını, zaten cinsel şiddet gibi ciddi problemlerin olmadığını önerir.

Evlilik sorunları nedeniyle psikolojik olarak profesyonel yardım almış olma kadınların eşlerine duygusal şiddet uygulamalarıyla da ilişkili bulunmuştur. Öyle ki kadının duygusal şiddet kullanma eğilimi olması kadının eşiyle sorunlar yaşamasına sebep olabileceği gibi eşler arası problemler nedeniyle duygusal şiddet eğilimi gösteriyor olabilir. Her iki önerme durumunda da profesyonel yardıma başvurmuş olmayla aralarındaki doğru orantı akla uygun gözükmemektedir. Aynı ilişkiyi erkeklerin eşlerine duygusal ve cinsel şiddet uygulamalarıyla ilişkili olarak da görmekteyiz.

Erkeğin profesyonel yardım alma, bir anlamda eşiyile ilişkisinde sorun algılayıp çözüm arama girişimi kadının fiziksel şiddete maruz kalmasıyla; kadının evlilik sorunlarına çözüm arama girişimi de erkeklerin duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalmasıyla anlamlı ilişki göstermektedir. Daha önce de değinildiği gibi öncül ve sonuç kesin olmamakla birlikte şiddetin varlığı da yardım arayışına yöneltmiş olabilir.

Davranım Özellikleri: Dürtüsellik ve ilişkili kişilik özelliklerini eşler arası şiddetle bağlantılı bulan görgül çalışmalar var (Hamberger ve Hastings, 1991). Alkol ve madde kötüye kullanımı ile kumar alışkanlığı da dürtüsel kişilik özellikleriyle ilişkilendirilmektedir (Kalat, 2001). Çalışmamızda katılımcılar ve eşlerinin davranım özelliklerine ilişkin bilgi alınmış; bu özelliklerin eşler arasında şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Her ne kadar sadece erkek eşin alkol kullanımının eşe yönelik şiddeti belirlediğine karşı çıkan ve alkol kullanımının doğrudan eşe yönelik şiddetle sonuçlandırılmayacağını söyleyen görgül çalışmalar da olsa (Gonzalez ve ark., 2006) genel olarak literatürde alkol kullanım sıklığının artmasını eşler arası şiddet için risk faktörü olarak kabul gördüğü bilinmektedir (Hotaling ve Sugarman, 1986; Heyman ve ark., 1995). Çalışmamız sonucunda erkek eşin alkol kullanımının, kadınların her türlü şiddete maruz kalmasında belirleyici olduğu bulunmuştur. Ayrıca kadının alkol kullanımı da eşinin cinsel şiddete maruz kalmasında belirleyici bir değişken olduğu bulunmuştur. Erkeklerin alkol kullanımının artması da eşleri tarafından duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalmalarını arttırmaktadır.

Kadının alkol kullanımının da tüm şiddet türlerini uygulamayla anlamlı düzeyde pozitif yönlü ilişkili olduğunu görmekteyiz. Tabi daha önce de değinildiği gibi alkol kullanımı şiddet uygulamaya sebep olabildiği gibi şiddete maruz kalmanın sonucu da olabilmektedir. Cevaplayıcının davranım özelliklerini yordayıcı davranışlardan madde kötüye kullanımı kadınlarda cinsel şiddete maruz kalmayla; kavga, tartışma gibi olaylara sık karışma eğilimi fiziksel şiddete maruz kalmayla pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Kişinin davranım özelliklerini veren diğer davranışlar da çeşitli şekillerde şiddete maruz kalmayla belirleyicilik açısından ilişkili bulunmuştur. Örneğin erkek eşlerin, davranışlar üzerinde alkol benzeri etkileri olduğu daha önce tartışılan keyif verici madde kullanımının kadının fiziksel şiddete maruz kalmasını belirlerken kadının keyif verici madde kullanımının, kocanın hem cinsel hem fiziksel şiddete maruz kalmasını belirlediği

görülmektedir. Kumar oynama sıklığı yani riskli davranışlarda bulunabilme eğilimi erkeklerde arttıkça kadının da fiziksel şiddete maruz kalma olasılığını arttırdığı görülmektedir. Tabi kumar oynama davranışını ekonomik güçlüklerin takip etmesi, ailenin ve çevrenin tepkisi de erkeğin şiddet davranışında etkili olabilir. Erkek eşin tartışma, kavga veya dövüş olaylarına karışma sıklığındaki artış da kadının duygusal ve cinsel şiddete maruz kalmasını arttırmaktadır. Fiziksel gücün kullanıldığı tartışma olaylarına katılma; zaten bireyin genel olarak bir saldırganlık eğilimi olduğunu, öfke kontrolünü uygun şekilde yapamadığını önermektedir (Hamberger ve ark., 1997; Babcock ve ark., 2003). Bu özellikteki kişilerin şiddet eğilimlerini, çatışma yaşadığı anda eşlerine yöneltmeleri de olasıdır. Yine erkeklerin davranım özelliklerinden kavga, tartışma gibi olaylara karışma sıklığının artması sadece şiddet uygulamasını değil, eşi tarafından duygusal şiddete maruz kalmasını; kumar oynama sıklığının artması fiziksel şiddete maruz kalmasını da arttırmaktadır.

Şiddet uyguladıklarını bildiren kadın katılımcıların eşlerine şiddet uygulamalarıyla ilişkili etmenleri incelediğimizde kadının alkol kullanımının şiddet uygulamayla pozitif yönlü ilişkili olduğu dikkati çekmektedir. Kadının alkol kullanım sıklığı arttıkça eşinde hem duygusal hem cinsel hem de fiziksel şiddet göstermesi artmaktadır. Kadının keyif verici madde kullanımı da literatürle uyumlu olarak şiddet uygulamayı etkileyen bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Keyif verici madde kullanım sıklığının artması kadının de eşine cinsel veya fiziksel şiddet uygulama olasılığını arttırmaktadır. Alkol kullanımının şiddet uygulamayla olan ilişkisinin cinsiyetten ve şiddet türlerinden bağımsız olduğunu görüyoruz. Çünkü erkeklerin de şiddet uygulamalarıyla alkol kullanım sıklıkları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Madde kötüye kullanımı da erkeklerin eşlerine duygusal ve cinsel şiddet uygulamasıyla ilişkili bir başka etmenddir. Davranım özelliklerinden kumar oynama sıklığı erkeklerine eşlerine duygusal şiddet uygulamalarıyla pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Kavgaya karışma sıklığı kadınlarda eşe duygusal şiddet uygulama; erkeklerde ise tüm şiddet türlerini uygulamayla orantılıdır.

İletişim: Hamberger ve ark., (1997) yaptıkları bir çalışmada, bireyleri şiddet uygulamaya iten motivasyonları incelerken bazı motivasyonların her iki cinsiyette de ortak olduğu sonucuna ulaşmışlar, bunlar; kontrol, öfke ifadesi ve zorlayıcı iletişimdir. Eşler arası iletişim sorunları söz konusu olduğunda, paylaşım sorunlarının ötesinde, kadınlar eşlerinin bazı rahatsız edici davranışları olduğunu, kendilerine karşı daha sıklıkla kaba kuvvete başvurulduğunu belirtmektedirler (İmamoğlu, 1995). Bu çalışmada ulaşılan sonuçlara göre de

eşle iletişim güçlükleri arttıkça kadınlar hem daha fazla duygusal şiddete hem de daha fazla cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Kadının cinselliğiyle ilgili kendini kocasına ifade edemeyişi ya da kocanın empatik anlayış gösteremeyişi kadınların hem eşleriyle ilgili iletişimlerini sorunlu olarak algılamalarına hem de cinsel şiddete maruz kalmalarına yol açmaktadır.

Erkeğin eşiyle yaşadığı iletişim sorunlarının artması halinde de eşi tarafından duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalması artmaktadır. Bu bulguların işaret ettiği önemli nokta erkeklerin de eşiyle iletişim güçlüklerinin farkında olmasıdır. Eşle iletişim sorunları eşler arasında şiddete maruz kalmayı belirlediği gibi şiddet uygulamanın da her iki cinsiyet için belirleyicileri arasındadır. Örneğin kadının eşiyle olan iletişiminde algıladığı sorunların artması kadının eşine duygusal veya fiziksel şiddet içeren davranışlarını arttırmaktadır. Aynı şekilde erkeklerin de eşleriyle ilgili algıladıkları iletişim sorunlarındaki artma veya azalma erkeğin eşine duygusal veya fiziksel şiddet uygulamasındaki artma veya azalmayı belirlemektedir. Eş özelliklerinin belirleyiciliği açısından bakıldığında hem erkeklerin hem kadınların eşleriyle iletişim sorunları algılaması yine hem erkek eşlerin hem de kadın eşlerin duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalmalarını belirlemektedir.

Anne-baba arasında şiddetin varlığı: Kadının kök ailesinde anne-babası arasında şiddet olduğunu görmesi veya bilmesi kadının evlilik hayatında da eşi tarafından şiddete maruz kalmasıyla pozitif yönlü ilişkilidir. Öğrenme kuramlarını ve sosyal değerlerin aile içindeki geçişini hatırlayacak olursak kendilerini şiddet gören anneleriyle özdeşleştiren kadınla eşin uyguladığı şiddeti evliliğin içinde kabullenilebilir görmektedir. Örneğin Hotaling ve Sugarman (1986) aile içi şiddetle ilgili çok sayıda çalışmayı gözden geçirmiş ve bir kadının aile içi şiddete maruz kalmasının en çok çocukken ebeveynleri arasındaki şiddete tanık olmasıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlar.

Cevaplayıcının kök ailesinde anne baba arasında şiddetin olması şiddet uygulamanın da belirleyicisidir. Anlamlılık ilişkisini çeşitli kombinasyonlarla görmekteyiz.

Ebeveyn şiddetine tanık ve/veya maruz olmanın eşler arası şiddetin yaygınlığını belirlediğine değinmiştik (Feldman ve Ridley, 1995). Bu çalışmada da kök ailede anne-baba arasındaki şiddetin hem kadının hem erkeğin şiddete maruz kalmasında çeşitli kombinasyonlarla belirleyici olduğunu görmekteyiz. Örneğin kadının eşine duygusal şiddet

uygulamasını anne babası arasındaki tüm şiddet türleriyle ayrı ayrı; fiziksel şiddet uygulamasını anne babası arasında cinsel şiddetin varlığıyla orantılı olduğu görülmüştür. Anne baba arasında cinsel şiddetin varlığıyla ilgili soruları yanıtlamama eğilimi gözlenen erkek katılımcılarda ise durum şöyle gözlenmektedir: Kadınlarda olduğu gibi erkeklerin de kök ailelerinde anne babaları arasında şiddete tanık olma şiddete maruz kalmayla pozitif ilişkili bulunmuştur. Erkeklerin kök ailelerinde anne-baba arasında duygusal ve fiziksel şiddetin varlığı, eşlerine yönelik ayrı ayrı tüm şiddet türlerini uygulamasında belirleyicidir.

Ayrıca eş özelliklerinin belirleyiciliğine bakıldığında erkek eşin ebeveynleri arasında duygusal ve fiziksel şiddetin olması kadının duygusal ve cinsel şiddete maruz kalmasını belirlediği de bulgular arasındadır. Yine eş özelliklerinin belirleyiciliğine bakıldığında kadınların, kök ailelerinde anne-babaları arasında hangi tür şiddete tanık olurlarsa olsunlar, bu, kadınların eşlerinin duygusal şiddete maruz kalmasını belirlediği görülmektedir. Burada aynı koşulun cinsiyete göre davranışta bulunmayı farklı şekillerde etkilediğini görüyoruz. Kadınlardan farklı olarak erkeklerin anne babaları arasında şiddete tanık olmaları eşlerini cinsel şiddete maruz bırakmalarına yol açmaktadır. Sosyal öğrenme kuramları çerçevesindeki tartışmayı hatırlayacak olursak annesi, babası tarafından aşağılanan, dövülen erkek çocukların, yetişkinlikte de kendi kurdukları ailede de bu modeli taklit etme eğilimi artacaktır (Mihalic ve Elliot, 1997).

Ebeveyne ve eşe algılanan benzerlik ve ilişkiler: Anketin bir başka bölümünde sorgulanan anne babayla ilişki ve benzerlik algısı kadınların eşlerine duygusal şiddet uygulamalarıyla kendilerini annelerine benzer algılamaları ve anneleriyle ilişkileri arasında negatif yönlü etki olduğunu göstermektedir. Yani kadının kendini annesine benzer algılamaması ve/veya anneye ilişkisini olumsuz algılaması eşine duygusal şiddet uygulama davranışında belirleyici olmaktadır. Aynı zamanda kendini eşine huy olarak benzer algılamayan, farklı olduklarını düşünen kadınların eşlerine duygusal ve fiziksel şiddet uygulama davranışları da artmaktadır.

Ebeveyne benzerlik, ebeveynle ilişkiler, eşle algılanan benzerlikler açısından şiddete maruz kalmanın belirleyiciliğine bakıldığında kadının kocasını babasına benzer algılamamasının duygusal şiddete; kadının kendini babasına benzer algılamamasının cinsel şiddete; kadının kendini kocaya benzer algılamamasının ise eşi tarafından tüm şiddet türlerine maruz kalmasını belirlediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın sonuçları açısından ilgi çekici bir başka bulgu erkeklerin anneleriyle olan ilişkileri ve bunun eşinin şiddete maruz kalmasına etkileriyle ilgilidir. Sonuçlar göstermektedir ki erkeğin annesiyle olan ilişkisini kötü algılaması eşinin her türlü şiddete maruz kalmasını arttırmaktadır. Aynı şekilde babayla algıladığı ilişki bozuldukça eşinin duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalması da artmaktadır. Bu durumda görmekteyiz ki sadece ebeveynin kendi aralarındaki şiddet içerikli davranışlar değil kök ailede ebeveyn ve çocuk, özellikle erkek çocuk (Higgins ve McCabe, 1994), arasındaki ilişki kalitesi de yetişkinlikte kurulan ailenin ilişki niteliğini etkilemektedir. Bu bölümden elde edilen bir başka ilgi çekici bulgu hem kadınlar hem de erkekler için duygusal ve fiziksel şiddetin ortak bir belirleyicisi olduğudur. Örneğin erkeğin kendini eşine huy olarak ne kadar benzer algıladığı, kadının duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalmasını belirlemektedir. Bu belirleyicilik etkisi negatif yönlü bulunmuştur, yani erkek, eşini huy olarak kendine benzer algıladıkça kadın daha az şiddete maruz kalmaktadır. Fakat eşini kendine huy olarak benzetmedikçe kadının duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalması artmaktadır. Bu, eşler arasında benzerlik algılandıkça daha uyumlu ilişki ve empatik anlayışın gelişmesini getirmektedir. Bu da eşler arası çatışmanın şiddete dönüşmeden uygun yollarla çözülmesine yol açar. Aile içi şiddet kullanan erkeklerin istismar edici davranışları için azımsama inkar ve suçu dışsallaştırma; özür veya haklı göstermek için genellikle dışsal atıflardan yararlanmaktadırlar (Saunders, 1991).

Benlik Saygısı: Benlik saygısının değerlendirildiği ölçekte kullanılan puanlamaya göre ölçekten alınan toplam puan düştükçe kişinin benlik saygısının da düştüğü, alınan toplam puan arttıkça kişinin benlik saygısının arttığı varsayılmaktadır. Yapılan çift yönlü korelasyon analizi her iki cinsiyetteki eş için de benlik saygısının tüm şiddet türleriyle negatif yönlü anlamlı ilişkide olduğunu göstermektedir. Kadınların duygusal, cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalmalarıyla benlik saygıları arasındaki anlamlılık ilişkisi negatif yönlüdür. Eşi tarafından ne çeşit olursa olsun şiddete maruz kalan kadınlar, kendilerine olan özgüvenlerinde ve saygılarında azalma yaşamaktadırlar. Dişçiğil (2003)'in çalışmasına göre aile içi şiddete maruz kalan kadınların benlik saygısı şiddete maruz kalmayan kadınlardan anlamlı ölçüde daha düşüktür. Benzer bulgular yabancı literatürde de mevcuttur ve eş tarafından şiddete maruz kalanlarda benlik saygısı ve sağlıklılık algısının düştüğü açıkça ortaya konmuştur (McCauley ve ark., 1998). Maruz kalınan şiddet açısından erkeklerin ise benlik saygılarının anlamlı ilişkide olduğu tek şiddet türü duygusal şiddettir. Eşi tarafından duygusal şiddete maruz

kalma kadınlarda olduđu gibi erkeklerin de benlik saygısını dűşűrmektedir. Depresyonun bileşenlerinden biri olan deęersiz hissetme, űiddete maruz kalan eřlerde sık gűrűlmektedir ve çalıřma hipotezlerinin içinde olan eř tarafından duygusal, cinsel veya fiziksel űiddete maruz kalmanın benlik saygısının dűřűk olmasıyla varsayılan iliřkisi gerçeklenmiřtir.

Benlik saygısının űiddet uygulamayla olan iliřkisine baktıđımızda yine negatif yűnlű anlamlı iliřkiler gűrűlmektedir. Eřine yűnelik űiddet uygulayan kadının da erkeđin de benlik saygıları anlamlı derecede dűřűktűr. Erkeklerde farklı olarak eře cinsel űiddet uygulamadaki artıř da benlik saygısında dűřmeye neden olmaktadır. Tabi iliřkiyi diđer taraftan yorumlamak da műmkűn ki űiddet uygulamayla olan iliřkiyi açıklamada daha uygun gűzűkmektedir. Uygunsuz bir telafi yűntemi gibi kiřinin benlik saygısındaki dűřme, romantik iliřkide olduđu kiřiye űiddet uygulamayı arttırmaktadır. Cinsel űiddet bu iliřkide eři ařađılama, kűűk gűrmeyi sađlama amacıyla kullanılmakta, kiři eři karřısında kendi benlik saygısını sınamaya çalıřmaktadır.

İntihar Eđilimi: İntihar dűřűncesi intihar sűrecine ilk adım olarak kabul edilir (Eskin, 1995). İntihar giriřimi ise kendini űldűrme amacıyla olabileceđi gibi, bűyle bir niyet olmadan da gerçekleřebilir (Demir, 2004). Baumeister (1990)'ın geliřtirdiđi kaçıř kuramına gűre intiharı gűdűleyen, kiřinin kendine ait acı verici farkındalık hissinden kaçma isteđidir. Acı hissi, yařanılan olayların kiřinin beklenti ve standartlarının altına dűřmesiyle bařlar. Kiři bu bařarısızlıkları kendine yűnlendirir. Bu da kiřinin kendine ait farkındalıđını acı verici hale getirir. űiddet mađdurları arasında kendini yaralama davranıřlarında anlamlı dűzeyde artıř saptayan çalıřmalar mevcuttur (Stewart ve Robinson, 1998).

űiddete maruz kalmanın ruh sađlıđı açısından en sık tespit edilen sonucu depresyondur. űiddet mađdurlarında klinik dűzeyde tanımlanabilen depresyona intihar dűřűncesi ve giriřimlerinin eřlik ettiđi de gűrűlmektedir (Bergman ve Brismar, 1991; Cascardi, 1999). İntihar dűřűncesi ile giriřiminin űrneklemimizde eřler arası űiddetle iliřkisinde dikkati çeken sonuçlara ulařılmıřtır. Eř tarafından űiddete maruz kalmayla yordayıcılık iliřkisi beklenirken eře űiddet uygulamayla iliřkili bulunmuřtur. Her ne kadar kadınlr için eř tarafından duygusal ve fiziksel űiddete maruz kalma arasında pozitif yűnlű anlamlı iliřki bulunmuřsa da iki cinsiyet için de eře duygusal űiddet uygulama ile intihar eđilimi arasında yordayıcılık iliřkisi saptanmıřtır. Tűm katılımcılar arasında 15 erkek, 35 kadın katılımcı 9. bűlűmdeki sorulardan en az birine olumlu yanıt vermiřtir. Fakat řunu gűz

önüne almak gerekir ki bu katılımcılardan hepsi intihar düşüncesi ya da intihar girişimi için eşler arası şiddeti neden göstermiş değildirlir. Bu yönde daha ayrıntılı bir çalışmayla istenirse daha dakik sonuçlara ulaşılabilir.

Katılımcıların, eşler arası şiddete maruz kalma veya şiddet uygulama ile anlamlı ilişki gösteren bağımsız değişkenler arasından şiddeti yordayanlar ayırt edilmek istenmiştir. Bu nedenle, anlamlı ilişkili olan değişkenlerden hangilerinin şiddete maruz kalmayı veya şiddet uygulamayı yordadığı doğrusal regresyon analiziyle araştırılmıştır.

Kadınlarda eş tarafından şiddete maruz kalmayı en iyi yordayan değişkenin **eşle iletişim** olduğunu görüyoruz. Eşle iletişimin algılanan niteliği ve dolayısıyla iletişim sorunları kadının eşi tarafından hem duygusal hem cinsel hem fiziksel şiddete maruz kalmasındaki değişimi en yüksek yüzdelerle açıklayan bağımsız değişkendir. Özetle, eşle iletişim sorunlarında oluşabilecek bir standart sapmalık değişim, duygusal şiddete maruz kalmada 0,61'lik bir değişime; cinsel şiddete maruz kalmada 0,40'lük bir değişime; fiziksel şiddete maruz kalmada 0,53'lük bir değişime neden olacaktır. Eşle iletişim sorunları kadınlarda sadece şiddete maruz kalmayı değil, eşe şiddet uygulamayı da yordamaktadır. Şiddete maruz kalmada olduğu gibi eşe yönelik tüm şiddet içerikli davranışlarda değişimi en yüksek yüzdelerle açıklayan bağımsız değişkendir.

Kadınların şiddete maruz kalmalarını yordayan bir başka ortak değişkenin kişinin **alkol kullanımı** olduğunu görmekteyiz. Eşle iletişim sorunlarında olduğu gibi kişinin alkol kullanımı sadece eşi tarafından şiddete maruz kalmayı değil eşe şiddet uygulamayı da yordamaktadır. Bunda merkezi sinir sisteminde etkili olan alkolün antisosyal veya sosyal olarak istenmeyen davranışlara karşı var olan kısıtlamaları kaldırmasının etkisi vardır (Herzberger, 1996). Alkol etkisi altında yaşadığı çatışmayı uygun yollarla çözemeyen birey sosyal kontrolü kaldırıp duygusal boşalmasını sağlayarak çözmeye çalışır. Bu durumda çalışmanın önemli sonuçlarından biri olarak kadınların eşleri tarafından duygusal, cinsel veya fiziksel şiddete maruz kalmaları ile eşlerine duygusal, cinsel veya fiziksel şiddet uygulamaları eşle algılanan iletişim kalitesi ve alkol kullanım sıklığı tarafından belirlendiğini söyleyebilmekteyiz.

Kök ailede **anne baba arasında cinsel şiddetin varlığını** bilmek kadının hem duygusal hem cinsel şiddete maruz kalmasını yordayan değişken olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün yaptığı 1993-1994 tarihli çalışmada katılımcıların anne babalarının geçmişteki şiddet deneyimlerinin (%70) şiddeti bugüne taşıdığını göstermektedir. Dayanın şiddeti ve sıklığından çok varlığının önem taşıdığı görülmektedir. Bu çalışmada da elde edilen sonuçlar paralellik taşımaktadır. Çocukların, model olarak aldıkları ebeveynleri arasındaki cinsel şiddete tanık olmaları da anne babaları arasında cinsel şiddet yaşandığını bilmeleri yetişkinlikte kurdukları ailelerinde şiddete maruz kalmayı veya şiddet uygulamayı yordadığını görmekteyiz. Çocukluklarındaki ev içi şiddet deneyimleri, kadın ve erkeklerin (bu deneyimi yaşamayanlarla karşılaştırıldıklarında) şiddeti normal olarak algılamalarına ve bu algı da erkeklerin şiddet kullanımını, kadınların ise bu şiddeti kabullenme olasılığının artmasına neden olur (Jewkes, 2002).

Anne baba arasındaki şiddetin varlığı, kadınlarda sadece şiddete maruz kalmayı değil, eşe şiddet uygulamayı da yordamaktadır. Kök ailelerindeki ebeveynler arası ilişki nitelikleri yetişkinlikteki yakın ilişkilerde model yaratmaktadır. Ebeveynler arası şiddet içerikli davranışlar sergilenmekteyse çocuklar şiddetin aile içinde, eşler arasında çatışma çözebilmek veya davranış değişikliği sağlayabilmek için gerekli ve etkili bir strateji olduğu sonucuna varmaktadır (Simons ve ark., 1998). Bu çalışmanın bulgularına göre de **anne baba arasında duygusal ve cinsel şiddetin varlığı** aynı zamanda kadının eşine duygusal şiddet uygulamasını da yordamaktadır.

Kadınların duygusal şiddete maruz kalmalarında yordayıcı olarak karşımıza çıkan bir başka değişken **benlik saygısı**dır. Eş tarafından şiddete maruz kalmanın, mağdur açısından tanı almasına neden olabilecek şiddette psikolojik belirtiler yaşamasına neden olduğuna değinmiştik. Eş şiddetine maruz kalmanın uzun soluklu sonuçları arasında psikiyatrik olarak ilk sırada depresyonun geldiği de bilinmektedir. Benlik saygısındaki düşme mağdurun yaşadığı depresyonun bir parçasıdır (Clements ve Sawhney, 2000). Benlik saygısı aynı zamanda kadının eşine duygusal şiddet uygulamasını da yordamaktadır.

Kadının eşi tarafından cinsel şiddete maruz kalmasını yordayan bir başka değişken **kişinin keyif verici madde kullanım sıklığı**dır. Alkol kullanımında olduğu gibi keyif verici madde kullanımı da güçlü bir şekilde bastırılmış olan veya kişinin güçlü bir çatışma duygusu yaşadığı durumlarda inhibisyonu kaldırmaktadır (Steele ve Southwick, 1985). Bu inhibisyonun kalkması kadının eşine fiziksel şiddet uygulamasına da neden olmaktadır. Bu

çalışmanın bulgularına göre kadının keyif verici madde kullanım sıklığı eşine fiziksel şiddet uygulaması bağımlı değişkenindeki değişimin % 21,7'sini açıklamaktadır.

Kadının eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalmasını yordayan bir başka değişken kadının **eğitim süresidir**. Anlamlılık ilişkisinin yönü kadınların eğitim sürelerinin artmasıyla fiziksel şiddete maruz kalmalarının azaldığını göstermektedir. Hem mağdurun hem failin eğitim süreleri düştükçe geleneksel kabullerin yaşam düzenlemelerinde öne çıktığı varsayılır. Nitekim Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 1989 yılında yayınlanan "Türk Nüfus ve Sağlık Araştırma"sı sonuçlarına göre, Türkiye'de kadınların %44,9'u, erkeklerin ise %45'i, kadın kocasına itaat etmediğinde kocanın karısını dövmeye hakkı olduğunu düşünmektedir. Yani hala her iki cinsiyet açısından da şiddetin çeşitli koşullarda makul olduğunu düşünen yüksek bir yüzdelere sahip bir toplumuz. Eğer toplumda ev içi şiddet tolere edilen bir olguysa şiddetin yaşanma olasılığı da artmakta, dolayısıyla düşük eğitim seviyesi kadının fiziksel şiddete maruz kalmasında risk faktörü oluşturmaktadır (Faramarzi ve ark, 2005; Kocacık ve Doğanavşar, 2006). Düşük eğitilmiş, düşük sosyoekonomik statüde ve yaş olarak genç olan erkekler; kocaların eşlerini kontrol etmelerini ve fiziksel olarak cezalandırmalarını makul karşıladıkları ortaya konmuştur (Martin ve ark., 2002).

Erkeklerin eşleri tarafından duygusal şiddete maruz kalmalarını belirleyen değişkenler arasından kök ailede **anne-baba arasında duygusal şiddetin varlığı** en yordayıcı değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca erkeğin cinsel şiddete maruz kalmasında da yordayıcı değişkenler arasındadır. Bu durumda sadece kadınlarda değil şiddete maruz kaldığını bildiren erkeklerde de ebeveyn arasında şiddet içerikli bir ilişki modellenmişse, şiddet uygulamayı veya şiddete maruz kalmayı daha rasyonel karşılayabilmektedirler. Erkeğin kök ailesinde anne ve babası arasında duygusal şiddet olduğuna tanık olması eşine duygusal ve cinsel şiddet uygulamasında da yordayıcı bulunmuştur. Çocukluk deneyimlerinin erkek çocuklar için rol modeller oluşturduğu ve yetişkinlikte aile içi şiddet uygulama riskinde artmayla ilişkili olduğu başka çalışmalarda da ortaya konmuştur (Mihalic ve Elliot, 1997). Eğer erkeğin kök ailesinde ebeveynler arası ilişkide fiziksel ve cinsel şiddet var ise bu ilişki özellikleri de erkeklerin eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmalarında yordayıcıdır.

Erkeklerin eşleri tarafından duygusal şiddete maruz kalmalarında yordayıcı olan diğer değişkenler **eşle iletişim sorunları, erkeğin ruhsal durumu ve eşin huy olarak kocaya benzemesidir**. Eşin huy olarak benzemesinin yordayıcılık etkisine baktığımızda ters yönlü bir

ilişki görmekteyiz. Şiddete maruz kalma arttıkça eşi kendine benzer algılamama arasındaki anlamlı ilişki atıf kuramının açıklayıcılığını akla getirir. Evlerinde şiddet yaşanan erkeklerin şiddeti açıklamada dışsallaştırmayı daha fazla kullandıkları, eşinin davranışına daha çok atıfta buldukları görülmüştür (Saunders, 1991; Henning ve ark., 2005).

Hem kadınların hem de erkeklerin cinsel şiddete maruz kalmalarında açıklayıcı olan değişkenlerden biri ilgi çekicidir. Kadının cinsel şiddete maruz kalmasında eş özellikleri arasında, erkeğin ise cinsel şiddete maruz kalmasında kendi özellikleri arasında yordayıcı olan ortak değişken **evlilik sayısı**dır. Evlilik sayısının artması yanı ikinci veya üçüncü evlilikler söz konusu oldukça eş seçimi için uygun popülasyon azalmaktadır. Bu durumda yapılan evliliklerde cinsel şiddete maruz kalma olasılığı da artmaktadır.

Erkeklerin eşlerine duygusal ve fiziksel şiddet uygulamasının ortak yordayıcısı **eşle iletişim sorunları**dır. Eşle iletişim sorunlarında oluşabilecek bir standart sapmalık değişim, duygusal şiddete maruz kalmada 0,43'lük bir değişime; fiziksel şiddete maruz kalmada 0,17'lik bir değişime neden olacaktır. Kadınlarda gözlendiği gibi erkeklerde de eşler arası iletişim güçlükleri hayatın getirdiği stresle uygun şekilde baş etmeyi de güçleştirmektedir. Stresle uygun şekilde baş edemeyen çiftler arasında artan agresyon da şiddet için risk faktörü oluşturmaktadır (Babcock ve ark., 1993).

Ayrıca erkeğin **alkol ve keyif verici madde kullanım sıklığı** ile **kavga, tartışma gibi olaylara karışma sıklığı** da eşe duygusal şiddet uygulamasını yordamaktadır. Kişinin alkol veya maddeyi sık kullanımı, sık kavgaya karışması kişinin riskli davranışlarda bulunabileceğini, anlık tatminlerini ön planda tuttuğunu, dürtüsel özellikli davranışlar sergileyeceğini önermektedir. Bu durumda engellenme veya çatışma algıladığı her koşulda amacı aşan tepkiler gösterme olasılığı artacaktır. Alkol kullanım sıklığı erkeğin eşe fiziksel şiddet uygulamasında keyif verici madde kullanım sıklığı ise cinsel şiddet uygulamasında yordayıcıdır. Sonuç olarak çalışma bulguları göstermektedir ki alkol madde kötüye kullanımı her iki cinsiyet için de hem şiddete maruz kalma hem de şiddet uygulama açısından risk faktörüdür.

Daha önce de değinildiği gibi erkeklerde ruhsal durumun bozulması erkeğin şiddet uygulamasına neden olmaktadır. Nitekim bu çalışmada da erkeklerin fiziksel şiddet

uygulamalarında yordayıcı olan diğer değişkenlere baktığımızda fiziksel şiddet uygulamayı en iyi erkeğin **ruhsal durumunun** yordadığını görmekteyiz.

Erkeklerin fiziksel şiddet uygulamasında yordayıcılık etkisi negatif yönlü olan iki değişken dikkati çekmektedir. Bunlardan biri erkeğin **annesiyile algıladığı ilişki**, diğeri erkeğin algıladığı **gelir düzeyidir**. Eşlerine fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin çocukluklarında, birincil bakımverenlerinden yetersiz bakım ve beslenme algılayan erkeklerin romantik ilişkilerinde eşlerine agresif tavırlarıyla anlamlı düzeyde ilişki saptanmış (Kesner ve ark., 1997). Bu çalışmada da erkeklerin anneleriyle olan ilişkilerini olumsuz algılamaları eşlerine daha fiziksel şiddet uygulamalarında etkili bulunmuştur. Ekonomik iyilik algısının aile içi stres ve aile içi şiddet eğilimi ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Fox ve Chancey, 1998). Bu çalışmada erkeğin algıladığı gelir düzeyinin düşmesinin, eşine fiziksel şiddet uygulamasında artmaya neden olduğu bulunmuştur.

Anne baba arasında şiddetin varlığı erkek katılımcılar açısından da hem şiddete maruz kalmayı hem şiddet uygulamayı yordadığı görülmektedir. Babalarının annelerine şiddet uyguladığını görerek büyüyen erkek çocuklarının, şiddet olmayan evlerdeki çocuklardan daha fazla eşi istismar edici davranışları destekleyen tutuma sahip oldukları ve yetişkinliklerinde kendilerinin de eşlerine yönelik şiddetin faili oldukları görgül olarak başka çalışmalarda da gösterilmiştir (Heise, 1998). Bu çalışmada da anne baba arasında duygusal şiddetin varlığı erkeğin eşi tarafından duygusal ve cinsel şiddete maruz kalmasını, aynı zamanda eşine duygusal ve cinsel şiddet uygulamasını yordamaktadır. Anne baba arasındaki fiziksel ve cinsel şiddetin var olduğunu bilme de erkeklerin fiziksel şiddete maruz kalmalarını yordamaktadır.

3. EŞLER ARASI ŞİDDETİN RUH SAĞLIĞI ÜZERİNE ETKİLERİ

Cevaplayıcının ruhsal durumu anketin son bölümünde bulunan ölçek vasıtasıyla değerlendirilmektedir. Bu ölçekten alınan puan arttıkça ruhsal durumun bozulduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle ruhsal bozukluğun şiddetinin artması şiddete maruz kalmanın da artmasıyla orantılı bulunması beklenir bir durumdur. Bu anlamlı ilişkili aynı zamanda karşılıklıdır; şiddete maruz kalmış olma kadının ruhsal durumunu olumsuz etkileyebileceği gibi ruhsal sorunlar da şiddeti tetikleyebilmektedir.

Ruhsal durumun şiddete maruz kalmayla olan ilişkisi gibi şiddet uygulamayla da pozitif yönlü anlamlı ilişkisi vardır. Örneğin eşle iletişim sorunları ve alkol kullanım sıklığında olduğu gibi kadınların ruhsal durumları da şiddete maruz kalmalarıyla pozitif yönlü ilişkili etmenler arasındadır. Erkeklerde karşımıza çıkan tablo ise eşler arası şiddeti psikopatolojik yaklaşımla açıklayan kuramcılar destekler niteliktedir. Ruhsal durumun bozulması yani Kısa Semptom Envanteri'nden alınan puandaki artış erkeklerin eşlerine hem duygusal hem cinsel hem de fiziksel şiddet uygulamalarını artmasına sebep olmaktadır.

Son olarak eş özelliği açısından ruhsal durumun şiddete maruz kalmaya etkisine baktığımızda erkeklerin ruhsal durumu kadınların duygusal ve fiziksel şiddete; kadınların ruhsal durumu erkeklerin duygusal şiddete maruz kalmalarını belirlemektedir. Ruhsal durumdaki bozulmanın derecesi şiddete maruz kalmanın da derecesini belirlemektedir.

4. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın örneklemini devlet dairelerinde çalışanlardan oluşmaktadır. Bu örneklem nedeniyle eğitim seviyeleri ve ekonomik durumları nisbeten yüksek bir gruptan oluşmuştur. Örneklemdaki kadın katılımcıların da birçoğunun çalışan olması nedeniyle ekonomik özgürlükleri olan kadınlardır. Eğitim seviyesi ve ekonomik koşulların eşler arası şiddeti etkilediği hem alanyazındaki diğer çalışmalarda hem de bu çalışmada gösterilmiştir. Örneklemin şehir merkezinde yaşayan, belli bir eğitim seviyesi ve ekonomik düzeye sahip bireylerden oluşması nedeniyle çalışma sonuçları Türkiye'deki tüm evli çiftlere genellenemez.

Ayrıca Türkiye'nin tutucu, koruyucu aile yapısı eşler arası münasebetlerin üçüncü kişilerle paylaşılmasını zorlaştırmaktadır. Eşler arası cevapların tutarlılığı hem şiddete maruz kalan hem de uygulayanların samimiyetle cevap verdiklerini göstermektedir; fakat bu, zaten çalışmaya katılmayı kabul eden gruptur. Anketlerin geri dönüş oranı %58,1'dir, yani %41,9'i anketi önce almayı kabul etmiş fakat daha sonra cevaplamamayı tercih etmiştir. Ayrıca aile mahremiyetinin korunmasının yanında sosyal olarak kabul edilebilir cevaplar verme eğilimi tüm psikoloji çalışmalarında olduğu gibi bu çalışmayı da etkilemiş olması olasıdır.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye sosyal, politik ve ekonomik olarak hızlı değişim geçiren bir ülkedir. Böyle bir değişim sürecinin yaşandığı toplumlarda da stereotipik bir aile örneğinden bahsetmek yanlış olur. Bu nedenle aileye ilişkin yerel çalışmaların yanında ulusal çalışmalar sorunu tanımlamayı ve sonrasında uygun çözüm stratejileri geliştirmeyi sağlayacaktır. Bu sürecin başlangıcı da sorunu ortaya koyan alan çalışmalarıdır. Bu amaçla hazırlanan bu çalışma, eşler arası şiddetin ilişkili olduğu etmenleri ve eşler arası şiddetin yaygınlığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Fakat neden sonuç ilişkisini ortaya koyan bir çalışma değildir; çünkü eşle iletişim, benlik saygısı, ekonomik durum, ruh sağlığı gibi değişkenler şiddetin sebebi olabileceği gibi sonucu da olabilmektedir. İlerleyen çalışmalarda nedenselliğin çalışılması da aile içi şiddet sorunun ortaya konması ve koruma-önleme programlarının oluşturulması için yararlı olacaktır.

Ülkemizde medya organları kadına yönelik şiddeti yansıtırken taraflı davranmakta, şiddet olayını şiddeti uygulayan kişilerin anlatılarına göre yorumlamakta adeta şiddete uğrayan kadını suçlu konumuna sokmaktadır. Böylece medyadan alınan mesaj, şiddetin olumsuzluğu değil, kadınların geleneksel bakış açısına göre yapmaması gereken davranışları yaptığında sonucun neler olabileceği şeklinde algılanmaktadır. Bu da toplumun; şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik değil, şiddetin gerektiğinde devamının sağlanması şeklindeki görüşünü destekler niteliktedir.

Şiddete maruz kalmış kadın ve çocuklara hizmet veren polis memurlarının eğitilerek mağdurların rehabilitasyonunda ilk aşamanın karakollarda başlayabilmesini sağlamak ve şiddet mağdurlarının emniyet görevlilerine başvurmalarını engelleyen karakol/polis imajının değiştirilmesi gerekmektedir.

Özellikle şiddet mağduru olan kadınların nadiren kendiliklerinden sağlık çalışanlarına istismar deneyimlerinden kendiliklerinden bahsedebilmektedirler (McCauley ve ark., 1998). Acil servislerde ve birinci basamak hizmet veren sağlık kuruluşlarındaki hekimler ve sağlık personeli ise darp almış mağdura (özellikle kadın) doğrudan soru sormadıklarını kabul etmektedirler (Elliot ve ark., 2002). Bunun sebepleri arasında kendilerini yetersiz hissetme, hastanın rahatsız olacağını düşünme ve kendi aile içi şiddet deneyimlerini göstermektedirler. Fakat Salmon ve ark. (2005)'nin yaptığı çalışma eğitim almaları halinde sağlık personelinin

kendini daha hazırlıklı hissedip daha rahat iletişim kurabildiklerini ortaya koymuştur. Bu da eşi tarafından şiddete uğrayıp korku veya utanma nedeniyle yardım isteyemeyen hastalara daha fazla yardım imkanı sağlayacaktır.

Sonuç olarak aile içi şiddeti gerçekteştikten sonra mağdurun korunması kadar bir halk sağlığı meselesi olarak ele alıp önleme programları oluşturulmalıdır.

ÖZET

Bu tezde, eşler arası şiddetin toplumumuzda tolere edilen bir fenomen olduğu ve aslında çok etmenli nedenselliğe sahip olduğu anlayışı çerçevesinde; içinde Kısa Semptom Envanteri ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği de bulunmak üzere tez danışmanı ve tez yazarı tarafından geliştirilen Eşler Arası Şiddet Değerlendirme Anketi kullanılarak eşler arası şiddet ile sosyodemografik değişkenler, davranım özellikleri, kök ailede şiddetin varlığı, eşle iletişimin niteliği, anne babaya benzerlik, benlik saygısı, intihar eğilimi ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiler sınanmıştır. Eşler arası şiddet duygusal, cinsel ve fiziksel şiddet olmak üzere üç kategoride ve uygulanan ve maruz kalınan şiddet olmak üzere de iki boyutta incelenmiştir. Yaygınlık çalışmasına göre kadınlar erkeklerden daha fazla eşleri tarafından duygusal, cinsel ve fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirirken erkekler de eşlerinden daha fazla şiddet uyguladıklarını bildirmişlerdir. Sonuç olarak sosyodemografik değişkenlerden eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi; davranım özelliklerinden alkol kullanım sıklığı ile keyif verici madde kullanım sıklığı; kök ailede anne baba arasında şiddetin varlığı eşler arası şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma açısından belirleyici bulunmuşlardır. Ayrıca benlik saygısı ve ruh sağlığının eşler arası şiddete maruz kalma ve eşe şiddet uygulama ile ilişkili bulunmuştur. İntihar eğilimi ise eşler arası şiddet açısından belirleyici bulunmamıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Benlik saygısı, eşler arası şiddet, iletişim, intihar, ruh sağlığı

SUMMARY

In this thesis, intimate partner violence between married couples, which is a phenomenon that tolerated in our society, is accepted to be rooted from multiple causality. Intimate Partner Violence Questionnaire is developed by counselor and the author to examine the relationship between intimate partner violence between married couples and variables. Brief Symptom Inventory and Rosenberg Self-Esteem Inventory is also take place in the questionnaire. Intimate partner violence between married couple is categorized to three dimensions as emotional, sexual and physical violence and two dimensions as being exposed to violence and practicing violence. According to researches on incidence, while women are said to expose emotional, sexual and physical violence more than men in intimate relationships, men are said to practice violence more than women. To conclude, education level, perceived income as sociodemographic variables; alcohol and drug usage frequency as conduct properties; violence between parents in original family are found to be characteristic.

Besides, self-esteem and psychological condition are found to be related to practicing and exposing to violence between intimate partners. Suicide tendency did not found to be related to violence between intimate partners.

KEY WORDS: Self-esteem, intimate partner violence, communication, suicide, psychological condition

KAYNAKLAR:

1. Abbott, J., Johnson, R., Koziol-McLain, J. (1995). Domestic violence against woman: incidence and prevalence in an emergency department population. *Journal of American Medical Association*, 273, 1763-1767.
2. Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
3. Anderson, K.L. (1997). Gender, status, and domestic violence: An integration of feminist and family violence approaches. *Journal of Marriage and Family*, 59, 655-669.
4. Andrews, B., Brown, G.W. (1988). Marital violence in the community: A biographical approach. *British Journal of Psychiatry*, 153, 305-312.
5. Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 126(5), 651-680.
6. Babcock, J.C., Miller, S.A., Siard, C. (2003). Toward a typology of abusive women: Differences between partner-only and generally violent women in the use of violence. *Journal of Women Quarterly*, 27, 153-161.
7. Babcock, J.C., Waltz, J., Jacobson, N.S., Gottman, J.M. (1993). Power and violence: The relation between communication patterns, power discrepancies, and domestic violence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 40-50.
8. Baig, A., Shadigian, E., Heisler, M. (2006). Hidden from plain sight: Resident's domestic violence screening attitudes and reported practices. *Journal of General Internal Medicine*, 21, 1-6.
9. Balcı, G.Y., Ayrancı, Ü. (2005). Physical violence against woman: Evaluation of women assaulted by spouses. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 12, 258-263.
10. Bandura, A. (1973). *Aggression: A Social Learning Analysis*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
11. Beck, A.T. (1976). *Cognitive therapy and the emotional disorders*. NY. International Universities Press.
12. Bem, D.J. (1972). Self-perception theory. In L. Berkowitz (Ed.) *Advances in experimental social psychology* (Vol.6, pp. 1-62). New York: Academic Press.
13. Bensley, L., Van Eenwyk, J., Wynkoop Simmons, K. (2003). Childhood family violence history and women's risk for intimate partner violence and poor health. *American Journal of Preventive Medicine*, 25(1), 38-44.

14. Bergman, B., Brismar, B. (1991). Suicide attempts by battered wives. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 83, 380-384.
15. Berkem Güvenç, G. (1998). Aile içi ilişkiler ve benlik gelişimi. *Çalışma Ortamı*, Mart-Nisan, 18-20.
16. Bevan, E., Higgins, D.L. (2002). Is domestic violence learned? The contribution of five forms of child maltreatment to men's violence and adjustment. *Journal of Family Violence*, 17(3), 223-245.
17. Booth, A., Dabbs, J.M. (1993). Testosterone and men's marriages. *Social Forces*, 72, 463-477.
18. Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Vol.2, Separation, Anxiety and Anger*. Basic Books, NY.
19. Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. *British Journal of Psychiatry*, 130, 201-210.
20. Bowlby, J. (1984). Violence in the family as a disorder of the attachment and caregiving systems. *American Journal of Psychoanalysis*, 44, 9-27.
21. Brown, T.G., Werk, A., Caplan, T., Seragianian, P. (1999). Violent abusers in domestic violence treatment. *Violence and Victims*, 14, 179-190.
22. Browne, A. (1993). Violence against women by male partners: Prevalence, outcomes, and policy implications. *American Psychologist*, 48, 1077-1087.
23. Campbell, J.C. (2002). Health consequences of intimate partner violence. *The Lancett*, 359(9314), 1331-1336.
24. Campbell, J.C., Lewandowski, L.A. (1997). Mental and physical health effects of intimate partner violence on women and children. *Anger, Aggression and Violence*, 20(2), 353-374.
25. Cascardi, M., Langhinrichsen, J., Vivian, D. (1992). Marital aggression: Impact, injury, and health correlates for husbands and wives. *Archives of Internal Medicine*, 152, 1178-1184.
26. Cascardi, M., O'Leary, K.D. (1992). Depressive symptomatology, self-esteem and self-blame in battered women. *Journal of Family Violence*, 7, 249-259.
27. Cascardi, M., O'Leary, K.D., Schlee, K. (1999). Co-occurrence and correlates of PTSD and major depression in physically abused women. *Journal Family Violence*, 14, 227-249.

28. Celbiş, O., Gökdoğan, M.R., Kaya, M., Güneş, G. (2006). Review of forensic assessments of female referrals to the branch of legal medicine, Malatya region, Turkey 1996-2000. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 13, 21-25.
29. Chamberlain, L., Perham-Hester, K.A. (2002). The impact of perceived barriers on primary care physicians' screening practice for female partner abuse. *Womens Health*, 35, 55-69.
30. Charney, D.A., Russell, R.C. (1994). An overview of sexual harassment. *American Journal of Psychiatry*, 151, 10-17.
31. Clements, C.M., Sawhney, D.K. (2000). Coping with domestic violence: control attributions, dysphoria and hopelessness. *Journal of Traumatic Stress*, 13(2), 219-240.
32. Coccaro, E., Kavoussi, R.J., Trestman, R., Gabriel, S.M. Cooper, T.B., Siever, L.J. (1997) Serotonin function in human subjects: intercorrelations among central 5-HT indices and aggressiveness. *Psychiatry Research*, 73, 1-14.
33. Coker, A.L., Smith, P.H., McKeown, R.E., King, M.J. (2000). Frequency and correlates of intimate partner violence by type: physical, sexual and psychological battering. *American Journal of Public Health*, 90, 553-559.
34. Cook, D.R., Frantz-Cook, A. (1984). A systematic treatment approach to wife battering. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10, 83-93.
35. Çuhadaroğlu F (1985) Gençlerde benlik saygısı ile ilgili bir araştırma. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Bilimleri Kongresi, Mersin.
36. Davidson, R.J., Putnam, K.M., Larson, C.L. (2000). Dysfunction in the neural circuitry of emotion regulation- a possible prelude to violence. *Science*, 298(5479), 591.
37. Demir, S. (2004). Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Bağlanma Stilleri ve İntihar Davranışı arasındaki İlişki. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Uzmanlık Tezi. Aydın.
38. Derogatis, L.A. (1992) Brief Symptom Inventory (BSI). Administration, Scoring and Procedures Manuel II. Clinical Psychometric Research Inc.
39. Diop-Sidibe, N., Campbell, J.C., Baker, S. (2006). Domestic violence against woman in Egypt- wife beating and health outcomes. *Social Science & Medicine*, 62, 1260-1277.
40. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. (4th edition). American Psychiatric Association. 1994.
41. Dişçigil, A.G. (2003). Aile İçi Şiddet Gören Kadınlarda Psikiyatrik Bozukluklar: Bir Psikiyatri Polikliniği Örnekleme. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi. İstanbul.

42. Dobash, R.P., Dobash, R.E., Wilson, M., Daly, M. (1992). The myth of sexual symmetry in marital violence. *Social Problems*, 39, 71-91.
43. Downey, G., Feldman, S.I. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 1327-1343.
44. Dutton, D.G. (1986). Wife assaulter's explanation for assault: The neutralization of self-punishment. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 18, 381-390.
45. Dutton, D.G. (2000). Witnessing parental violence as a traumatic experience shaping the abusive personality. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 3(1),59-67.
46. Dutton, D.G. (2001). The neurobiology of abandonment homicide. *Aggression and Violent Behavior*, 7,1-15.
47. Dutton, D.G. (2006). Transforming a flawed policy: A call to revive psychology and science in domestic violence research and practice. *Aggression and Violent Behavior*,11(5), 457-483.
48. Dutton, D.G., Saunders, K., Starzomski, A., Bartholomew, K. (1994). Intimacy anger and insecure attachment as precursors of abuse in intimate relationships. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(15), 1367-1386.
49. Dutton, D.G., Starzomski, A., Ryan, L. (1996). Antecedents of borderline personality organization in wife assaulters. *Journal of Family Violence*. 11(2), 113-132.
50. Eckhardt, C.I., Barbour, K.A., Davis, G.C. (1998). Articulated thoughts of maritally violent and nonviolent men during anger arousal. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(2), 259-269.
51. Ehrensaft, M.K., Moffitt, T.E., Caspi, A. (2004). Clinically abusive relationships in an unselected birth cohort: men's and women's participation and developmental antecedents. *Journal of Abnormal Psychology*, 113(2), 258-270.
52. Elliott, L., Nerney, M., Jones, T., Freidmann, P.D. (2002). Barriers to screening for domestic violence. *Journal of General Intern Medicine*, 17,112-116.
53. Ellsberg, M.C., Caldera, T., Herrera, A., Winkvist, A., & Kullgren, G. (1999). Domestic violence and emotional distress among Nicaraguan woman-Results from a population based study. *American Psychologist*,54(1), 30-36.
54. Eskin, M. (1995). Suicidal behavior as related to social support and assertiveness among Swedish and Turkish high school students: A cross-cultural investigation. *Journal of Clinical Psychology*, 51, 158-172.
55. Fairbairn, W.R.D. (1952). *An Object Relations Theory of the Personality*. London:Tavistock.

56. Fantuzzo, J.M., Mohr, W.K. (1999). Prevalence and effects of child exposure to domestic violence. *The Future of Children*, 9, 21-32.
57. Faramarzi, M., Esmailsadeh, S., Mosavi, S. (2005). Prevalence and determinants of intimate partner violence in Babol city, Islamic Republic of Iran. *East Mediterranean Health Journal*, 11(5/6), 870-879.
58. Feldman, C.M. (1997). Childhood precursors of adult interpartner violence. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 4, 307-334.
59. Feldman, C.M., Ridley, C.A. (1995). The etiology and treatment of domestic violence between adult partners. *Clinical Psychology and Science Practice*, 2(4), 317-348.
60. Fischbach, R.L., Herbert, B. (1997). Domestic violence and mental health: correlates and conundrums within and across cultures. *Social Science and Medicine*, 45(8).
61. Fiske, S.T., Taylor, S.E. (1991). *Social Cognition*. (2nd.) NY: McGraw-Hill.
62. Foa, E.B., Cascardi, M., Zoeliner, L.A., Feeny, C.N. (2000). Psychological and environmental factors associated with partner violence. *Trauma, Violence and Abuse*, 1(1), 67-91.
63. Fox, G.L., Benson, M.L., DeMaris, A.A., Van Wyk, J. (2002). Economic distress and intimate violence: Testing family stress and resources theories. *Journal of Marriage and Family*, 64, 793-807.
64. Fox, G.L., Chancey, D. (1998). Sources of economic distress: Individual and family outcomes. *Journal of Family Issues*, 19, 725-749.
65. Gandelman, (1983). Hormones and infanticide. In B.B. Svare (Ed.), *Hormones and Aggressive Behavior* (pp.105-118). New York: Plenum.
66. Gartner, E.T., Gollan, J.K., Jacobson, N.S. (1997). Psychological aspects of perpetrators of domestic violence and their relationships with the victims. *Psychiatry Clinics of North America*, 20(2), 337-350.
67. Gleason, W.J. (1993). Mental disorders in battered women: An empirical study. *Violence and Victims*, 8, 53-68.
68. Golding, J.M. (1999). Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta-analysis. *Journal of Family Violence*, 4, 99-132.
69. Goldner, V., Penn, P., Sheinberg, M., Walker, G. (1990). Love and violence: paradoxes in volatile attachments. *Family Process*, 29, 343-364.
70. Gondolf, E.W. (1988). The effect of batterer counseling on shelter outcome. *Journal of Interpersonal Violence*, 5, 1-13.

71. Gonzales, D.G., Cases, C.V., Dordet, C.A., Pérez, J.L. (2006). Alcohol and intimate partner violence: do we have enough information to act? *European Journal of Public Health, 16*(3), 278-284.
72. Goodman, L.A., Koss, M.P., Russo, N.F. (1993). Violence against woman: Physical and Mental Effects. Part I: Research findings. *Applied and Preventive Psychology, 2*(2), 79-89.
73. Graham-Kevan, N., Archer, J. (2003). Intimate terrorism and common couple violence: A test of Johnson's predictions in four British samples. *Journal of Interpersonal Violence, 18*, 1247-1270.
74. Hamberger, K., Hastings, J.E. (1991). Personality correlates of men who batter and non-violent men: Some continuities and discontinuities. *Journal of Family Violence, 6*(1), 131-147.
75. Hamberger, L.K., Guse, C.E. (2002). Men's and women's use of intimate partner violence in clinical samples. *Violence Against Women, 8*, 1301-1333.
76. Hamberger, L.K., Lohr, J.M., Bonge, D., Tolin, D.E. (1997). An empirical classification of motivations for domestic violence. *Violence Against Women, 3*, 401-423.
77. Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*, 511-524.
78. Heise, L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women, 4*, 262-290.
79. Henning, K., Jones, A.R., Holdford, R. (2005). "I didn't do it, but if I did I had a good reason": Minimization, denial, and attributions of blame among male and female domestic violence offenders. *Journal of Family Violence, 20*(3), 131-139.
80. Henning, K., Leitenberg, H., Coffey, P., Turner, T., Bennet, B.T. (1996). Long-term psychological and social impact of witnessing physical conflict between parents. *Journal Interpersonal Violence, 11*, 35-51.
81. Herman, J., Perry, J., Van der Kolk B. (1989). Childhood trauma in borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry, 146*, 490-495.
82. Herzberger, S.D. (1996). *Violence Within The Family: Social Psychological Perspectives*. Colorado: Westview Press.
83. Heyman, R.E., Jouriles, E.N., O'Leary, K.D. (1995). Alcohol and aggressive personality styles: Potentiators of serious physical aggression against wives? *Journal of Family Psychology, 9*, 44-57.

84. Higgins, D.J., McCabe, M.P. (1994). The relationship of child sexual abuse and family violence to adult adjustment: Toward an integrated risk-sequelae model. *Journal of Sex Research, 31*, 255-266.
85. Hiley-Young, B., Blake, D.D., Abueg, F.R., Royznko, V., Gosman, F.D. (1995). Warzone violence in Vietnam: an examination of premilitary and postmilitary factors in PTSD in-patients. *Journal of Traumatic Stress, 8*, 125-141.
86. Holtzworth-Munroe, A. (2005). Male versus female intimate partner violence: Putting controversial findings into context. *Journal of Marriage and Family, 67*, 1120-1125.
87. Holtzworth-Munroe, A., Bates, L., Smutzler, N., Sandin, E. (1997a). A brief review of the research on husband violence: Part I. Maritally violent versus nonviolent men. *Aggression and Violent Behavior, 2*(1), 65-99.
88. Holtzworth-Munroe, A., Smutzler, N., Sandin, E. (1997b). A brief review of the research on husband violence. Part II: The psychological effects of husband violence on battered woman and their children. *Aggression and Violent Behavior, 2*, 179-213.
89. Holtzworth-Munroe, A., Stuart, G.L. (1994). Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them. *Psychological Bulletin, 116*, 476-497.
90. Hotaling, G.T., Sugarman, D.B. (1986). An analysis of risk factors in husband to wife violence: The current state of knowledge. *Violence and Victims, 1*, 101-124.
91. Houry, D., Kaslow, N.J. (2004). Depressive symptoms in woman experiencing intimate partner violence. *Annals of Emergency Medicine, 44*;4.
92. Housekamp, B.M., Foy, D.W. (1991). The assesment of posttraumatic stres disorder in battered women. *Journal of Interpersonal Violence, 6*, 367-375.
93. Howard, J.A., Hollander, J. (1997). *Gendered situations, gendered selves.* (pp.132) Thousands Oaks, CA: Sage.
94. Hull, J.G., Bond, C.F. (1986). Social and behavioral consequences of alcohol consumption and expectancy: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 99*, 347-360.
95. Humphreys, C., Thiara, R. (2003). Mental health and domestic violence: "I call it symptoms of abuse". *British Journal of Social Work, 33*, 209-226.
96. Humphreys, J. (1991). Children of battered women: about their mothers. *Pediatric Nursing, 17*, 342-354.
97. İlkaracan, P., Gülçür, L. (1996). Aile İçinde Kadına Karşı Şiddet. İlkaracan, P., Gülçür, L., Arın, C. (Ed). Sıcak Yuva Masalı. Metis Yayınları, İstanbul.

98. İmamoğlu, O. (1995). Değişim sürecinde aile; evlilik ilişkileri bireysel gelişim ve demokratik değerler. 33-51. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Aile Kurultayı: Ankara.
99. Jacobson, N.S., Gottman, J.M., Waltz, J., Rushe, R., Babcock, J., Holtzworth-Munroe, A. (1994). Affect, verbal content, and psychophysiology in the arguments of couples with a violent husband. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62(5), 982-988.
100. Jejeebhoy, S.J., Cook, R.J. (1997). State accountability for wife-beating: The Indian challenge. *The Lancet*, 349, 10-12.
101. Jewkes, R. (2002). Intimate partner violence: causes and prevention. *The Lancet*, 359, 1423-1429.
102. Johnson, M.P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283-294.
103. Johnson, M.P. (2005). Domestic violence: It's not about gender- Or is it? *Journal of Marriage and Family*, 67, 1126-1130.
104. Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). Yeni İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş. 10. basım. Evrim Yayınevi, İstanbul.
105. Kalat, J.W. (2001). *Biological Psychology*, 7th Ed. Wadsworth, Thomson Learning, Belmont, USA.
106. Kalmuss, D. (1984). The intergenerational transmission of marital aggression. *Journal of Marriage and the Family*, 46, 11-19.
107. Kemp, A., Rawlings, E.I., Gren, B.L. (1995). Incidence and correlates of PTSD in battered women: shelter and community samples. *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 43-55.
108. Kenney, J, P. (2006) Domestic violence: A complex health care issue for dentistry today. *Forensic Science International*, 159. 121-125.
109. Kernberg, O. (1975). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. New York: Aronson.
110. Kernsmith, P. (2006). Gender differences in the impact of family of origin violence on perpetrators of domestic violence. *Journal of Family Violence*, 21(2), 163-171.
111. Kesner, J.E., Julian, T., McKenry, P.C. (1997). Application of attachment theory to male violence toward female intimates. *Journal of Family Violence*, 12(2), 211-228.
112. Kesner, J.E., McKenry, P.C. (1998). The role of childhood attachment factors in predicting male violence toward female intimates. *Journal of Family Violence*, 13, 417-432.

113. Khawaja, M., Tewtel-Salem, M. (2004). Agreement between husband and wife reports of domestic violence evidence from poor refugee communities in Lebanon. *International Journal of Epidemiology*, 33, 526-533.
114. Kocacık, F., Doğan, O. (2006). Domestic violence against woman in Sivas, Turkey; Survey study. *Croatian Medical Journal*, 47(5), 742-749.
115. Köroğlu, E. (1997). Temel Psikiyatri Kitabı Cilt 1. Güleç, C., Köroğlu E. (Ed) Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
116. Langhinrichsen-Rohling, J., Neidig, P., Thorn, G. (1995). Violent marriages: Gender differences in levels of current violence and past abuse. *Journal of Family Violence*, 10, 159-176.
117. Leidig, M.W. (1992). The continuum of violence against women: psychological and physical consequences. *Journal of American Collateral Health*, 40, 149-155.
118. Leonard, K.E., Roberts, L.J. (1998). The effects of alcohol on the marital interactions of aggressive and nonaggressive husbands and their wives. *Journal of Abnormal Psychology*, 107(4), 602-615.
119. Leonard, K.E., Senchak, M. (1996). Prospective prediction of husband marital aggression within newly-wed couples. *Journal of Abnormal Psychology*, 105, 369-380.
120. McCauley, J., Yurk, R.A., Jenckes, M., Farol, D.E. (1998). Inside "Pandora's box": Abused woman's experiences with clinicians and health services. *Journal of General Intern Medicine*, 13, 549-555.
121. MacEwan, K.E. (1994). Refining the integrational transmission hypothesis. *Journal of Interpersonal Violence*, 9, 350-365.
122. Macmillan, R., Gartner, R. (1999). When she brings home the Bacon: Labor-force participation and the risk of spousal violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 947-958.
123. Malone, J., Tyree, A., O'Leary, K.D. (1989). Generalization and containment: Different effects of past aggression for wives and husbands. *Journal of Marriage and Family*, 51, 687-697.
124. Martin, S.L., Moracco, K.E., Garro, J., Tsui, A.O., Kupper, L.L. Chase, J.L., Campbell, J.C. (2002). Domestic violence across generations: findings from Northern India. *International Journal of Epidemiology*, 31, 560-572.
125. Mayseless, O. (1991). Adult attachment patterns and courtship violence. *Family Relations*, 40, 21-28.

126. Mazur, A. (1983). Hormones, aggression and dominance in humans. In B.B. Svare (Ed.), *Hormones and Aggressive Behavior* (pp.563-576). New York:Plenum.
127. McCauley, J., Kern, D.E., Kolonder, K., Dill, L., Schroeder, A.F., DeChant, H.K. (1995). The “battering syndrome”: Prevalence and clinical characteristics of domestic violence in primary care internal medicine practices. *Annals of Internal Medicine*, 123(10), 737-746.
128. McKenzie, K., Burns, R.B., McCarthy, E.P., Freund, K.M. (1998). Prevalence of domestic violence in an inpatient female population. *Journal of General Intern Medicine*, 13, 277-279.
129. Meltzer, S.A. (2002). Gender, work and intimate violence: Men’s occupational violence spillover and compensatory violence. *Journal of Marriage and Family*, 64, 820-832.
130. Miehls, D. (1993). Conjoint treatment with narcissistic couples: Strategies to increase empathic interactions. *Smith Collage Studies in Social Work*, 64, 3-17.
131. Mihalic, S.W., Elliot, D. (1997). A social learning theory model of marital violence. *Journal of Family Violence*, 21(1), 21-47.
132. Miles-Dolan, R. (1998). Violence between spouses and intimates: Does neighborhood context matter? *Social Forces*, 77, 623-645.
133. Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
134. Monson, C.M., Langhinrichsen-Rohling, J. (1998). Sexual and nonsexual marital aggression: Legal considerations, epidemiology, and an integrated typology of perpetrators. *Aggression and Violent Behavior*, 3(4), 369-389.
135. Murphy C., Meyer, S., O’Leary, K.D. (1994). Dependency characteristics of partner assaultive men. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 24, 1367-1386.
136. National Center for Injury Prevention and Control (2003). *Cost of the intimate partner violence against woman in the US-Atlanta*: Center for Disease Control and Prevention.
137. Naved, R.T., Azim, S., Bhuiya, A., Persson, L.A. (baskida). Physical violence by husbands: Magnitude, disclosure and help seeking behavior of woman in Bangladesh. *Social Science & Medicine*.
138. Nilsson, L. (2002). *Violence against woman in intimate relationships: An overview*. Stockholm: National Council for Crime Prevention.
139. O’Hearn, H.G., Margolin, G. (2000). Men’s attitudes condoning marital aggression: A moderator between family of origin abuse and aggression against female partners. *Cognitive Therapy and Research*, 24(2), 159-174.

140. Okman Fişek, G. (1996). Aile yapısında yakınlık ve hiyerarşi boyutları: Kùltürler arası bir karşılaştırma. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bildiri Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
141. Pence, E., Paymar, M. (1993). Education groups for men who batter: The Duluth model. New York: Springer.
142. Peter, T. (2006). Domestic violence in the United States and Sweden: A welfare state typology comparison within a power resources framework. *Woman's Studies International Forum*, 29, 96-107.
143. Peterson, C., Seligman, M.E.P. (1983). Learned helplessness and victimization. *Journal of Social Issues*, 2, 103-116.
144. Pimoltt-Kubiak, S., Cortina, L.M. (2003). Gender, victimization, and outcomes: Reconceptualization risk. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 7(3), 528-539.
145. Prince, J.E., Arias, I. (1994). The role of perceived control and the desirability of control among abusive and non abusive husbands. *American Journal of Family Therapy*, 22, 126-134.
146. Reis, A.J., Roth, J.A. (Ed) (1993). *Understanding and preventing violence*. Washington, DC: National Academy Press.
147. Robertillo, G. (2006). Common mental health correlates of domestic violence. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 6(2), 111-121.
148. Rosenbaum, A., O'Leary, K.D. (1981). Marital violence: Characteristics of abusive couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 49, 63-71.
149. Rosenberg, M (1965) Society and the Adolescent Self-Image. Princeton University Press: New Jersey.
150. Rounsville, B. (1978). Theories in marital violence: Evidence form a study of battered women. *Victimology: An International Journal*, 3(1-2),11-31.
151. Russell, D. E. (1990). *Rape in marriage*. Indianapolis: Indiana University Press.
152. Salmon, D., Ed C., Murphy, S., Baird, K., Price, S. (2006). An evaluation of the effectiveness of an educational programme prompting the introduction of routine antenatal enquiry for domestic violence. *Midwifery*, 22, 6-14.
153. Sato, R.A., Heiby, E.M. (1992). Correlates of depressive symptoms among battered women. *Journal of Family Violence*, 7, 229-245.
154. Sattar, Z., Kazi, S. (1999). Woman's autonomy, livelihood and fertility. Islamabad, Pakistan: Institute of Development Economics (PIDE). Aktaran: Naved, R.T., Azim, S., Bhuiya, A., Persson, L.A. (2006). Physical violence by husbands: Magnitude, disclosure

- and help seeking behavior of woman in Bangladesh. *Social Science & Medicine*. 62(12), 2917-2929.
155. Saunders, D. (1991). Procedures for adjusting self-reports of violence social desirability bias. *Journal of Interpersonal Violence*, 6(3), 336-344.
  156. Saunders, D.G., Lynch, A.B., Grayson, M., Linz, D. (1987). The inventory of beliefs about wife beating: The construction and initial validation of a measure of beliefs and attitudes. *Violence and Victims*, 2, 39-57.
  157. Short, L.M., Johnson, D., Osattin, A. (1998). Recommended components of health care provider training programs on intimate partner violence. *American Journal of Preventive Medical*, 14, 283-288.
  158. Siegel, J.S. (1991). Analysis of projective identification: An object relations approach to marital treatment. *Clinical Social Work Journal*, 19, 71-80.
  159. Silverman, J.G., Williamson, G.M. (1997). Social ecology and entitlements involved in battering heterosexual college males: Contributions of family and peers. *Violence and Victims*, 12, 147-164.
  160. Simons, R.L., Lin, K.H., Gordon, L.C. (1998). Socialization in the family of origin and male dating violence: A prospective study. *Journal Marriage and Family*, 60, 467-478.
  161. Skinner, E. (1996). A Guide to Constructs of Control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 17, (3) 549-570.
  162. Sorenson, S.B., Golding, J.M. (1990). Depressive sequelae of recent criminal victimization. *Traumatic Stres*, 3, 337-350.
  163. Stark, E., Flitcraft, A. (1995). Killing the beast within: Women battering and female suicidality. *International Journal of Health Services*, 25, 43-64.
  164. Statistics Canada (1993). The violence against women survey. *The Daily*, November 18, 1-10.
  165. Steele, C.M., Southwick, L. (1985). Alcohol and social behavior I: The psychology of drunken excess. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 18-34.
  166. Steinmetz, S.K. (1977). The battered husband syndrome. *Victimology*, 2(3 Suppl.4), 499-509.
  167. Stets, J.E. (1992). Interactive processes in dating aggression: A national study. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 165-177.
  168. Stets, J., Straus, M.A. (1992). Gender differences in reporting marital violence. *Physical violence in American families* (pp. 151-166). New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers. Aktaran Dutton (2006). Transforming a flawed policy: A call to revive

- psychology and science in domestic violence research and practice. *Aggression and Violent Behavior*, 11(5), 457-483.
169. Stewart, D.E., Robinson, G.E. (1998). A review of domestic violence and women's mental health. *Archives of Womens Mental Health*, 1, 83-89.
170. Stith, S.M., Farley, S.C. (1993). A predictive model of male spousal violence. *Journal of Family Violence*, 8, 183-201.
171. Stith, S.M., Rosen, K.H., Middleton, K.A., Busch, A.L., Lundeberg, K., Carlton, R.P. (2000). The intergenerational transmission of spouse abuse: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 640-654.
172. Stith, S.M., Smith, D.B., Penn, C.E., Ward, D.B., Tritt, D. (2004). Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, 10(1), 65-98.
173. Straus, M.A. (1973). A general systems theory approach to a theory of violence between family members. *Social Science Information*, 12(3), 105-125.
174. Straus, M.A., Gelles, R.J. (1986). Societal change in family violence from 1975 to 1985 as revealed by two national surveys. *Journal of Marriage and Family*, 47, 465-479.
175. Sümer, N., Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
176. Şahin, N.H. ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri: Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
177. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Erişim: www.aile.gov.tr Erişim tarihi: 21.07.2007
178. Tan, L.H., Quinlivan, J.A. (2006). Domestic violence, single parenthood, and fathers in the setting of teenage pregnancy. *Journal of Adolescent Health*, 38, 201-207.
179. Türk Dil Kurum Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
180. Umberson, D., Anderson, K., Glick, J., Shapiro, A. (1998). Domestic violence, personal control and gender. *Journal of Marriage of the Family*, 60, 442-452.
181. Umberson, D., Anderson, K.L., Williams, K., Chen, M.D. (2003). Relationship dynamics, emotion state and domestic violence :A stress and masculinities perspective. *Journal of Marriage and Family*, 65, 233-247.
182. UNICEF. (2000). *Domestic violence against women and girls. Innocenti Digest No 6*. Florence, Italy: Innocenti Research Center.

183. Urquiza, A.J. (1991). Retrospective methodology in family violence research: Our duty to report pasta buse. *Journal of Interpersonal Violence*, 6, 119-126.
184. Vahip, I., Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile ii fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(2), 107-114.
185. Vivian, D., Langhinrichson-Rohling, J. (1994). Are bi-directionally violent couples mutually victimized? A gender-sensitive comparison. *Violence and Victims*, 9, 107-124.
186. Wagar, J.M., Rodway, M.R. (1995). An evaluation of a group treatment approach for children who have witnessed wife abuse. *Journal of Family Violence*, 10(3), 295-306.
187. Watts, C., Zimmerman, C. (2002). Violence against women: global scope and magnitude. *The Lancet*, 359,1232-1237.
188. Webster, J., Holt, V. (2004). Screening for partner violence: direct questioning or self-report? *Obstetrics and Gynecology*, 103, 299-303.
189. WHO. (2002). World report on violence and health. Geneva: World Health Organization.
190. WHO.(1996)Violence against women. World Health Organization, Press Office, Fact Sheet 128, 1-3. Aktaran Celbiş, O., Gökdoğan, M.R., Kaya, M.,Güneş, G. (2006). Review of forensic assessments of female referrals to the branch of legal medicine, Malatya region, Turkey 1996-2000. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 13, 21-25.
191. Williamson, K.J., Coonrod, D.V., Bay, R.C., Brady, M.J., Partap, A., Wolf, W.L. (2002). *Womens Health*, 35, 55– 69.
192. Wodarski, J.S. (1987). An examination of spouse abuse: Practice issues fort he profession. *Clinical Social Work Journal*, 15, 172-186.
193. Woods, S.J. (2000). Prevalence and patterns of PTSD in abused and post-abused women. *Mental Health Nursing*, 21, 309-324.
194. Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 16(47), 1-20.
195. Zosky, D.L. (1999). The application of object relations theory to domestic violence. *Clinical Social Work Journal*, 27(1), 55-69.

KATILIMCILAR İÇİN ÇALIŞMA ÖNCESİ BİLGİ NOTU:

Aile, toplum ve bireyler arasındaki ilişkiyi birinci elden inşa eden sosyal bir kurumdur. Elinizde bulunan bu anketle yapılacak olan çalışmanın amacı; aile içinde eşler arası ilişkiler ve yaşantılar hakkında bilgi edinmek ve bilimsel veri toplamaktır.

Bu araştırma Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi, Aydın Aile Mahkemesi uzmanı, Psikolog Deniz BÜYÜKGÖK'ün yüksek lisans tez çalışması olarak yürütülmektedir. Tez çalışması Adnan Menderes Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Mehmet ESKİN'in danışmanlığında yapılmaktadır.

Çalışmaya katılacak herkese bilgi formuyla birlikte aile içi yaşantılarla ilgili sorular ve Kısa Semptom Envanteri verilmektedir. Sizden istenen anketteki soruları eksiksiz doldurmanızdır. Anketi doldurmak yaklaşık 20 dakikanızı alacaktır. Kapalı zarflarda verilen anketin cevaplandıktan sonra yine zarfın içine konulup, ağzı kapatılarak verilmesi gerekmektedir. Bu sayede katılımcı eşlerin birbirlerinden etkilenmemeleri ve değerlendirmecinin anketlerin kime ait olduğunu bilmemesini sağlanacaktır.

Bu çalışmaya kimse kendi rızası olmadan katılmak zorunda değildir. Çalışmaya katılanların ise kim oldukları bilinmeyecektir. Bunun için ad, soy ad, adres ve telefon numarası belirtmeye gerek yoktur. Çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen katılımcıların hiçbir etki altında kalmadan çalışmaya katıldıklarını bildirmek amacı ile aşağıda belirtilen yeri imzalamaları yeterli olacaktır.

Çalışmaya katılmayı kabul edip burada bulunan soruları yanıtlamak için ayırdığınız zaman ve emek için teşekkür ederim.

Psikolog Deniz BÜYÜKGÖK
denizbuyukgok@adu.edu.tr
0 256 212 53 70 / Dahili: 042

Hiçbir etki altında kalmadan yukarıda amacı açıklanan çalışmaya gönüllü olarak katılıyorum.

İmza

.....

BİLGİ EDİNME FORMU

KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ:

Cinsiyetiniz : ( ) Kadın
( ) Erkek

Kaç yaşındasınız? : .....

En son bitirdiğiniz okul : ( ) İlkokul
( ) Ortaokul
( ) Lise
( ) İki Yıllık Meslek Yüksek Okulu
( ) Dört Yıllık Üniversite
( ) Yüksek Lisans Programı
( ) Doktora
( ) Tıpta Uzmanlık
( ) Diğer.....

Çalışıyor musunuz? : ( ) Evet
( ) Hayır

Çalışıyorsanız ne iş yapıyorsunuz? : .....

Hayatınızın büyük bölümünü geçirdiğiniz yer : ( ) Köy
( ) Kasaba
( ) İlçe
( ) Şehir Merkezi
( ) Büyükşehir
( ) Şehrin kenar mahalleleri

EVLİLİĞİNİZLE İLGİLİ BİLGİLER:

Şu anki evliliğinizi kaç yılında yaptınız? : .....

Şu anki evliliğinizi kaç yaşınızdayken yaptınız? : .....

Bu kaçınıcı evliliğiniz? : .....

Eşinizle nasıl evlendiniz? : ( ) Görücü Usulü
( ) Tanışarak

Çocuğunuz var mı? : ( ) Evet
( ) Hayır

Cevabınız “Evet”se kaç çocuğunuz var? : .....

Sizece ailenizin aylık geliri nasıldır? : ( ) Düşük
( ) Orta
( ) İyi

Hiç evlilik sorunu nedeniyle herhangi bir profesyonel yardıma (psikolog,psikiyatr vs.) başvurduğunuz oldu mu? : ( ) Evet
( ) Hayır

BİLGİ EDİNME FORMU (devam)

	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Neredeyse her zaman
1) Ne sıklıkla alkol kullanırsınız?					
2) Eşiniz ne sıklıkla alkol kullanır?					
3) Ne sıklıkla kumar oynarsınız?					
4) Eşiniz ne sıklıkla kumar oynar?					
5) Ne sıklıkla keyif verici madde (esrar, uyuşturucu, hap vs.) kullanırsınız?					
6) Eşiniz ne sıklıkla keyif verici madde (esrar, uyuşturucu, hap vs.) kullanır?					
7) Ne sıklıkla tartışma, kavga veya dövüş olaylarına karışırsınız?					
8) Eşiniz ne sıklıkla tartışma, kavga veya dövüş olaylarına karışır?					

ACIKLAMA: Aşağıda bir dizi ifade verilmektedir. Bu ifadelerin hepsini dikkatlice okuyun. Her bir ifadeye verilen eylemleri, evliliğiniz boyunca **EŞİNİZİN SİZE** ne sıklıkla yaptığını ilgili sütundaki yere (X) bir çarpı işareti koyarak belirtiniz.

		Hiçbir zaman yapmadı	Nadiren yaptığı olur(du)	Bazen yapar(dı)	Sık sık yapar(dı)	Neredeyse her zaman yapar
1	Eşimin beni başkalarının önünde azarladığı oldu					
2	Eşimin bana başkalarının önünde küçük düşürücü şeyler söylediği oldu					
3	Eşimin bana küfür ettiği oldu					
4	Eşimin beni evden kovmakla tehdit ettiği oldu					
5	Eşimin, kendi akrabalarımla görüşmemi istemediği oldu					
6	Eşimin, kendi akrabalarımla görüşmeme izin vermediği oldu					
7	Eşimin, kendi arkadaşlarımla görüşmemi istemediği oldu					
8	Eşimin, kendi arkadaşlarımla görüşmeme izin vermediği oldu					
9	Eşimin elimde para tutmama izin vermediği oldu					
10	Eşimin bana çocukmuşum gibi davrandığı oldu					
11	Eşimin, beni cinsel ilişkiye zorladığı oldu					
12	Eşimin, benim rızam olmadan cinsel ilişki başlattığı oldu					
13	Eşimin, beni istemediğim şekilde beni cinsel ilişkiye zorladığı oldu					
14	Eşimin, beni başka biriyle cinsel ilişkiye zorladığı oldu					
15	Eşimin bana istemediğim cinsel içerikli filmler izlettirdiği oldu					
16	Eşimin cinsel ilişki esnasında onaylamadığım aletler kullanmak istediği oldu					
17	Eşimin cinsel ilişki esnasında onaylamadığım giysiler giymemi istediği oldu					
18	Eşimin vücudumla veya cinsel organımla alay ettiği ya da vücudumu veya cinsel organımı hor gördüğü oldu					
19	Eşimin cinsel performansımınla alay ettiği ya da cinsel performansımı hor gördüğü oldu					
10	Eşimin benim birden fazla kimseyle aynı anda cinsel ilişkiye veya oyunlara girmemi istediği oldu					
21	Eşimin bana eşya fırlattığı oldu					
22	Eşimin bana tokat attığı oldu					
23	Eşimin bana tekme attığı oldu					
24	Eşimin bana yumruk attığı oldu					
25	Eşimin beni tartakladığı oldu					
26	Eşimin saçımı çektiği oldu					
27	Eşimin boğazımı sıktığı oldu					
28	Eşimin yüzümü çizdiği oldu					
29	Eşimin kesici veya delici (bıçak, tabanca) silahla üzerime yürüdüğü oldu					
30	Eşimin terlik, tava, tokalı kemer ve bunun gibi eşyalarla üzerime yürüdüğü oldu					

ACIKLAMA: Aşağıda bir dizi ifade verilmektedir. Bu ifadelerin hepsini dikkatlice okuyun. Her bir ifadeye verilen eylemi **SİZİN EŞİNİZE** yapıp yapmadığınızı düşünerek ne sıklıkla aşağıdaki eylemleri yaptığınızı ilgili sütuna (X) bir çarpı işareti koyarak belirtiniz.

		Hiçbir zaman yapmadım	Nadiren yaptığım olur(du)	Bazen yaparım (yapardım)	Sık sık yaparım (yapardım)	Neredeyse her zaman yaparım
1	Eşimi başkalarının önünde azarladığım oldu					
2	Eşimi başkalarının önünde küçük düşürücü şeyler söylediğim oldu					
3	Eşime küfür ettiğim oldu					
4	Eşimi evden kovmakla tehdit ettiğim oldu					
5	Eşimin kendi akrabalarıyla görüşmesini istemediğim oldu					
6	Eşimin kendi akrabalarıyla görüşmesine izin vermediğim oldu					
7	Eşimin kendi arkadaşlarıyla görüşmesini istemediğim oldu					
8	Eşimin kendi arkadaşlarıyla görüşmesine izin vermediğim oldu					
9	Eşimin elinde para tutmasına izin vermediğim oldu					
10	Eşime çocukmuşum gibi davrandığım oldu					
11	Eşimi cinsel ilişkiye zorladığım oldu					
12	Eşimin rızası olmadan cinsel ilişki başlattığım oldu					
13	Eşimin istemediği şekilde onu cinsel ilişkiye zorladığım oldu					
14	Eşimi başka biriyle cinsel ilişkiye zorladığım oldu					
15	Eşime istemediği cinsel içerikli filmler izlettirdiğim oldu					
16	Cinsel ilişki esnasında eşimin onaylamadığı aletler kullanmak istediğim oldu					
17	Cinsel ilişki esnasında eşimin onaylamadığı giysiler giymesini istediğim oldu					
18	Eşimin vücuduyla veya cinsel organıyla alay ettiğim ya da eşimin vücudunu veya cinsel organını hor gördüğüm oldu					
19	Eşimin cinsel performansıya alay ettiğim veya eşimin cinsel performansını hor gördüğüm oldu					
20	Eşimin birden fazla kimseyle aynı anda cinsel ilişkiye veya oyunlara girmesini istediğim oldu					
21	Eşime eşya fırlattığım oldu					
22	Eşime tokat attığım oldu					
23	Eşime tekme attığım oldu					
24	Eşime yumruk attığım oldu					
25	Eşimi tartakladığım oldu					
26	Eşimin saçını çektiğim oldu					
27	Eşimin boğazını sıktığım oldu					
28	Eşimin yüzünü çizdiğim oldu					
29	Kesici veya delici (bıçak, tabanca) silahla eşimin üzerine yürüdüğüm oldu					
30	Terlik, tava, tokalı kemer ve bunun gibi eşyalarla eşimin üzerine yürüdüğüm oldu					

ACIKLAMA: Aşağıda bir dizi ifade verilmektedir. Bu ifadelerin hepsini dikkatlice okuyun Daha sonra da, hangi eylemlerin **ANNENİZ-BABANIZ** arasında olduğuna karar vererek ilgili sütundaki yere (X) bir çarpı işareti koyarak belirtiniz.

		OLUR(DU)	OLMAZ(DI)	BİLMİYORUM
1	Birbirlerini başkalarının önünde azarlama			
2	Başkalarının önünde birbirlerine küçük düşürücü şeyler söyleme			
3	Birbirlerine küfür etme			
4	Birbirini evden kovmakla tehdit etme			
5	Birbirlerinin akrabalarıyla görüşmelerini istememe			
6	Birbirlerinin akrabalarıyla görüşmelerine izin vermeme			
7	Birbirlerinin arkadaşlarıyla görüşmelerini istememe			
8	Birbirlerinin arkadaşlarıyla görüşmelerine izin vermeme			
9	Birbirlerinin elinde para tutmalarına izin vermeme			
10	Birbirlerine çocukmuş gibi davranma			
11	Eşin rızası olmadan cinsel ilişki başlatma			
12	Eşi cinsel ilişkiye zorlama			
13	Eşi istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlama			
14	Eşi başka biriyle cinsel ilişkiye zorlama			
15	Eşe istemediği cinsel içerikli filmler izlettirme			
16	İlişki esnasında eşin onaylamadığı aletler kullanma			
17	İlişki esnasında eşin onaylamadığı giysiler giymesini isteme			
18	Birbirlerinin vücuduyla veya cinsel organla alay etme veya hor görme			
19	Birbirlerinin cinsel performansla alay etme veya hor görme			
20	Eşin birden fazla kimseyle aynı anda cinsel ilişkiye veya oyunlara girmesini isteme			
21	Birbirlerine eşya fırlatma			
22	Birbirlerine tokat atma			
23	Birbirlerine tekme atma			
24	Birbirlerine yumruk atma			
25	Birbirlerini tartaklanma			
26	Birbirlerinin saçını çekme			
27	Birbirlerinin boğazını sıkma			
28	Birbirlerinin yüzünü çizme			
29	Birbirlerinin üzerine kesici veya delici (bıçak, tabanca) silahla yürüme			
30	Birbirlerinin üzerine terlik, tava, tokalı kemer ve bunun gibi eşyalarla yürüme			

ACIKLAMA: Eşinizle ilişkinizi göz önüne alarak aşağıdaki cümlelere ne dereceye kadar katıldığınızı, her bir cümlenin karşısındaki kutucuklardan sadece birine (X) bir çarpı işareti koyarak işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ortadayım (ne katılıyorum, ne katılmıyorum)	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1) Eşime sorunlarımı açamıyorum.					
2) Eşime duygularımı açamıyorum.					
3) Eşimden bir şey istemekten korkuyorum.					
4) Eşim endişelerimi ciddiye almıyor.					
5) Eşim söylediğim şeyleri çarpıtarak anlıyor.					
6) Eşim beni dinlemiyor.					
7) Eşim beni sürekli eleştiriyor.					
8) Eşim beni anlamıyor.					

~ ° ~

ACIKLAMA: Aşağıda 7 adet soru verilmektedir. Her soruyu dikkatlice okuyarak kendi durumunuzu en iyi yansıttığınızı düşündüğünüz rakamı yuvarlak içine almak suretiyle cevaplayınız.

1. Genel olarak değerlendirdiğinizde annenizle ilişkiniz nasıldır/nasıldı?

Çok olumsuz 0 1 2 3 4 5 6 Çok olumlu

2. Genel olarak değerlendirdiğinizde babanızla ilişkiniz nasıldır/nasıldı?

Çok olumsuz 0 1 2 3 4 5 6 Çok olumlu

3. Huy/alışkanlık olarak annenize ne ölçüde benzersiniz?

Hiç benzemem 0 1 2 3 4 5 6 Çok benzerim

4. Huy/alışkanlık olarak babanıza ne ölçüde benzersiniz?

Hiç benzemem 0 1 2 3 4 5 6 Çok benzerim

5.(Sadece erkekler cevaplasın) Eşiniz huy/alışkanlık olarak sizin annenize ne ölçüde benzer?

Hiç benzemez 0 1 2 3 4 5 6 Çok benzer

6.(Sadece kadınlar cevaplasın) Eşiniz huy/alışkanlık olarak sizin babanıza ne ölçüde benzer?

Hiç benzemez 0 1 2 3 4 5 6 Çok benzer

7.Huy/alışkanlık olarak değerlendirdiğinizde eşiniz size ne ölçüde benzer?

Hiç benzemez 0 1 2 3 4 5 6 Çok benzer

ACIKLAMA: Aşağıdaki tabloda verilen 10 ifadeyi dikkatlice okuyarak bu ifadeleri sizin için DOĞRU, ÇOK DOĞRU, YANLIŞ veya ÇOK YANLIŞ olup olmadığını değerlendirin. Her ifadeye karşılık gelen kutucuklardan sadece birine (X) bir çarpı işareti koyarak belirtiniz.

	Çok doğru	Doğru	Yanlış	Çok yanlış
1.Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
2.Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
3.Genelde kendimi başarısız biri olarak görme eğilimindeyim.				
4.Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.				
5.Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6.Kendime karşı olumlu bir tutum içerisindeyim.				
7.Genel olarak kendimden memnunum.				
8.Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9.Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.				
10.Bazen kendimin hiç de yeterli olmadığımı düşünüyorum.				

~ ° ~

ACIKLAMA: Aşağıdaki 4 soruyu dikkatlice okuyarak sizin için geçerliyse EVET cevabının önündeki kutuyu, sizin için geçerli değilse HAYIR cevabının önündeki kutuyu işaretleyiniz. Eğer cevaplarınız arasında EVET varsa, nedenini yazınız.

1. Hayatınızda hiç kendinizi öldürmeyi düşündünüz mü? Evet ⇒ Nedeni neydi:..... Hayır
2. Geçtiğimiz son 12 ay içerisinde kendinizi öldürmeyi düşündünüz mü? Evet ⇒ Nedeni neydi:..... Hayır
3. Hayatınızda hiç kendinizi öldürme girişiminde buldunuz mu? Evet ⇒ Nedeni neydi:..... Hayır
4. Geçtiğimiz son 12 ay içerisinde kendinizi öldürme girişiminde buldunuz mu? Evet ⇒ Nedeni neydi:..... Hayır

KSE: Aşağıda, insanların bazen yaşadıkları belirtilerin ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin SİZDE BUGÜN DAHİL, SON BİR HAFTADIR NE KADAR VAROLDUĞUNU yandaki bölümde uygun olan yerde işaretleyin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Yanıtlarınızı kurşun kalemle işaretleyin. Eğer fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızı silin.

Bu belirtiler son bir haftadadır sizde ne kadar var?

	Hiç yok	Biraz var	Orta derecede var	Epey var	Çok fazla var
1.İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
2.Baygınlık, baş dönmesi					
3.Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri					
4.Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu					
5.Olayları hatırlamada güçlük					
6.Çok kolayca kızıp öfkelenme					
7.Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar					
8.Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu					
9.Yaşamınıza son verme düşünceleri					
10.İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği hissi					
11.İştahta bozukluklar					
12.Hiçbir nedeni olmayan ani korkular					
13.Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları					
14.Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetmek					
15.İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetmek					
16.Yalnızlık hissetmek					
17.Hüzünlü, kederli hissetmek					
18.Hiçbir şeye ilgi duymamak					
19.Ağlamaklı hissetmek					
20.Kolayca incinmek, kırılmak					
21.İnsanların sizi sevmediğine, kötü davrandığına inanmak					

Bu belirtileri son bir haftadır sizde ne kadar var?

	Hiç yok	Biraz var	Orta derecede var	Epey var	Çok fazla var
22.Kendini diğerlerinden daha aşağı görme					
23.Mide bozukluğu, bulantı					
24.Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu					
25.Uykuya dalmada güçlük					
26.Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etmek					
27.Karar vermede güçlükler					
28.Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatlerden korkmak					
29.Nefes darlığı, nefessiz kalmak					
30.Sıcak, soğuk basmaları					
31.Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer ya da etkinliklerden uzak kalmaya çalışmak					
32.Kafanızın “bomboş” kalması					
33.Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar					
34.Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği					
35.Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları					
36.Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerinde toplama) güçlük/zorlanmak					
37.Bedeninin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi					
38.Kendini gergin ve tedirgin hissetmek					
39.Ölme ve ölüm üzerine düşünceler					
40.Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği					
41.Bir şeyleri kırma, dökme isteği					
42.Diğerlerinin yanındayken yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak					
43.Kalabalıklarda rahatsızlık duymamak					

Bu belirtiler son bir haftadadır sizde ne kadar var?

	Hiç yok	Biraz var	Orta derecede var	Epey var	Çok fazla var
44.Bir başka insana hiç yakınlık duymamak					
45.Dehşet ve panik nöbetleri					
46.Sık sık tartışmaya girmek					
47.Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetmek					
48.Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmemek					
49.Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetmek					
50.Kendini değersiz görmek/değersizlik duyguları					
51.Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu					
52.Suçluluk duyguları					
53.Aklınızda bir bozukluk olduğu fikri					

Sabrınız ve ilginiz için teşekkür ederim.

Psikolog Deniz Büyükgök

Uzmanlık sürem boyunca bana emeği geçen, başta Doç. Dr. Mehmet ESKİN ve Prof. Dr. Çiđdem DEREBOY olmak üzere, değerli hocalarım Prof. Dr. Ferhan DEREBOY ve Doç. Dr. Hacer HARLAK'a; Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakóltesi Psikiyatri servisi çalışanlarına, asistan ve psikolog arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, eğitimime verdiği önem ve özen sayesinde uzmanlığımı borçlu olduğum Sayın Hakim Yeşim ÖZEROL'a; hem akademik hem manevi desteğini esirgemeyen ocuk gelişimi uzmanı teyzem Hürgöl YAVAŐ'a; Aydın'a gelişlerimde beni evinde ağırlayan sevgili arkadaşım Mukaddes DUMAN ve ailesine; tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan ailem ve hayatın her tadını benimle paylaşan sevgili eşime teşekkürü borç bilirim.

Psikolog Deniz BÜYÜKGÖK

ÖZGEÇMİŞ :

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Deniz Büyükgök
Doğum Tarihi : 02.09.1980
Doğum Yeri : Ankara
Medeni Hali : Evli

ÖĞRENİM DURUMU

Ekim 2004 - ... : Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi
Psikiyatri Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisansı (AYDIN)
Eylül 1999 – Ocak 2003 : Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü (ANKARA)
Eylül 1991 - Haziran 1998 : Ümraniye Anadolu Lisesi (İSTANBUL)

EĞİTİM PROGRAMLARI

02-03 Mart 2006 : Deney Hayvanları Kullanım Kursu
Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi
Farmakoloji Anabilim Dalı
Bahar Yarı Yılı 2000 - 2001 : Nöropsikolojik Testler Kursu -
Hacettepe Üniversitesi
Deneysel Psikoloji Uzmanlık Alanı

STAJLAR

Nisan – Temmuz 2003 : İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Psikiyatri Anabilim Dalı
Yaşlılık Psikiyatrisi Birimi
Eylül 2001 : İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Nöroloji Anabilim Dalı
Nöropsikoloji Laboratuvarı

İŞ TECRÜBELERİ

Ocak 2005 - ... : Adalet Bakanlığı
Aydın Aile Mahkemesi
Ağustos 2003 – Eylül 2004 : Alzheimer Vakfı Huzurevi
Sorumlu Müdür

BİLİMSEL FAALİYETLER

- 17 – 21 Mart 2006 : III. Ulusal Kognitif Nöroloji Sempozyumu katılımı
- 17 – 20 Mart 2005 : II. Ulusal Kognitif Nöroloji Sempozyumu katılımı
- 1-5 Eylül 2004 : III. Ulusal Geriatri Kongresi
“Alzheimer Hasta Yakınları için Bilişsel Yaklaşımına Göre Yapılandırılmış Eğitim Programı ” Poster sunumu
- 17 – 20 Mart 2004 : I.Ulusal Kognitif Nöroloji Sempozyumu katılımı
- 01 – 03 Mayıs 2003 : 2nd International Symposium on Alzheimer’s Disease and Related Disorders in the Middle East katılımı
- 11 – 13 Eylül 2002 : XII. Ulusal Psikoloji Kongresi
GİSD-B Standardizasyon çalışması
Poster sunumu
- 3 - 4 Mart 2002 : I. Nöropsikolojik Uygulamalar ve Disiplinler arası Yaklaşımlar Sempozyumu katılımı
- Haziran 2001 – Haziran 2002 : Türk Psikoloji Öğrencileri Birliği
Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü
Öğrenci Temsilcisi
- Haziran 2001 : VII. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi
‘Psikoloji Öğrencileri Eğitim Profili’ konulu görgül araştırmanın bildiri sunumu
- 25-28 Haziran 2001 : VII. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi
Kongre Düzenleme Kurulu
Başkan Yardımcısı
- Haziran 2001 : Psikoloji Denemeleri Dergisi
Çeviri yazısı